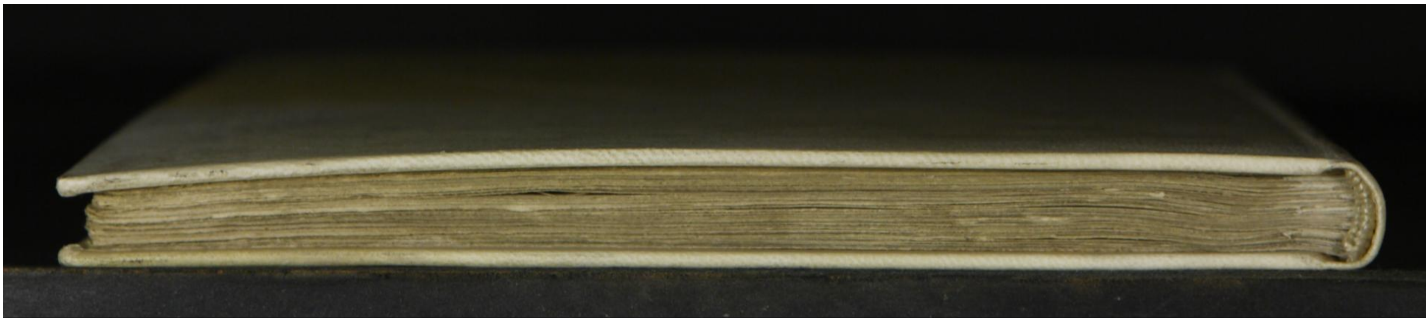

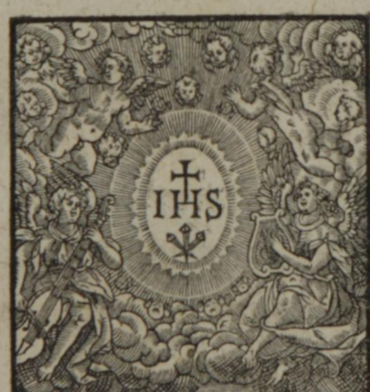

IACOBI GRETSERI SOCIETATIS IESV THEOLOGI COMMENTARIOLVS.

DE IMPERATORVM, REGVM AC PRINCIPVM CHRISTIANORVM IN SEDEM APOSTOLICAM MVNIFICENTIA.

Ex variis Auctoribus

IN GRATIAM SECTARIORVM, PRAESERTIM VERO LEONARDI HVTTERI, PRAEDICANTIS VVITEBERGENSIS COLLECTVS, & in lucem datus.

Cum gratia & priuilegio Cæsar. Maiest.

INGOLSTADII,
Ex Typographeo ADAMI SARTORII.
ANNO DOMINI M. DC. X.

LECTORI.

Ferme iam annus abiit, quando istum Commentariolum collegi. Prodiisset citius, si prælo typographico ab aliis excudendis otium fuisset. Et debebat certè citius in publicum venire, ne Lutheranus Hutterus existimaret, me vel tam ingratum, vt strenæ abs se mihi donatæ nihil reponere cogitarem; vel tam egenum, vt quod redderem, in mea supellectile nō reperirem. Sed absit à me beneficiorum acceptorum immemor & obliuiosus animus; nec tanta egestate, gratia Superis, premor, vt Prædicantica *munera irremunerata relinquere cogar. Vale.*

ANTIDORVM PRO STRENA HVTTEROCLEMANGIANA.

ADSVNT Kalēdæ Ianuariæ Anni M DCX. Aurem mihi vellicant, vt tibi, *Prædicans Huttere*, vicem reponam ob strenam superiore Anno ad me, & *R. P. Conradum Vetter* missam. Strena tua erat liber Nicolai Clemangij *de corrupto Ecclesiæ statu*; si tamen liber dici debet, non potius *Satyra* & *Inuectiua* in Pontificem, Cardinales, Episcopos, totamque Curiam Romanam.

Gratum fuisset hoc munus, si quæ obseruanda erant, obseruasses, cumque dono candorem quoque & ingenuam mentem obtulisses: cuius ego nec volam, nec vestigium deprehendere potui. Nam tu librum hunc mihi, Vettero, & lectoribus tanquam nouum & antea typis nunquam descriptum obtrudis, saltem in *Frontispicio*, cum tamen, teste Gesnero in Epitome Bibliothecæ, & Illyrico in Catalogo Testium, iam pridem publicatus fuerit; Nam quid sibi volunt illa tua? *Tractatus ante ducentos Annos scriptus, nūc verò in gratiam Societatis Esauuiticæ è tenebris erutus; à situ vindicatus, & Iuris publici factus*: quid, inquam, hæc tua sibi aliud volunt; quàm librum hunc iam primùm tuo studio in lucem extractū, & præ-

lo ſubiectum fuiſſe? Quod ſecus eſt, vt antea dictum. An hoc ſinceri pectoris argumentum?

Dices. *In præfatione te hoc teſtari.* At obliquè & ſinuosè, nec pleno, ſed vix ſemipleno ore. Cur idem nō apertè & disertè in titulo indicaſti? Nimirum, mala mens, malus animus. *Caluere* & lectores circumuenire, tuæque merci hanc nouitatis hederam fallaciter appendere libuit; vt eam vendibiliorem efficeres.

II. Non placet, quòd immemor priſci illius axiomatis, non ſemel à tuo etiam Luthero vſurpati, *propter abuſum vſus ſeu ſubſtantia rei non debet tolli:* ob vitia ſeu vera ſeu ficta perſonatum, de quibus Clemangius; ipſum quoque ſtatum, ordinem, Eutaxiam & Hierarchiam Eccleſiaſticam, atque adeo ipſam auitam patritamque fidem, in qua Clemangius natus eſt, vixit & obiit; ſtirpitus excindere & eradicare conaris. Quæ res Luthero nulla ratione probatur, vt ſæpiſſimè oſtendi ex ipſis Lutheri verbis cum alibi, tum in Apologiis contra Miſenum, maximè in Panegyrico, & in Defenſione Bellarminiana, potiſſimum Tom. 2. circa finem.

Nonne furor manifeſtus eſt, inquit Lutherus in cap. 13. Matth. Tom. 5. Lat. Witeb. *tribuere culpam verbo* (fidei) *quæ eſt auditorum? ſcilicet, homo non curat verbum auditum* (hoc eſt homo non viuit conuenienter legi diuinæ & religioni, quam profitetur) *ergo verbum non eſt verum verbum. Diabolus non amat Deum, ergo Deus non eſt verus Deus. Filius non honorat patrem; ergo pater non eſt verus pater. Latro non obedit principi, ergo princeps non eſt verus princeps. Hac amentia percuti debent homines ingrati & ſuperbi, vt dicant & faciant, non niſi peruerſa. Et tamen, vt dixi, communis eſt iſta peſtis, quòd iudicant homines de verbo* (de fide & religione) *ex fructibus particularibus, & vitioſiſſimè ſic colligūt:*

Vbi-

Vbicunque non fiunt omnia verbi, ibi non eſt verum verbum: Apud hos aut illos non fiunt omnia verbi, ergo non habent verbum. Maiorem negat præſens Euangelium, dicens, multa verba non fieri, vt inter ſpinas; petroſa; in via. Ergo eſt falſa. Sufficit ergo ad veritatem verbi, quarta pars agri boni.

Hæc non malè Lutherus, ſi intelligantur de verbo, qnod Romæ à SS. Apoſtolis Petro & Paulo ſatum plantatumque, & continua propagatione ad noſtram vſque ætatem traductum & conſeruatum eſt; malè autem, ſi de illo, quod Witebergæ Lutherus excogitauit & ſparſit, nam hoc, licet in optimam & opimam terram iniiciatur, nil niſi lappas, tribulos, lolium, & cætera huius generis zizania producit.

Dicam clarius. Catholici, qui prauam & Chriſtianæ religioni aduerſam vitam viuunt; id non faciunt ex profeſſionis ſuæ impulſu & inclinatione; ſed vitio ſuo. At Lutherana & Caluiniana ſecta ſuopte genio & ingenio ſuos ſectatores, quorum corda occupauit, à dextris ad ſiniſtra, & à rectis ad ſequiora impellit; ita, vt qui nequiter viuit; non ſua tantum, ſed & eius, quam profitetur ſectæ impulſu, nequiter ac flagitiosè viuat.

Cum Luthero obiiceretur, multis ſuorum moribus ſceleratis eſſe; ſolatus eſt ſeſe, quòd ſaltem quarta pars agri, ſemine cæleſti conſiti, fructum ferret (tametſi hoc ſolamen vanum fuit; nam ſi qui ex Lutheranis boni ſunt ac probi; id non fit vi verbi Lutherani, ex quo non niſi malæ herbæ ſuppullulant, ſed aliunde) & in hæc dicta erumpere non horruit: *Abeant aliæ tres partes ad Diabolum. Si principes non credunt omnes, tamen vnus atq; alter. Si ruſtici non omnes boni, ſatis eſt duos aut tres bonos eſſe. Si cadunt docti & ſancti plurimi, ſufficit, quòd paucos retineamus. Fieri aliter nequit. Cogemur permittere, vt ſpinæ maneant*

ſpinæ, nec eas in terram bonam cõmutabimus. Sic etiam viam, ſecus quam cadit ſemen, & petram tolerare noſque fæcunditate bonæ terræ ſolari debebimus, quæ non conuertitur in ſpinas, licet habeat vicinas ſpinas; neq; ſemẽ acceptum opprimit; quamuis ſpinæ ſemen ſuffocent. Hæc Lutherus.

Abſit autem, vt nos quenquam, nedum tres partes eorum, qui verum Dei verbum audiunt ad Orcum ablegemus, vt facit quintus iſte Euangeliſta Iſlebicus. Hoc tantum contendimus, improborum peruerſitatem non præiudicare Religionis ſinceritati ac integritati, nec granum triticeum, ſed paleam & ſtipulam eſſe, qui ſiue ob næuos, ſiue ob næuulos Petri nauiculam deſerere, & à Roma ad Witebergam ſeu Geneuam tranſire velit.

Ab initio Eccleſiæ, inquit Lutherus, loco cit. *fuit iſta hæreticorum opinio, Eccleſiam oportere eſſe ſanctam, & ſine peccato; ſed quia videbant in ea eſſe aliquos peccatis obnoxios, mox negauerunt eam eſſe Eccleſiam, & fecerunt ſectas, quos volebant eſſe Eccleſiam ſanctam. Inde Donatiſtæ, Cathari, & multi alij: & hodie Anabaptiſtæ* (Lutheriſtæ, Caluiniſtæ) *qui omnes vno furore clamant: Eccleſiam* (Pontifici Romano adhærentem) *quia peccatores & impios mixtos vident, non eſſe Eccleſiam, & ſeparant ſeſe ab ea. Summa ergo ſapientia eſt, non ſcandalizari, ſi in Eccleſia, & ab Eccleſia veniant mali & hæretici, quia Chriſtus dicit; quòd inimicus homo hos ſeminat. Et magnum ſolatium eſt ſcire, quòd nihil nobis noceant, ſed oporteat zizania intermixta ferre: quia verè ſic eſt, quòd ſine malis Eccleſia eſſe non poſsit, & illi fanatici, qui nulla volunt eſſe zizania inter ſeſe; hoc efficiunt, vt nullum ſit apud eos triticum, id eſt, dum volunt purum eſſe triticum & Eccleſia; nimia ſanctitate faciunt, vt nulla ſint Eccleſia, ſed mera ſecta Diaboli, &c.*

Hæc ex Luthero dixerim aduersus Hutterum & alios Prædicãtes, qui Pontificum, Cardinalium, & Curiæ Romanæ seu veris seu commentitiis vitiis perpetuò se titillant, eorumque obiectu à fide Catholica simpliciores auertere nituntur: Quanquam, vt alibi crebrò probatum, præcipuè in Responso ad Theses Hunnianas; non pauca ex iis, quæ clamatores isti Pontificibus & Curiæ Romanæ oggerunt, nil aliud sunt, quàm pura puta mendacia.

III. Non placet in hac strena, quod Prædicans non aduertit, vel si aduertit, sincerè non monuit, Clemangium sæpè non modò modestiæ & moderationis, sed & veritatis limites longissimè transcẽdere: vt cum de Cardinalibus agens, ait; sæpè contingere, *vt vnus possideat centena, ducentena, & interdum vsque ad quadringenta vel quingenta, aut amplius beneficia Ecclesiastica, eaq; non parua, vel tenuia, sed omnium pinguissima & optima.* Si omnia scrinia Curiæ Romanæ, omniaque monumenta, quæ de Cardinalibus supersunt, excutere velimus, nullum, opinor, inueniemus, qui quingentis, & quod excurrit, beneficiis, iisque non qualibuscunque, sed *lautissimis* & *pinguissimis*, vnquam potitus fuerit. Cui tam obesus sit nasus; qui non odoretur, assertum hoc prodiisse ex pectore sinistris affectionibus admodum deprauato, nimiumque hyperbolico? vt & illud eiusdem: *Quid aliud sunt hoc tempore puellarum Monasteria, nisi quædam non dico Dei sanctuaria, sed Veneris execranda prostibula? &c.* Vnde, obsecro, hoc compertum erat Clemangio, vt tam audacter de omnibus vniuersim id asseueraret? An ipse, vt Deus, quidquid vbiq; terrarum in Monasteriis gerebatur, cognitum habebat? Si deceptus fuit Helias, ratus olim se solum in Israële relictum, qui idolo Baal cultum non adhibuis-

hibuisset; cum aliquot millia virorũ superessent, qui genua simulacro illi non incuruauerant; quanto credibilius est, deceptum esse Clemangium & hic, & passim in suo illo Satyrico tractatu, cum nonnullorum crimina ad omnes transfundit, longè tamen alia mente, quàm Prædicantes, nam Clemangius vitia incessebat, saluo statu & ordine; Prædicantes scelera ita insectantur, vt cũ illis statum quoque & ordinem exterminent; vel, vt rectius loquar, vt in veterum vitiorum locum noua, eaq́; horribiliora substituant; vt factum, quando ex scortatrice Moniale catholica, faciunt scortatricem Hæreticam, specioso vxoris tegumento velatam: cuius generis innumera exempla hæc ætas nobis suppeditat; in quibus maximè eminẽt duorum Martinorum *Lutheri* & *Buceri* Apostatarum duæ Moniales, quarum altera Luthero senos; altera Bucero ternos denos liberos peperit.

Rogo te, Prædicans, vt posthac, prius, quàm Catholicis vitia obiectas, in mentem reuoces illud tui Lutheri in cap. 13. Matth. *Semper ex optimis pessima fiunt, sicut ex Angelis Diaboli; ex Christianis, hæretici. Ex populo Dei, crucifixores Dei.* Es muß so seyn / darumb vnerschrocken vnd vngelassen. Es heist / *inter triticum.* Vnkraut soll nit allein wachsen vnder Vnkraut / sondern auch vnder dem Waitzen. Der Teufel wil auch im Himmel sitzen / vnd mag nicht *deserta & arida loca.* Er isset gern neidliche Bissen / vnd thut gerne an reine Oerter / dañ er hältet seinen Vnflat für Thesem vnd Balsam. Das raine Früchtlein wil vnder den Rosen wohnen. Wir müssens doch so leyden in der Kirchen.

Sed quia Catharinæ Borrhæ paulò antea facta est mentio, per strenam tuam te, Huttere, rogo & obtestor, vt mihi significes, quando & vbi, & quo genere morbi

hæc

hæc *Prophetissa* diem suum obierit; & cur nulla concio vel oratio funebris, præconia tantæ Megæræ decantet; vel, si aliqua exstat; quis Auctor sit. Mihi plusquam mirum videtur, Lutheri putatitiam vxorem, nocte tam cæca premi, cum Prædicantes laudationibus suis iam eò vsque processerint, vt non solùm sartores & sutores, sed & sartrices ac sutrices Encomiasticis declamationibus super æthera aliquando vehant; & typis quoque laudes mandent, ne cum sono verborum statim euanescant. Qui fit, quòd Borrhæ non contigit hæc felicitas? Aut si contigit, qui fit, quod tam paucis cognita est res cognitu dignissima?

Cæterum, vt verbis compendium faciam, accipiat à me Prædicãs verba sui Lutheri in cap. 26. Isaiæ ita scribentis Tom. 4. Lat. Witeb, *Sicut corpus tum bene est constitutum & bene habet, quando egerit sordes, nec eo minus sanum est, quia habet intra se feces stercoris & sudores; sic Ecclesia est etiam inter impios, & hæc gloria Ecclesia est, quòd potest istas feces expurgare, sicut corpus humanum nõ posset expellere istas superfluitates & sordes, nisi esset sanum. Quemadmodum autem extrema fatuitas esset, ideo damnare liberali forma puellam, quia habeat intra se sordes; ita quoque extremè insaniunt aduersarij nostri, obiicientes nobis falsorum fratrum vitia. Oculi, quibus videmus; suas sordes habent, habent suas sordes etiam aures, quibus audimus: sic in Ecclesia & doctores & discipuli quidam sunt mali; nõ tamen ideo totum corpus damnatur.* Hæc Lutherus, cuius olidiores Metaphoræ, si cui minus arridebunt, is personam loquentis consideret, statimq; videbit, si quid crassius profertur, id à moribus & genio huius Histrionis non abludere.

IV. Non placet in hac strena, quòd Prædicans in alienis, seu veris seu fictis vitiis peruidendis & perscrutã-

dis tam est oculatus & indefessus; in suis autem & suorũ flagitiis cernendis & agnoscẽdis tam luscitiosus, vel potius cœcus, & socors. Nimirum non videmus manticæ, qnod in tergo est. Certè scelerum ex quinto Euangelio prognatorum tanta est vbertas, vt eam præcipui Prædicantes interdum flebiliter deplorarint. An nunq̃ legisti librum Sarcerij, Prædicantis non obscuri, *de Disciplina?* Deus bone, quàm graphicè, scitè & fabrè depingit vitam moresque Lutheranorum, præsertim Prædicantium. Nullus vnquam Pontificius id aptius præstitisset. Nullus Apelles elegantius Lutheranos cum suis Prædicantibus efformare potuisset. Neque testimonium Sarcerij suspectum *esse* debet; quia Lutheranus, & Prædicãs, imò prædicantium Superintendens fuit. Inter Lutheranos vixit & deuixit. Lutheranos probissimè nouerat. Si cui autem liber Sarcerij prolixior videtur, quàm vt commodè euolui queat; is perlegat Epitomen, quam inde confecit vir eruditus Georgius Pomerius, in qua nil aliud reperiet Lector, nisi Lutheranæ probitatis nucleum, hoc est, *malorum Iliadem*, vt vtar veteri prouerbio, quo Hutterus iste duas quasdam abs se habitas Witebergæ orationes inscripsit, longè rectius inscripsisset: *Mendaciorum & conuiciorum Hutterianorum Iliadem*; Et, si Ilias non suffecisset, addere poterat & *Odysseam*. Sed nolo hoc vitæ Hæreticæ oletum hic mouere; factum id alias: & quidem adiuuantibus Luthero, Caluino, aliisque Prædicantibus Lutheranis & Caluinianis, quos ipsa veritas impellit, vt quam Lutherani & Caluiniani sanctè & innocenter viuãt, ipsi suo ore, suo stylo, suoque calamo propalare & euulgare cogantur.

Intermittere tamen hoc loco non possum, quin tibi recenseam, quid de fructibus Lutherani Euangelij, atq; adeò

adeò de sanctimonia & inculpatissimis Lutheri & Lutheranorum moribus, scriptum reliquerit, non vnus de triuio rabula, sed inclytus & illustrissimus Saxoniæ Dux, *Georgius*, memoriæ sempiternæ Princeps, idque in literis ad ipsum Lutherum Anno Domini 1526. ipso Innocentium festo datis, quas Prædicantes in tertium Tomum Ienensem Germanicum retulerunt: quod factum laudo. Ita ergo Princeps ille.

Auß deinen Lehren / vnd deiner Jünger / werden alle alte / verworffne Ketzereyen ernewert / aller ehrlicher Gottsdienst zerstöret / welches seyder Sergij gezeiten nie so groß geschehen. Wann seyndt mehr sacrilegia geschehen begebener Person / dann seyder deinem herfür gebrachten Euangelio? Wann seyndt mehr Empörung wider die Oberkeit geschehen / dann auß deinem Euangelio? Wann seyndt mehr Beraubung armer geistlicher Häuser geschehen? Wann seyndt mehr Dieberey vnnd Rauberey geschehen? Wann seyndt mehr Mönche vnd Nonnen zu Wittenberg / dañ jetzt gewest? Wann hat man dem Ehemann die Weiber genommen vnnd andern gegeben / dann jetzt findet man es in deinem Euangelio? Wañ seyndt mehr Ehebruch geschehen / dann seyt du geschriben? Wo ein Fraw von jhrem Mann nicht kan fruchtbar werden / so soll sie zu einem andern gehn / vnd Früchte zeugen / die der Mañ ernehren muß: Also thut der Mann herwider. Diß hat dein Euangelium bracht / das du vnder der Banck herfür gezogen.

Vertam Latinè, vt & exteri intelligant, quid tantus Princeps, non auritus, sed oculatus testis de Lutheranæ innocentia & probitate senserit. *Ex tua & tuorum discipulorũ doctrina, renouantur omnes antiquæ & iam olim damnatæ*

natæ hæreses; omnis cultus religiosus destruitur; ita vt à temporibus Sergij (socij Mahometis in cudenda & propaganda Mahometica perfidia) *maior destructio non fuerit. Quando plura commissa sunt sacrilegia, quàm ab Euangelij tui ortu? Quando plures seditiones contra legitimum magistratum exortæ sunt, quàm ex tuo Euangelio? Quando magis pauperes oppressi, & sacræ AEdes spoliatæ & expilatæ? Quando plura furta & rapinæ commissa? Quando plures Apostatæ Monachi & Apostatrices Moniales VVitebergæ fuere, quàm modò? Quando maritis ablatæ sunt vxores aliisque desponsatæ, quàm nunc post natum tuum Euangelium? Quando plura adulteria patrata, quàm post tua scripta euulgata? Si vxor à marito suo fæcunda reddi nequeat, iubetur ire ad alium, fructumq; proferre; sic tamen, vt prior maritus illam alat: eodemque iure gaudet vir. Hoc Euangelio tuo acceptum referri debet; quod sub scamno abditum protraxisti in lucem.*

In eadem Epistola idem Princeps Georgius: Darzu hast du zu Wittenberg ein Asylum angericht / daß alle die Mönch vnnd Nonnen / so vns vnser Kirchen vnd Klöster berauben / mit Nemmen vnd Stelen / die haben bey dir Zuflucht / Auffenthalt / als were Wittenberg (höflich zunennen) ein Janerben Hauß / aller Abtrünnigen vnsers Landes. Wir tragen auch keinen Zweyfel / vnser heiliger Vatter der Bapst / habe nie keinen Ablaß gegeben / den du höher achtest / als den / so deine Wittenberger verdienen mit der Raubung der Kloster Jungkfrawen / so dir auß vnsern Klöstern zubracht seyndt. In was Jammer / vnd verdam̃lich Ellendt du sie bracht / vnnd wie sie gehalten werden / vnd wozu / ist am Tage.

Ad hæc VVitebergam fecisti asylum, ita vt omnes Apostatæ Monachi & Apostatrices Moniales, qui nostra templa & mona-

monasteria rapiendo & furando expilant, ad te confugiant, perinde ac si VVitebergа omnium nostræ ditionis desertorum lupanar esset. Neque vllam vnquam à sanctissimo patre nostro Papa concessam indulgentiam arbitramur, quæ tibi gratior acciderit illa, quam promerentur tui VVitebergenses rapiendo Moniales ex nostris Monasteriis, & ad te adducendo: quas in quantas calamitates conieceris, & in quod exitij barathrum præcipitaueris; clarum est ac manifestum: vt & illud, quomodo tractentur, & in quem finem. Hæc Catholicus ille & aduersus Hæreses inuicto pectore Princeps *Georgius*; quę vlcus Lutheranæ sectæ probè tangunt & aperiunt, & quæ eius sit natura, quò propendeat, quò vergat, & quò amatores suos impellat, luculentè docet.

Nec immeritò isthæc occinuntur Lutheranis, & vniuersim omnibus sectariis, quandoquidem scelera quæ patrant, non tantum ex arbitrio cuiusuis, sed ex ipsius doctrinæ, quam sequuntur, genio oriuntur: ita vt in area hæretica nō sit triticum inter paleas, vel paleæ inter triticum; sed solæ paleæ ibi regnāt & circumuolitant: nam ea est hęreseos indoles, vt omne triticum in paleas transmutet. At in area Catholicæ Ecclesiæ triticum cum paleis permistum est, & vice versa; & qui paleæ sunt, suopte vitio, non institutionis & professionis culpa, paleæ sunt, Hinc semper illud vsurpare licet: *Paucorū, vel etiam multorum, improbitatem, non præiudicare Religioni*; semper id in Ecclesia euenisse, vt probis improbi intersererentur. *Nunquam tam feliciter actum est cum Ecclesia*, inquit Erasmus contra Pseudoeuangelicos, cum iisdem querimoniis vterentur, quibus hodie hodierni sectarij omnium aures complent, *quin inter paucos bonos multos pertulerit malos. Quoties clamat Paulus in Pseudoapostolos, in canes, in malos operarios, in falsos fratres, in ventris mancipia? Solent*

omnium rerum feruere principia. Erat tum temporis rarus, ac pusillus Ecclesiæ grex, & tamen in hoc erant dissidia, factiones, contentiones. In hoc erat, qui palàm vxoris loco nouercam haberet: In hoc Demas, qui relicto Euangelio, secutus est seculum: In hoc, qui insyncerè prædicarent Euangelium, qui mentirentur, qui circumuenirent, qui fraudarent fratres, qui circumciderentur. In hoc, quæ ociosæ circumibant domos alienas, garrulæ, & curiosæ, oneratæ peccatis. In hoc, erant viduæ quæ collecta ex Ecclesiæ cibo lasciuia, deserto Christo, sese reflecterent ad Satanam. In hoc erant, qui blandiloquiis seducerent corda simplicium. In hoc erant, qui mentirētur sibi apparuisse angelos. Hæc, aliaq; multa tum fuisse liquet ex Epistolis Apostolicis. Tantum malorum iam tum lactens, raraque tulit Ecclesia: Et miramur, si in eadem tam numerosa, tam latè diffusa, sunt, quæ bonis displiceant, & ob vitia quædam inspersa censemus vniuersam Ecclesiæ scenam inuertendam?

V. Haud placet in hac strena, quod Prædicans non perpendit, quis Nicolaus de Clemangis fuerit; licet enim liberiore stylo & ore Romanorum Pontificum & Curiæ Romanæ seu vera seu ficta vitia notauerit, imò & proscíderit; Catholicus tamen seu Pontificius, &, si vis, *Papista* fuit: & si hodie ad nos resuscitatus à mortuis rediret, Hutterum, Illyricum, & similes, qui libellis eius ad perniciem doctrinæ catholicæ abutuntur, pro hæreticis duceret; & non aliter, quàm damnatæ memoriæ Nouatores, execrandos iudicaret. Nam Nicolaus iste Lutheranus aut Caluinianus non fuit; sed Catholicus Archidiaconus Baiocēsis; cui quid Stomachum aduersus Curiam Romanam tantopere commorit, nescio; moderationis profectò leges longè transiliit; immemor modestiæ eius, qua vsi sunt illi, qui zizania ex agro Dominico exstirpata cupiebāt. Quid enim illi? *Domine, nonne bonum*

semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo zizania? Nullam hic vides hyperbolen, nullam exaggerationem; nullas tragicas exclamationes, sed nudam & simplicem de zizaniorum præsentia narrationem, deq; origine quæstionem. Neque etiam impotenter & clamosè postulant, vt zizania illa eradicentur, multo minus, vt ager vnà cum infelicibus herbis euertatur; sed modestissimè & simplicissimè: *Vis imus & colligimus ea?*

VI. Non placet in hac strena, quòd Prædicans tam diligenter attendit, & ab aliis attendi cupit, quo animo Nicolaus Clemangius in Sedem Romanam fuerit; & tam strenuè dissimulat; quis de Romano Pontifice, Romana Ecclesia & Curia sensus fuerit summorum quorundam Imperatorum, Regum, & Principum: quasi pluris facienda sit vociferatio huius vel illius priuati scriptoris, (qui forsan ob negatum sibi beneficium Ecclesiasticum, vel ob sententiam contra se in Romana Curia pronunciatam exarsit, & calamum Hipponacteo felle perlitum in Pontifices & Cardinales strinxit) quàm Imperatorum, Regum & Principum pietas & in Sedem Petri reuerentia, non solùm verbis, sed & rebus largissimè testata: nec qualibuscunque rebus; sed amplissimarum vrbium, quin & integrarum prouinciarum munificis donationibus, quarum Catalogum vnà cum donationum diplomatis huc adscribam; vt tibi, Huttere, & tuis symmystis gratum faciam; teq; priorem beneficiis mecum certasse non pigeat, quando vides tuo Clemangio, strenæ tuæ tam tenebricosæ, Clarissimum & ex Imperatorum, Regum & Principum promptuariis depromptũ Antidorum reponi. Et quia tam sedulò in lucem extrahitis q̃dquid olim vel furiosus *poëtaster* & *versificator* inficetus, vel amens *Leguleus* & *Locutius*, vel Schismaticus,

con-

concordiæ & charitatis oblitus, vel hæreticus vesanus, vel etiam orthodoxus, sed affectib⁹ immoderatis nimiũ indulgens, in Romam, Papam Romanum, eiusque Curiam exspuit, par est, vt & nos simili, si non ardentiore diligentia, publicemus omniumque oculis subiiciamus veterum Imperatorum, Regum & Principum erga Sedem Apostolicam, Christi Vicarium & Petri Successorem, reuerentiam & obseruationem; & vtriusq; testem, munificentiam, qua reipsa impleuerunt illud, quod pridem à beato Vate Isaia prædictum fuerat, cap. 49. *Et erũt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ; vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Et cap. 60. *Suges lac gentium, & mammilla Regum lactaberis.*

Tu, Prædicans, adesto auritus, sed tamen patienter auritus, & tene bilem fortiter; alioqui stomacho tuo euersionis periculum imminebit.

COM-

COMMENTARIOLVS DE IMPERATORVM, REGVM AC PRINCIPVM IN SEDEM APOSTOLICAM MVNIFICENTIA.

CAPVT PRIMVM.

Donatio variarum ciuitatum & prouinciarum facta Ecclesiæ Romanæ à Christianissimo Rege Francorum Pipino, Anno Redemptoris DCCLV. ex Anastasio Bibliothecario in vita Stephani Papæ III.

RECENSITO *Pipini cum Francorum exercitu in Italiam contra Aistulphum Longobardorum Regem aduentu; itemq; exposita importunitate Gregorij Protosecretarij, Legati Constantinopolitani, qui apud Pipinum instabat, vt Rauenna cum finitimis vrbibus Imperatori Constantinopolitano restitueretur; subdit Anastasius sequentia.*

At nequaquam valuit firmissimum iam fatus Christianissimi, atque benignissimi, & fidelis Dei, & amatoris beati Petri Apostoli, scilicet antefati Pipini Francorum Regis inclinare cor, vt easdem ciuitates & loca Imperiali tribueret ditioni; asserens idem Dei cultor mitissimus Rex, nulla penitus ratione easdem ciuitates à potestate beati Petri, & iure Ecclesiæ Romanæ, vel Pontificis Apostolicæ Sedis quoquo modo alienari pati, affirmans sub iuramento, quòd nullius hominis fauore sese

Bar. Anno 755.

Quantus cultor S. Petri Pipinus Rex.

certamini sæpe dedisset, nisi pro amore beati Petri, & venia delictorum, asserens & hoc, quòd nulla eum thesauri copia suadere valeret, vt quod semel beato Petro obtulit, auferret. Et hoc prædicto Imperiali Misso reddens in responsis; continuò eum ad propria remeandum per aliam viam absoluit; qui & sine effectu Romam coniunxit.

Dum verò antefatus benignissimus Pipinus Francorũ Rex Papiam obsidens, constringeret ciuitatẽ: tunc Aistulphus atrocissimus Rex Longobardorũ, vt veniam sibi tribueret rogauit, & quas prius contempserat conscriptas in pacti fœdere reddere ciuitates, se modis omnibus professus est redditurum. Et denuò, confirmato anteriori pacto, quod per elapsam octauã Indictionem inter partes conuenerat, restituit ipsas ciuitates, addens & castrũ, quod cognominatur * Comiaclum. De quibus omnibus receptis ciuitatibus donationem in scriptis beato Petro, atque sanctæ Romanæ Ecclesiæ, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apostolicæ Sedis emisit possidendã; quæ & vsque hactenus in Archiuo sanctæ nostræ Ecclesiæ recondita tenetur. Ad recipiendas verò ciuitates misit ipse Christianissimus Francorum Rex suum consiliarium, id est, Fulradum venerabilem Abbatem. Et continuò eius eximietas cum suis exercitibus Franciam repedauit.

al. Comaclum

Prænotatus autem Fulradus venerabilis Abbas, & Presbyter, Rauennatium partes cum Missis iam fati Aistulphi Regis coniungens, & per singulas ingrediens ciuitates, tam Pentapoleos, quàm Aemiliæ, easq; recipiens, & obsides per vnamquamque auferens, atque Primates secum vnâ cum clauibus portarum ciuitatum deferens, Romam coniunxit. Et ipsas claues tam Rauennatium Vrbis; quamque diuersarum ciuitatum ipsius Rauennatium Exarchatus, vnà cum supradicta donatione de eis à suo Rege emissa in Confessione beati Petri ponens, eidem Apostolo, & eius Vicario sanctissimo Papæ, atque omnibus eius successoribus Pontificibus perenniter possidẽdas, atque disponendas tradidit, id est, Rauennam, Ariminum, Pisaurum, atque Fanum, Cesenam, Senogallias, Esium, Forum Pompilij, Forum Liuij cum Castro Sussubio, Montem Feretrum, A-

ceragium, Montem Lucari, Serram Castellum sancti * Mariani, Bobium, Vrbinum, Gallium, Luceolos, Eugubium, * Comiaclum, nec non ciuitatem Narniensem, quæ à Ducatu Spoletano à parte Romanorum per euoluta spacia fuerat iuuasa.

* *Marini.*
* *Comaclum.*

CAPVT SECVNDVM.

Eadem donatio ex Leone Ostiensi lib. 1. Chron. cap. 7.

FECIT idem inclytus Rex vnà cum filiis concessionem beato Petro, eiusque Vicario de ciuitatibus Italiæ, & territoriis per designatos fines, à Lunis cum insula Corsica, inde Suranum, inde in montem Bardonem, Vercetum, Parmam, Regium, Mantuam, & Montem Silicis, simulque vniuersum Exarchatum Rauennæ, sicut antiquitus fuit cum Prouinciis Venetiarum & Istriæ, cunctumque Ducatum Spoletinum, & Beneuentanum. Eamque donationem manu propria, & filiorum, plurimorumque Iudicum, & Optimatum subscriptione roborauit. Demum idem Rex vnà cum Romano Pontifice in Italiam veniens, Rauennam, & alias viginti ciuitates eidem Aistulpho memorato sublatas Apostolicæ sedi subiecit; cuius rei gratia Romanus patritius constitutus est.

CAPVT TERTIVM.

Confirmatio prædictæ donationis facta à Carolo Magno Francorum Rege Anno Christi DCC.LXXIV. Hadriani Papæ Anno III. Ex Anastasio Bibliothecario in Hadriano.

POSTQVAM *Anastasius Caroli Magni aduentum in Romanam Vrbem, & quanta magnificentia à Pontifice aliisque exceptus fuerit, exposuerat, hæc subiungit.*

At verò quarta feria prænominatus Pontifex (*Hadrianus*) cum suis Iudicibus tam cleri, quàm militiæ in Ecclesia beati Petri Apostoli pariter cum eodem Rege ad colloquendum se coniungens, constanter eum deprecatus est, atque admonuit, & paterno affectu adhortari studuit, vt promissionem illam, quam eius sanctæ memoriæ genitor Pipinus Rex, & ipse præcellentissimus Carolus cum suo germano Carolomanno vnà cum omnibus Iudicibus Francorum fecerat beato Petro, & eius Vicario sanctæ memoriæ Domno Stephano iuniori Papæ, quando in Franciam perrexit pro concedendis diuersis ciuitatibus, ac territoriis istius Italiæ prouinciæ, & contradendis beato Petro ei, & omnibus Vicariis in perpetuum possidendis, adimpleret in omnibus.

Cumque ipsam promissionem quæ in Francia in loco, qui vocatur Carisiacus, facta est, idem excellentissimus Rex Carolus sibi legi fecisset: complacuit illi & eius Iudicibus, omnia quæ ibi erant adnexa confirmare. Et propria voluntate, bono ac libenti animo aliam donationis promissionem ad instar anterioris, ipse antedictus excellentissimus, & reuera Christianissimus Carolus Francorum Rex conscribi iussit per Etherium religiosum ac prudentissimum Capellanũ & Notarium suum, vbi concessit easdem ciuitates, & territoria beato Petro, atque Præfato Pontifici, atque spopondit per designationem confinium, id est, à Lunis cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in Monte Bardone, inde in Verceto, deinde in Parma, deinde in Regio, & exinde in Mantua, & ponte Silicis, simulque vniuersum Exarchatum Rauennatium, sicut antiquitus erat, atque prouincias Venetiarum & Istriæ, nec non cunctum Ducatum Spoletinum, & Beneuentanum, factaque eadem donatione, eam propria sua manu ipse Christianissimus Francorum Rex corroborans, vniuersos Episcopos, Abbates, Iudices etiam & Graphiones in ea subscribere fecit. Quam prius super altare beati Petri, & postmodũ intus in sancta eius confessione ponentes, tam ipse Francorum Rex, quàm eius Iudices beato Petro, & eius Vicario sanctissimo Hadriano Papæ sub terribili sacramento se omnia conseruaturos, quæ in eadem

dem donatione continerentur promittentes, tradidere, * apparem ipsius donationis per eundem Etherium describi faciens, ipse Christianissimus Rex Francorum, intus super corpus beati Petri, subtus Euangelia, quæ ibidem sunt, est osculatus, pro firmissima cautela, & æterna nominis sui, ac Regni Francorum memoria, propriis suis manibus posuit: aliaque eiusdem donationis exempla per scriniarium huius sanctæ nostræ memoratæ Ecclesiæ descripta, eius excellentia secum deportauit.

** hoc est, exemplar.*

CAPVT QVARTVM.

Donatio & confirmatio superiorum donationum facta à Ludouico Pio, Caroli Magni F. Anno salutis DCCCXVII. Ex Card. Baronio Tom. IX. Annal. Anno primo Paschalis Papæ.

EGo Ludouicus Imperator Augustus, statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi beato Petro principi Apostolorum, & pro te Vicario tuo domno Paschali summo Pontifici & Vniuersali Papæ, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis, * ciuitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis, atque viculis omnibus & territoriis eius, montanis, & maritimis litoribus & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, opidis, ac viculis in Tusciæ partibus, id est, Portum, Centumcellas, Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepe, Castellum Gallesij, Hortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Perusium, cum aliis tribus insulis suis, id est, Maiorem & Minorem, Puluensem, & Lacum, Narniam, * Otriculum cũ omnibus finibus, ac territoriis ad supra dictas ciuitates pertinentibus. Simili modo & in partibus Campaniæ, Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum

Vide huius donationis defensionem in Apologia Baroniana cap. 8. contra Goldastum Caluinistam.

** Romana ergo ciuitas etiam ante Ludouicũ Imp. in Pontificis potestate erat.*

Variantẽ scripturam enotauimus ex Baronio.

** Otriculos*

aliis partibus Campaniæ; nec non & Tibur cum omnibus finibus & territoriis ad easdem ciuitates pertinentibus.

** Suburbanis.* Nec non & Exarchatum Rauennatensem sub integritate cum * vrbibus, ciuitatibus, opidis, & castellis, quæ piæ recordationis domnus Pipinus Rex, ac bonæ memoriæ genitor noster Carolus Imperator beato Petro Apostolo & prædecessoribus vestris iamdudum per donationis paginam restituerunt, hoc est, ciuitatem Rauennam & AEmiliam, † Bobium, Cæsenam, Forum Pompilij, Forum Liuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, * Comiaclum, & Adriam & Gabelum cum omnibus finibus, territoriis atque insulis in terra marique ad prædictas ciuitates pertinentibus. Simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Humanam, AEsium, Forum Sempronij, Montem Feretri, Vrbinũ, & territorium † Valuense, Galles, Luceolos, Eugubium, cum omnibus finibus, ac terris ad easdem ciuitates pertinentibus.

† Robium.

** Comaclum.*

† Balnense.

Eodem modo territorium Sabinense, sicut à genitore nostro Carolo Imperatore B. Petro Apostolo per donationis scriptum concessum est sub integritate, quemadmodum ab Itherico, & Macenario Abbatibus, Misśis illius, inter idem territorium Sabinense, & Reatinum definitum est. Item in partibus Tusciæ Longobardorum castellum Felicitatis, Vrbeuetũ, Balneum Regis, Ferenti castrum, Viterbium, Martam, Tuscaniam, Populoniam, Soanam, Rosellas. Et insulas Corsicam & Sardiniam, & Siciliam sub integritate cum omnibus adiacentibus & territoriis maritimis, litoribus, portubus ad supradictas ciuitates & insulas pertinentibus. Item in partibus Campaniæ, Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam & patrimonia ad potestatem, & ditionem nostram pertinẽtia, sicut est patrimonium Beneuentanum, & Salernitanum, & patrimonium Calabriæ inferioris, & superioris, & patrimonium Neapolitanum, & vbicunque in partibus Regni, atque Imperij à Deo nobis commisśi patrimonia * nostra esse noscuntur.

** Vestra.*

Has omnes supradictas prouincias, vrbes, ciuitates, opida & castella, viculos & territoria, simulque & patrimonia iam dictæ

ctæ Ecclesiæ tuæ, beate Petre Apostole, & per te Vicario tuo, spirituali patri nostro, domno Paschali summo Pontifici, & vniuersali Papæ, eiusque successoribus vsque ad finem seculi eo modo confirmamus, vt in suo detineant iure, principatu, ac ditione.

Simili modo per hoc nostrum confirmationis decretum, firmamus donationes, quas piæ recordationis domnus Pipinus Rex, auus noster, & postea domnus & genitor noster Carolus Imperator beato Petro Apostolo spontanea voluntate contulerunt. Nec non & censum, & pensiones, seu ceteras donationes, quæ annuatim in palatium Regis Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia Longobardorum, siue de Ducatu Spoletano, sicut in supradictis donationibus continetur, & inter sanctæ memoriæ Hadrianum Papam, & domnum, & genitorem nostrum Carolum Imperatorem conuenit, quando eidem Pontifici idem de supra scriptis Ducatibus, id est, Tuscano, & Spoletano, suæ auctoritatis præceptum confirmauit, eo scilicet modo, vt annis singulis supradictus census Ecclesiæ beati Petri Apostoli persoluatur, salua super eosdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram † partem subiectione.

† *ditionem.*

Cæterùm, sicut diximus, omnia superius nominata, ita ad nostram * partem per hoc nostræ confirmationis decretum roboramus, vt in vestro, vestrorumque successorum permaneant iure, principatu, atque ditione, vt neque à nobis, neque à filiis & successoribus nostris, per quodlibet argumentum siue machinationem in quacunque parte minuatur vestra potestas, aut nobis de suprascriptis omnibus, vel successoribus vestris inde aliquid subtrahatur de supradictis videlicet vrbibus, prouinciis, ciuitatibus, opidis, castris, viculis, insulis, territoriis, atque patrimoniis, necnon & pensionibus atque censibus, ita vt neque nos ea subtrahamus, neque quibuslibet subtrahere volentibus consentiamus; sed potius omnia quæ superius leguntur, id est, prouincias, ciuitates, vrbes, opida, castella, territoria, patrimonia atque insulas, census ac pensiones, Ecclesiæ beati Petri Apostoli, & Pontificibus in sacratissima illius

* *potestatem.*

Sede

Sede in perpetuum residentibus, in quantum possumus, defendere nos promittimus; ad hoc, vt omnia ea in illius ditione ad vtendum & fruendum, atque disponendum firmiter valeat obtinere, nullamque in eis nobis partem, aut potestatem disponendi, aut iudicandi, subtrahendiue, aut minorandi vendicamus; nisi quando ab illo, qui eo tempore huius sanctæ Ecclesiæ regimen tenuerit, rogati fuerimus. Et si quilibet homo de supradictis ciuitatibus ad vestram Ecclesiam pertinentibus ad nos venerit, subtrahere se volens de vestra iurisdictione, vel potestate, vel quamlibet aliam iniquam machinationē metuens, aut culpam commissam fugiens, nullo modo eum aliter recipiemus, nisi ad iustam pro eo faciendam intercesionem, ita duntaxat, si culpa, quam commisit, venialis fuerit inuenta: si aliter, comprehensum vestræ potestati eum trademus, exceptis his, qui violentiam, vel oppresionem potentium pasi, ideò ad nos † veniant, vt per nostram intercesionem iustitiam accipere mereantur, quorum altera conditio est, & à superioribus valdè disiuncta.

† Venerint.

Et quando diuina vocatione huius sacratissimæ Sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex Regno nostro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos, aut publicè, aut priuatè veniendi, aut electionem faciendi; nullusq; in ciuitatibus, vel territoriis ad Ecclesiam beati Petri pertinentibus, aliquod malum propter hoc facere præsumat, sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine aliqua perturbatione honorificam Pontifici exhibere sepulturam, & eum quem diuina inspiratione & beati Petri intercesione omnes Romani vno consilio & vna concordia sine aliqua promisione ad Pontificatus ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate & contradictione more canonico consecrari. Et cum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur, qui inter nos, & inter illum amicitiam, & charitatem, & pacem socient, sicut temporibus piæ recordationis domni Caroli ataui nostri, siue domni Pipini aui nostri, vel & Caroli Imperatoris genitoris consuetudo erat faciendi.

Electio Romani Pontificis, Romanis libera.

Hoc

Hoc autem vt ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris firmum esse credatur, firmiusque per futuras generationes, & secula ventura custodiatur, propriæ manus signaculo, & venerabilium Episcoporum, atque Abbatum, vel optimatum nostrorum sub iureiurando, & subscriptionibus pactū istud nostræ cōfirmationis roborauimus, & per Legatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Theodorum Nomenclatorem domno Paschali Papæ dreximus.

Partem huius donationis & confirmationis intexuit Decreto suo Gratianus dist. 63. Et Chronico suo Auctor Anonymus, qui Reichersbergenses Annales scripsit: Et Gerohus Præpositus Reichersbergensis lib. 1. de Inuestigatione Antichristi. Eiusdem meminit Leo Ostiensis lib. 1. Chronici cap. 18. Hic *(Aquisgrani in concilio)* pactum Constitutionis & Confirmationis fecit beato Petro Apostolo, eiusque Vicario Domino Paschali, parentes suos Pipinum & Carolum imitatus, manusque suæ ac filiorum subscriptione corroborans, decem Episcopos, octo Abbates, & Comites quindecim, Bibliothecarium, Mansionarium, & Ostiarium vnum subscribere fecit, & per Legàtum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Theodorum Nomenclatorem domno Paschali Papæ transmisit.

Ex his apparet, *inquit Sigonius lib. 4. de Regno Italiæ,* Pipinum & Carolum partim concessa Ecclesiæ confirmasse, Romam cum Ducatu suo, qui circumiecta Etruriæ, & Latij oppida continerer, Rauennam cum Exarchatu, Pentapolim, quæ pòst Marchia Anconitana est dicta, Ducatum Tuscanum, siue partem Tuscię Longobardorum, quæ ita dicebatur; quia & altera Tuscia erat Ecclesię, cuius caput erat Perusia; insulas; Corsicam, Sardiniam, & Siciliam: Campaniæ partem, cuius caput erat Capua, à Duce Beneuentano possessa; patrimonia ad se pertinentia, Beneuentanum, Salernitanum, Calabriæ superioris, & inferioris, & Neapolitanum; item censum & pensionem, quæ quotannis in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia Longobardorum, siue de Ducatu Spoletano, nec non Tuscanum, Spoletanumque Ducatum: Ludouicum verò omnia suprà memorata confirmasse; eosdem etiam concessisse, vt Romani nouum Pontificem pro iudicio suo crearent, modò sine

tumultu, & largitione, & creatum consecrarent, modò Pontifex semper Legatos de sua consecratione commonefaceret, & pacem secum sanciret. quam rem nominatim admonuisse, non fuerit alienum, quia Comitia Pontificia ad Romanorum auaritiam, & ambitionem coërcendam variis pòst fuerũt legibus adstringenda.

Certè Romanam Vrbem iam antiquitus fuisse in Romanorum Pontificum iurisdictione, perspicuum fit ex Epistola 85. Ioannis Papæ VIII. quæ est ad Berengarium Comitem de Lamberto Spoletano Comite. Collecta populi multitudine omne territorium S. Petri inuasit, & quod defendere debet ab hostibus, tyrannicè dominatur inuasum; venitque Romam, & quasi inimicus portam ciuitatis Romanę violenter capiens, satellites suos per dies plurimos retinere fecit, ac sic tantam ciuitatem inuasam retinuit, ita sanè vt nobis apud B. Petrum consistentibus, nullam Vrbis Romanæ potestatem, à Piis Imperatoribus, B. Petro Principi Apostolorum, eiusque Vicariis traditam, haberemus.

CAPVT QVINTVM.

Diploma donationis factæ ab Othone Magno Imperatore Anno Christi DCCCC.LXII. Joannis XII. Papæ Anno septimo, ex Baronio, Annali X.

Vindicaui hoc diploma à Goldasti Caluinistæ criminationibus & inscitia in Apologia Baroniana, cap. 20.

IN nomine Domini Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ego Otto Dei gratia Imperator Augustus, vnà cum Ottone glorioso Rege filio nostro, diuina ordinante prouidentia, spondemus, atque promittimus per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi beato Petro Principi Apostolorum, & clauigero regni cælorum, & per te Vicario tuo Domno Ioanni summo Pontifici & Vniuersali XII. Papæ, sicut à prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate, atque ditione tenuistis, & disposuistis ciuitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis suis, atque

que viculis omnibus, & territoriis eius, montanis, & maritimis, litoribus, atque portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, opidis, ac viculis Tusciæ partibus, id est, Portum, Centumcellas, Cerem, Bledam, Marturianum, Sutrium, Nepem, Castellum Gallisem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam, Perusiam cum tribus insulis, id est, Maiore, Minore, Puluensim, Narniam, & Vtriculum cum omnibus finibus, ac territoriis ad supradictas ciuitates pertinentibus: Nec non Exarchatum Rauennatem sub integritate, cum Vrbibus, ciuitatibus, opidis, & castellis, quæ piæ recordationis domnus Pipinus, & domnus Carolus excellentissimus Imperator, prædecessores videlicet nostri, B. Petro Apostolo, & prædecessoribus vestris iam dudũ per donationis paginam contulerunt, hoc est, ciuitatem Rauennam, & AEmiliam, Bobium, Cesenam, Forum Pompilij, Forum Liuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comiaclum, & Hadrianis, atque Gabellum, cum omnibus finibus, territoriis, atque insulis, terra, marique ad supra scriptas ciuitates pertinentibus, simul & Pentapolim, videlicet, Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Ausimum, Humanam, Hesim, Forum Sempronij, Montem Feltri, Vrbinum, & territorium Balnense, Calles, Luciolis & Eugubium, cum omnibus finibus, & territoriis ad easdem ciuitates pertinentibus.

Eodem modo territorium Sabinense, sicut à domno Carolo Imperatore nostro, B. Petro Apostolo per donationis scriptum concessum est, sub integritate. Item in partibus Tusciæ Longobardorum Castellum Felicitatis*, Vrbem veterem, Balneum Regis, Ferentum, Viterbium, Ortem, Martam, Tuscanam, Suanam, Populonium, Rosellas cum suburbanis, atque viculis omnibus, & territoriis, ac maritimis, opidis, ac viculis, seu finibus omnibus. Itemq; Almus cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde in Parma. deinde in Regio, exinde in Mantua, atque in monte Silicis, atque prouincia Venetiarum, & Istria, nec non & cunctum Ducatum Spoletanum, seu Beneuentanum vnà cũ Ecclesia sanctæ * Christianæ posita prope † Paduam iuxta Padum,

* *Christina.*
† *Textus apud Bar.* Papiam.

dum, quarto milliario. Item in partibus Campaniæ, Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, & Capuam, nec non patrimonia ad potestatem, & ditionem vestram pertinentia, sicuti est patrimonium Beneuentanum, & patrimonium Neapolitanum, & patrimonium Calabriæ superioris, & inferioris. De ciuitate autem Neapolitana cum Castellis, & territoriis, & finibus, & insulis suis sibi pertinentibus, sicut ad easdem respicere videntur, nec non patrimonium Siciliæ, si Deus nostris illud tradiderit manibus. Simili modo ciuitatem Caietam, & Fundum, cum omnibus earum pertinentiis.

Insuper offerimus tibi, B. Petre Apostole, Vicarioque tuo Domno Ioanni Papæ, & successoribus eius pro nostræ animæ remedio, nostriq; filij & nostrorum parentum de proprio nostro regno ciuitates, & opida cum piscariis suis, id est, Reatem, Amiternum, Furconem, Nursiam, Baluam, & Marsim, & alibi ciuitatem Interamnem cum pertinentiis suis. Has omnes supra dictas prouincias, vrbes, ciuitates, opida, & castella, viculos, & territoria, simulque & patrimonia pro remedio animæ nostræ, & filij nostri, siue parentum nostrorum, ac successorum nostrorum, & pro cuncto à Deo conseruato, atque conseruando Francorum populo, iam dictæ Ecclesiæ tuæ, B. Petre Apostole, & per te Vicario tuo, spirituali patri nostro, Domno Ioanni summo Pontifici, & vniuersali Papæ, eiusque successoribus vsque ad finem seculi, eo modo confirmamus, vt in suo detineat iure, principatu, atque ditione.

Simili modo per hoc nostræ delegationis pactum confirmamus donationes, quas piæ recordationis domnus Pipinus Rex, & postea domnus Carolus excellentissimus Imperator B. Petro Apostolo spontanea voluntate contulerunt: nec non & censum, vel pensionem, seu cæteras dationes, quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia, siue de Ducatu Spoletano, sicut & in supra scriptis donationibus continetur, & inter sanctæ memoriæ Hadrianum Papam, & domnum Carolum Imperatorem conuenit, quando idem Pontifex eidem de supra scriptis Ducatibus, id est, Tuscano, & Spoletano suæ auctoritatis præceptum confirmauit,

eo

eo scilicet modo, vt annis singulis prædictus census ad partem Ecclesiæ B. Petri Apostoli persoluatur, salua super eosdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram partem, & filij nostri subiectionem.

Cæterùm sicut diximus, omnia superius nominata, ita ad vestram partem per hoc nostræ confirmationis pactum roboramus, vt in vestro permaneant iure, principatu, atque ditione, & neque à nobis, neque à successoribus nostris per quodlibet argumentum, siue machinationem in quacunque parte vestra potestas imminuatur, aut à vobis inde aliquid subtrahatur de supra scriptis videlicet prouinciis, vrbibus, ciuitatibus, opidis, castris, viculis, insulis, territoriis, atque patrimoniis, nec non & pensionibus, atque censibus, ita vt neque nos ea facturi simus, neque quibuslibet ea facere volentibus, consentiamus. Sed potius omnium, quæ superius leguntur, id est, prouinciæ, ciuitates, Vrbes, opida, castella, territoria, & patrimonia, atque insulæ, censusque, & pensiones ad partem Ecclesiæ B. Petri Apostoli, atque Pontificum, in sacratissima illius Sede residentium, nos, in quantum possumus, defensores esse testamur, ad hoc, vt ea in illius ditione, ad vtendum, & fruendum, atque disponendum firmiter valeant obtineri, salua in omnibus potestate nostra, & filij nostri posterorumque nostrorum, secundum quod in pacto, & constitutione, ac promissionis firmitate Eugenij Pontificis, successorumque illius continetur, id est. Vt omnis Clerus, & vniuersa populi Romani nobilitas propter diuersas necessitates, Pontificum irrationabiles erga populum sibi subiectum asperitates retundendas, sacramento se obligent, quatenus futura Pontificum electio (quantum vniuscuiusque intellectus fuerit) canonicè, & iustè fiat; & vt ille, qui ad hoc sanctum, atque Apostolicum regimen eligitur, nemine consentiente, consecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præsentia Missorum nostrorum, vel filij nostri, seu vniuersæ generalitatis faciat promissionem pro omnium satisfactione, atque futura conseruatione, qualem domnus, & venerandus spiritalis Pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur.

Similia leguntur in Constitutione Lotharij I. Imp. Vide Apolog. Baronianam cap. II.

Præterea alia minora huic operi inſerenda præuidimus, vilicet, vt in electione Pontificum, neque liber, neque ſeruus ad hoc venire præſumat, vt illis Romanis, quos ad hanc electionẽ per conſtitutionem ſanctorum Patrum antiqua admiſit conſuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quod ſi quis contra hanc noſtram inſtitutionem ire præſumpſerit, exilio tradatur.

Inſuper vt nullus Miſſorum noſtrorum cuiuſcunque impeditionis argumentum componere in præfatam electionem audeat, prohibemus. Nam & hoc omnimodis inſtituere placuit, vt, qui ſemel ſub ſpeciali defenſione Domni Apoſtolici, ſiue noſtra, fuerint ſuſcepti, impetrata iuſtè vtãtur defenſione. Quod ſi quis quenquam illorum, qui hoc promeruerunt, violare præſumpſerit, ſciat ſe periculum vitæ ſuæ eſſe incurſurum.

Illud etiam confirmamus, vt domno Apoſtolico iuſtam in omnibus ſeruent obedientiam, ſiue Ducibus, ac Iudicibus ſuis ad iuſtitiam faciendam. Huic enim inſtitutioni hoc neceſſariò annectendum eſſe perſpeximus, vt Miſsi Domni Apoſtolici, ſeu noſtri ſemper ſint conſtituti, qui annuatim nobis, vel filio noſtro renunciare valeant, qualiter ſinguli Duces, ac Iudices populo iuſtitiam faciant. Hanc Imperialem conſtitutionem quomodo obſeruent qui Miſsi, decernimus, vt primùm cunctos clamores, qui per negligentiam Ducum, ſeu Iudicum fuerint inuenti, ad notitiam Domni Apoſtolici deferant. Et ipſe vnum è duobus eligat, aut ſtatim per eoſdem Miſſos fiant ipſæ neceſsitates emendatæ, aut Miſſo noſtro nobis renũciante, per noſtros Miſſos à nobis directos emendentur.

Hoc vt ab omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris firmum eſſe credatur, propriæ manus ſignaculo, & nobilium optimatum noſtrorum ſubſcriptionibus hoc pactum confirmationis noſtræ roborauimus, & bullæ noſtræ impreſsione obſignari iuſsimus.

✠ *Signum Domni Ottonis ſereniſſimi Imperatoris, ac ſuorum Epiſcoporum, Abbatum, & Comitum, &c.*

Anno

Anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo sexagesimo secundo, Indictione quinta, mense Februarij, decimotertio die eiusdem mensis, anno verò domini Ottonis Imperij inuictissimi Imp. vigesimo septimo, facta est hæc pactio feliciter.

De hac Clausula vide Apolog. Baron. c. 20.

ANNOTATIO.

IN egregio Chronico Monasterij Reicherspergensis, quod nuper adeptus sum beneficio nobilis & clarissimi viri, Domini Christophori Gebvvaldi, *I.V.D. Serenissimo Boiorum Duci* Maximiliano, &c. *à consiliis & secretis, fit mentio huius Constitutionis Ottonianæ his verbis:* Constitutio Ottonis Magni Imperatoris cum Romanis Pontificibus; vt nullus missorum nostrorum cuiuscunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omninò prohibemus. Item; in electione Romanorum Pontificum, neque liber aut seruus ad hoc venire præsumat, vt vel Romanis, quos ad hāc electionem sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem præsumpserit, exilio tradatur.

CAPVT SEXTVM.

Diploma Henrici I. Imperatoris & Regis II. Eiusdem propemodum sententiæ, cuius constitutio Othonis I. Ex Card. Baronio Tom. XI. Anno Christi M. XIV.

Insectatur hoc Diploma Goldastus Caluinista. Vide Defensionem Baron. cap. 22.

EXEMPLVM priuilegij Henrici Imperatoris de Regalibus B. Petro concessum.

In nomine *d* Domini Dei *d* omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *d* Ego Henricus Dei gratia Imperator Augustus spondeo, atque promitto per hoc pactum confirmationis nostræ, tibi B. Petro principi Apostolorum, & clauigero regni cælorū, & per te Vicario tuo Domno Bene-

d *deest.* d *deest.* d *Amen.*

Variæ lectiones sunt ex Baronio, sed ex diplomatis superioribus Caroli,

Ludouici & Othonis facilis eſt omnium correctio.

d *ſeu.* d *pertinentibus.* d *Caram.* d *Maturanū.* d *Galiſenſe.* b *Ameltam.* d *Tudertum.* b *maiore, & minore.* d *omnibus Vrbibus.* d *pertinentibus, nec non & opidis.* a b c *donnus vbique.* d *paginam gratiam.* c d *Pompilij.* d *Comaclum.*

d *Pinſaurum.* d *Auximum.* d *Eſium.* d *Balnenſe, ac Baluelſem.* c *Callis, Tuceolos.*

Benedicto ſummo Pontifici, & vniuerſali Papæ, ſicut à prædeceſſoribus veſtris vſque nunc in poteſtate veſtra, ac ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis, ciuitatem Romanam cum Ducatu ſuo, & ſuburbanis, atque viculis omnibus, & territoriis eius, montanis, ac maritimis litoribus, ac portubus, ſeu cunctis ciuitatibus, caſtellis, opidis, *d* ac viculis Tuſciæ *d* partibus, id eſt, Portum, Centumcellas, *d* Ceram, Bledam, *d* Maturianum, Sutrium, Nepem, Caſtellum *d* Gallicenſe, Orthem, Polimartium, *b* Ameriam, *d* Tudam, Peruſiam cum tribus inſulis ſuis, *b* maiorem, & minorem, Puluenſim & Lacum, Narniam & Otriculum cum omnibus finibus, & territoriis, ad ſupra dictas ciuitates pertinentibus; nec non & Exarchatum Rauennatem ſub integritate, cum *d* Vrbibus, ciuitatibus, *d* opidis & caſtellis, quæ piæ recordationis *a b c* Dominus Pipinus, & Dominus Carolus, & Dominus Ludouicus, & Otto, & itidem Otto filius eius, prædeceſſores videlicet noſtri, B. Petro Apoſtolo, & prædeceſſoribus veſtris iam dudum per donationis *d* paginam contulerūt, hoc eſt, ciuitatem Rauennam, & AEmiliam, Bobium, Ceſenam, Forum *c d* populi, Forum Liuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, *d* Comiaclum, Adrianis atque Gabellum cum omnibus finibus, territoriis atque inſulis, terra marique ad ſupra dictas ciuitates pertinentibus: ſimul & Pentapolim, videlicet Ariminum, *d* Penſaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, *d* Auſimum, Humanam, *d* Eſim, Forum Sempronij, Montem Feltri, Vrbinum, & territorium *d* Baluenſe, *c* Callem, Luciolis, & Eugubium cum omnibus finibus, ac territoriis ad eaſdem ciuitates pertinentibus.

d Ferenti caſtrum. c *Pledam.* d *Roſcellas.* c *Alunis.* d *deeſt.*

Eodem modo territorium Sabinenſe, ſicut à prædictis Imperatoribus, anteceſſoribus noſtris, B. Petro Apoſtolo per donationis ſcriptum conceſſum eſt ſub integritate, & eſt in partibus Tuſciæ Longobardorum, caſtellum Felicitatis, Vrbem veterem, Balneum Regis, *d* Ferenti, Viterbium, Orthem, Martam, *c* Bledam, Tuſcanam, Suanam, Populonium, *d* Roſelles, cum ſuburbanis, atque viculis, & omnibus territoriis, ac maritimis opidis, ſeu finibus omnibus Itemque *c* Almus cum inſula Corſica in Suriano, deinde in montem Bardonis, *d* deinde in Berceto.

ceto, exinde in Parma, deinde in Regium, exinde in Mantua, atque in monte Silicis, atque Prouincia Venetiarum, & Istria, nec non & cunctum Spoletanum Ducatum, seu Beneuentanũ, vna cum Ecclesia sanctæ Christinæ posita propè * Papiam iuxta Padum IIII. milliario. Item in partibus Campaniæ, *d* Sora, Arces, Aquinum, *d* Arpinum, Theanum, Capuam, nec non & patrimonium, ad potestatem, *d* & ditionem vestram pertinentia, sicut est patrimonium Beneuentanum & Neapolitanum, atque patrimonia Calabriæ superioris, & inferioris. De ciuitate autem Neapolitana cum castellis, & territoriis, ac finibus & insulis sibi pertinentibus, sicuti ad *d* easdem aspicere *e* videntur; nec non patrimonium *f* Siciliæ, si Deus nostris illud tradiderit manibus. Simili modo ciuitatem Caietanam, & Fundũ, cum omnibus earum pertinentiis.

Super hoc confirmamus vobis *d* Fuldense monasterium, & Abbatis eius consecrationem, atq; omnia monasteria, Curtes & villas, quas in *d* vltramontanis partibus sanctus Petrus habere dignoscitur, *d* absq; Aterna, Vumiteringa, siue VVilmbach, quæ à sancti Petri Ecclesia per conuentionis paginam Episcopo nostro Babenbergensi collatæ sunt: pro quibus sæpedictæ Ecclesiæ sancti Petri transcribimus, concedimus, & confirmamus omnem illam terrã, *d* quæ inter Narniam, *d* Teramnem, vel Spoletum ex regni nostri parte habuimus.

Sub tuitione præterea S. Petri, & vestra, vestrorumque successorum prætaxatum *a* Episcopum Babembergensem offerimus, vnde sub *d* pensionis nostræ equum vnum album phaleratum ex eiusdem loci Episcopo *d* vos annualiter suscepturos *d* sancimus.

Offerimus insuper, firmamus, & corroboramus tibi B. Petro ac Vicario tuo Donno Benedicto, & Successoribus eius, prout bonæ memoriæ Papæ Ioanni, suisq; successoribus à prædecessoribus nostris *b c d* Ottonibus factum, ciuitates, & opida cum piscariis suis, Reatem, Amiternum, *d* Furconem, Nursiam, Baluam, & Marsiam, & alibi ciuitatem Teramnem cum pertinentiis suis.

* *Paduam.*
d *Sitam.*
d *deest.*
d *nostram, & ditionem.*
d *Ecclesiam.*
e *Videntur & tenentur.*
f *in Sicilia.*
d *Fundense.*
d *Vltramarinis.*
d *atq; Amensua Vmixringa.*
d *quam.*
d *Interamnem &,*
a *Episcopium.*
d *nostra pensionis debito.*
d *annualiter nos.*
d *sanximus.*
b c d *factũ est.*
d *Furconium.*

Has omnes supradictas prouincias, vrbes & ciuitates, opida, atque castella, viculos ac territoria, simulque patrimonia pro statu regni *d* nostri, cunctoq; Christanorum populo conseruando, iam dictæ Ecclesię tuæ B. Petre, vicarioque tuo Benedicto ac successoribus eius, vsq; in finem seculi eo modo confirmamus, vt in suo detineant iure, *d* principatu atque ditione.

d deest.

d deest.

Simili modo per hoc nostræ delegationis pactum confirmamus donationes, quas piæ recordationis Pipinus Rex, & postea Donnus Carolus excellentissimus Imperator, ac deinceps Ottones piissimi B. Petro Christi Apostolo spontanea voluntate contulerunt: nec nō & censum, *b c d* vel pensionem, seu cæteras *e* donationes, quæ annuatim in *a* Palatio Regis *d* Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia, siue de Ducatu Spoletano, sicut in supra scriptis donationibus continetur, *d* & inter sanctæ memoriæ Hadrianum Papam, & donnum Carolum Imperatorem conuenit, quando idem Pontifex *d* eidem de supra dictis Ducatibus, id est, Tuscano & Spoletano suæ auctoritatis præceptum confirmauit, eo scilicet modo, vt annis singulis prædictus census ad partem Ecclesiæ sancti Petri persoluatur, salua super eosdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram partem subiectione.

b c d *&.*
e *dationes.*
a *Palatium.*
d *deest.*
d *deest.*
d *pro tempore de supra scriptis.*

Ceterum sicut diximus, omnia suprascripta nomina ita ad vestram partem per hoc nostræ confirmationis pactum *b* corroborauimus, vt in vestro permaneant iure, principatu, atque ditione, & neque à nobis, neque à successoribus nostris, per quodlibet argumentum, siue machinationem in quacunque parte vestra potestas imminuatur, aut à vobis inde aliquid subtrahatur * de supradictis verò prouinciis, vrbibus, ciuitatibus, opidis, castris, viculis, territoriis, ac patrimoniis, nec non & pensionibus, atque censibus, sed potius omnia, quæ superius leguntur, id est, prouinciæ, ciuitates, vrbes, castella, opida, terræ, patrimonia atque insulæ, censusque & pensiones ad partem Ecclesiæ B. Petri *d* Apostoli, atque Pontificum, in sacratissima Sede illius residentium, nos in quantum possumus, defensores esse *e d* teneamur, ad hoc vt eam illi ditionem ad vtendum, atque disponendum firmiter valeant obtinere, salua in omnibus

b *corroboramus.*

* *Hæc corrigenda & distinguenda sunt ex Bulla Ottonis, de qua cap. superiore.*

d *deest.*

e *tenemur.*
d *testamur.*

pote-

potestate nostra, posterorumque nostrorum, secundum quod in pacto & constitutione, ac promissionis firmitate Eugenij Pontificis, successorumque illius continetur, vt omnis clerus, & vniuersi populi Romani nobilitas propter diuersas necessitates, & Pontificum irrationabiles erga populum sibi subiectũ asperitates retundendas sacramento se obliget, quatenus futura *d* Pontificum electio, quantum vniuscuiusque intellectus fuerit, canonicè & iustè fiat,& vt ille, qui ad hoc *b c* sanctum regimen eligetur, nemine *d* consentiente consecratus fiat Pontifex, priusquam talem in præsentia Missorum nostrorum, seu vniuersæ generalitatis faciat promissionem pro omnium satisfactione, ac futura conseruatione, qualem Donnus,& venerandus spiritualis Pater noster Leo sponte fecisse dignoscitur.

d *deest.*
b c *regimen Apostolicum.*
d *cõtrariante.*

Præterea alia minora huic operi *d* inserendum prȩuidimus, videlicet, vt in electione Pontificum neque liber, neque seruus ad hoc venire præsumat, vt illis Romanis, quos ad hanc electionem per Constitutionem sanctorum Patrum *d* antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram *b* institutionem venire præsumpserit, exilio tradatur.

d *inserenda.*
d *aliqua.*
b *Constitutionem.*

Insuper etiam, vt nullus Missorum nostrorum cuiuscunque impeditionis argumentum componere audeat in præfatam electionem, prohibemus. nam & hoc omnimodò instituere placuit, vt qui semel sub *d* spirituali defensione Donni Apostolici siue nostra fuerint suscepti, impetrata iustè vtãtur defensione. Quod si quis in quenquam illorum, qui hoc promeruerũt, violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ esse *e* incursum.

d *speciali.*
e *incursurum.*

Illud etiam confirmamus, *d* vt Donno Apostolico iustam in omnibus seruent obedientiam, seu Ducibus, & Iudicibus suis, ad faciendam iustitiam. Huic enim institutioni *d* hoc necessariò annectendum esse perspeximus, vt Missi Donni Apostolici, seu nostri semper sint constituti, qui annuatim nobis renunciare valeant, qualiter singuli Duces, ac Iudices populo iustitiam faciant. Hanc Imperialem Constitutionem quomodo obseruent, qui Missi, decernimus, vt primùm cunctos clamores, qui per negligentiam Ducum, vel Iudicum fuerint inuenti,

d *in dominio.*
d *deest.*

ad notitiam Donni Apostolici deferant, & ipse vnum è duobus eligat, aut statim per eosdem *d* Missos fiant necessitates emendatæ, aut Misso nostro nobis renunciante, per nostros Nuncios à nobis directos emendentur. Hoc vt ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, *d* & *e* vestris firmum esse credatur, propriæ manus *b* signaculo hoc pactum Confirmationis nostræ roborauimus, & *c* sigilli impressione assignari iussimus.

a nuncios.

d deest.
e nostris.
b signaculo, & nobilium optimatum nostrorum subscriptionibus.
c sigilli nostri.

ANNOTATIO.

Diploma hoc verbatim fermè conuenit cum Diplomate Ottonis Magni. de quo cap. superiore, quemadmodum etiam Ottonis Diploma multa communia habet cum Instrumento donationis factæ à Ludouico Pio Imp. Neque hoc mirum: nam cum posteriora diplomata plerunque priorum Confirmationes essent, iisdem, quibus priores, vtebantur verbis; & si quid noui concedebant, id itidem nouis verbis explicabant.

Porro huius Henriciani Diplomatis mentionem facit quoq; Chronicon Reicherspergense, de quo supra his verbis: Constitutio Henrici Secundi (*secundum vocat, quia fuit secundus Rex hoc nomine*) cū Romanis Pontificibus: Vt nullus missorum nostrorum cuiuscunque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat omninò prohibemus. Item; In electione Romanorum Pontificum neq; liber, neque seruus ad hoc venire præsumat, vt vel Romanis, quos ad hanc electionem sanctorum Patrum antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem præsumpserit, exilio tradatur.

CA-

CAPVT SEPTIMVM.

Donatio Mathildis Comitissæ facta Romanæ Ecclesiæ, ex Domnizone de vita Mathildis apud Baron. Tom. 11. Anno salutis 1077.

POst posuit Regem; per tres tenuit pia menses
Gregorium Papam, cui seruit, vt altera Martha,
Auribus intentis capiebat sedula mentis
Cuncta Patris dicta, ceu Christi verba Maria,
Propria Clauigero sua subdidit omnia Petro,
Ianitor est cæli suus hæres, ipsaq; Petri,
Accipiens scriptum de cunctis Papa benignus.

Hæc de donatione Mathildis Auctor, qui tunc viuens, etiam præsens adesse potuit. Sed eiusdem temporis scriptor synceræ fidei Leo Ostiensis Episcopus, de eadem donatione hæc habet:

Anno Dominicæ Incarnationis * M. LXX. IX. Mathilda Comitissa, Henrici Imperatoris exercitum timens, Liguriam, & Tusciam prouincias Gregorio Papæ, & S. Romanæ Ecclesiæ deuotissimè obtulit. Vnde inprimis causa seminandi inter Pontificem, & Imperatorem odij initium fuit, &c.

* *M. LXX. VII.*

CAPVT OCTAVVM.

Literæ Ludouici Palatini Rheni & Electoris, quibus ratificatur, quidquid Rudolphus Imp. cum Pontifice Romano transegerat. Ex Baronio Tom. 10. Anno Christi 996.

LVDOVICVS Dei gratia Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariæ, vniuersis præsentem paginam inspecturis salutem in Auctore salutis.

Vide Apolog. Baronianam, cap. 18. Institutio Electorum Imperij à Sede Apostolica.

Complectens ab olim sibi Romana mater Ecclesia, quadam quasi germana charitate Germaniam, illam eo terrenæ dignitatis nomine decorauit, quod est super omne nomen temporaliter tantum præsidentium super terram, plantans in ea principes tanquam arbores prælectas, & rigans illas gratia singulari: illud eis dedit incrementum mirandæ potentiæ, vt ipsius Ecclesiæ auctoritate suffulti, velut germen electum per ipsorum electionem, illum qui frena Romani Imperij teneret, germinarent. Hic est illud luminare minus in firmamento militantis Ecclesiæ, per luminare maius, Christi Vicarium, illustratum. Hic est qui materialem gladium ad ipsius nutum excutit, & conuertit, vt eius præsidio Pastorum pastor adiutus, oues sibi creditas spirituali gladio protegendo communiat, temporali refrenet, & corrigat ad vindictam malefactorum, laudem verò credentium, & bonorum.

Vt igitur omnis materia dissensionis & scandali, seu etiam rancoris occasio inter ipsam Ecclesiam & imperium auferantur, & duo gladij in domo Domini constituti debito fœdere copulati se ipsos exerceant: in vtilem reformationem regiminis vniuersi, & nos in actu voluntatis & operis inueniamur filij deuotionis & pacis, qui tam Ecclesiam quàm Imperium confouere tenemur: quidquid per Dominum nostrum Rodulphū Dei gratia Romanorum Regem semper Augustum, sanctissimo Patri & Domino nostro Nicolao Papæ Tertio, eiusdemque successoribus, & ipsi Romanæ Ecclesiæ recognitum, confirmatum,

tum, ratificatũ, innouatum, denuò donatũ, declaratũ siue concessum, iuratũ, & actum, seu factũ est per priuilegia, vel quæcunque alia scripta quorumcunq; tenorũ super recognitionibus, ratificationibus, approbationibus, innouationibus, confirmationibus, donationibus, concessionibus, & factis seu gestis tam aliorum Imperatorum, & Regum Romanorum prædecessorum Regis eiusdem, quàm ipsius Regis super fidelitate, obedientia, honorificentia per Romanos Imperatores & Reges Romanis Pontificibus, & ipsi Ecclesiæ impendendis, ac possessionibus, honoribus & iuribus eiusdem Ecclesiæ, & nominatim super totam terram, quæ est à Radicofano vsq; Ceperanũ, Marchia Anconitana, Ducatu Spoletano, terra Comitissæ Mathildis, ciuitate Rauennæ, & AEmilia, Bobio, Cesena, Foro populi, Foro Liuij, Fauentia, Imola, Bononia, Ferraria, Comaclo, Adrianis atque Gabello, Arimino, Vrbino, Monte feretro, Territorio Balnensi, Comitatu Brectonorij, Exarchatu Rauennæ, Pentapoli, Massa trabaria cum adiacentibus terris suis, & omnibus aliis ad prædictam Ecclesiam pertinentibus, cum omnibus finibus, territoriis, atque insulis in terra marique, prouinciis, ciuitatibus, territoriis ad loca prædicta quoquo modo spectantibus, nec non super ciuitate Romana, & Regno Siciliæ cum omnibus ad eam spectantibus tam citra Pharum, quàm vltrà, Corsica quoque, atque Sardinia, & cæteris terris, ac iuribus ad ipsam Ecclesiam pertinẽtibus, nos nostri nomine Principatus in omnibus, & per omnia approbamus, & ratificamus, ac iisdem omnibus & singulis, & quibuscunque aliis super iisdem per eundem Regem quoquo modo factis, & in posterum faciendis voluntatem nostram, assensum atque consensum vnanimiter, atq; concorditer exhibemus, & promittimus, quod contra promissa, vel aliquod promissorũ nullo vnquam tempore veniemus: sed ea omnia, & singula pro posse nostro procurabimus inuiolabiliter obseruari.

Et vt hæc nostra voluntas, approbatio, ratificatio, assensus, consensus, atque promissio à nobis eisdem Romanis Pontificibus, & Ecclesiæ in perpetuum obseruentur, hoc præsens scriptum inde fieri fecimus, nostrorumque sigillorum munimine robo-

roboratum. Actum & datum Anno Domini M. CC. LXXIX. Decimo quarto Kal. Aprilis, Indictione septima, regnante prædicto Domino nostro Rodolpho, Romanorum Rege glorioso, Regni eius anno sexto.

ANNOTATIO
CARD. BARONII.

IN eandem sententiam & iisdem fermè verbis scripserũt ad Pontificem alij Electores, exstant enim litteræ Marchionis Brandeburgensis vnius ex Electoribus, quarum hic est titulus. Otto Marchio Brandeburgensis præsentem paginam inspecturis. Datæ autem, *vt in fine habetur*, anno millesimo ducentesimo septuagesimo nono pridie idus Septembris anno sexto Rodulphi Imperatoris. *Aliæ Ioannis & Adalberti Ducũ Saxoniæ, eodem titulo, dataque eodem anno, die verò, & mense diuerso, nempe decimo quarto Kal. Aprilis, &c. Extant ipsæ in scripto Codice eodem tempore vnà cum aliis monumentis de donationibus, & priuilegiis à diuersis Romanæ Ecclesiæ collatis; quæ asseruantur seorsum à Vaticana Bibliotheca Romæ in Castello S. Angeli loco tutiori, vbi selecta maioris momenti monumenta recondita habentur, ne pereant.*

Ex quibus litteris hoc etiam intelligimus, Electoralem dignitatem, ipsorum itidem Principum Electorum testimonio, à Sede Apostolica ad Germanos quosdam Principes peruenisse. Nebulas, quas Sectarij huic veritati offundere nituntur, disiecimus in Defensione librorum de Translatione Imperij, & in Apologia Baroniana. Quò lectorem remittimus.

Exstat Tom. 2. Constitut. Imp. Goldasti, fol. 86

Illud silere nequeo, Auentini & Onuphrij de origine Electorum sententiam, (quam Bellarminus refutat lib. 3. de Translatione Imperij) manifestè refelli ex Constitutione Rudolphi I. Habspurgij Anno 1290. pro Rege Bohemiæ, quod & ipse sit Elector, data. Nam cum hoc ius in dubium fuisset vocatum, ait Rudolphus, se, inquisitionis circumspectæ præhabita indagine, scrutinioque solerti *indagasse, quid & quantum Iuris competat Regi Bohemiæ, in electione Regis Romanorum, futuri Imperatoris. Et se Principum, Baronum, nobilium & procerum Imperij* nec non veteranorum communi assertione, & concordi testimonio assonante comperisse ipsum Regem Bohemiæ Imperij debere pincernã.

exi-

existere,&c. *additq; Rudolphus:* Hæc verò iura Pincernatus & Electoratus, nedum dicto Regi & suis hæredibus didicimus competere, sed etiam suis progenitoribus abauis, atauis, proauis & auis purè plenissimè competebant. *Quæ sanè verba indicant Electoratum Septemuiralem diu exstitisse ante Gregorium X. Pontif. Max. qui Pōtificatum adeptus est Anno 1271. & ante Imperium Rudolphi; qui in Imperatorē electus est Anno 1273. teste Onuphrio in Chronico; si enim dignitas Electoralis fuit non modò penes auum Regis qui Bohemiam tenebat Anno 1290. sed & penes proauum, abauum, atauum, vt affirmat Rudolphus, pluri-mis annis non modò ante Rudolphum, sed & ante Innocentium III. Pontif. Max. Electores institutos fuisse oportet; nisi quis in eam absurditatem incidere vellet, vt diceret, auum, proauum, abauum & atauum Regis Bohemiæ, de quo Rudolphus loquitur, intra breue tempus vixisse; cum necessariò inter istos maiores longissimum temporis spatium interponendum sit.*

In eodem Volumine fol. 91. exstat diploma Ruperti Comitis Palatini Rheni & Bauariæ Ducis, scriptum Anno 1356. in quo idem argumētum tractatur, nempe Electoratum Regi Bohemiæ competere: Inter cætera ita loquitur Palatinus. Nulla sit iuris vel facti dubietas, quia ipse ab atauis, proauis, auis, & progenitoribus suis ad instar nostri, & quorumlibet aliorum coëlectorū Principum in electione Romani Regis ad Imperium promouendi pleno iure fruitus sit hactenus, & fruatur, sicut hoc luce clarius semper apparuit ab eo tempore, cuius apud homines memoria non existit. *Infrà:* Publicè profitemur, quòd, &c. Boëmiæ Reges ab atauis, proauis, & progenitoribus suis, ab eo tempore, cuius apud homines, &c. memoria non existit, habuerunt continuò, habent & habere debent ius & vocem plenè, & omnimodè ad instar nostri & aliorum comprincipum, &c. in electione Romanorum Regis ad Imperium promouendi, &c.

Vbi iterum vides, Regi Bohemiæ ab auis, proauis & atauis, à tempore cuius memoria non exstet, ius Electorale competere, vt proinde necesse sit Electorum institutionem Pontificatum Gregorij X. & Rudolphi I. Regnum longè excedere: nam ab Anno 1271. & 1273. vsq; ad Annū 1356. non fuit tempus immemoriale, vt vocant, etiam secundum illos, qui immemoriale tempus *spatio centum annorum circumscribunt. Vidi etiam apographum cuiusdam diplomatis Rudolphi hoc nomine primi, quod datum est Augustæ*

 Anno

Anno Domini 1275. Regni Rudolphi Secundo, in quo asseritur ius eligendi Romanorum Regem competere Ducibus Bauariæ Ex ANTIQVO. Ergo tempore Rudolphi Electoratus non erat res noua. At noua res fuisset, si sententia Auentini & Onuphrij vera esset.

CAPVT NONVM.

De Diplomate Alberti Imperatoris, Cardin. Baronius Tom. 10. Anno 996.

EXSTANT in Castro S. Angeli litteræ datæ ab Alberto Imp. quibus describitur Iuramentum fidelitatis ab eo exhibitum Bonifacio Octauo Romano Pontifici, & continetur confirmatio & ratificatio priuilegiorum omnium per alios prædecessores Imperatores Ecclesiæ Romanæ concessorum. Recognoscit inprimis vt gratus, Romanum Imperium per Sedem Apostolicam à Græcis in Germanos translatum, ac ab eadem ius eligendi Electoribus esse concessum. his subiicit iuramentum fidelitatis solitis formulis exhiberi consuetum. Addit his confirmationem iuramenti pariter fidelitatis exhibiti à patre suo Rodulpho, & alia omnia ab aliis omnibus Imperatoribus præstita. Confirmat itidem priuilegia ab eodem Rodulpho, & aliis Imperatoribus eidem Ecclesiæ Romanæ concessa. Ratificat quæ statuta, & iurata fuerant per Ludouicum Imperatorem Paschali Papæ, & per Ottonem Ioanni Pontifici. Et post reuerentiam patri exhibitam, & filialem amorē insinuatum, Ecclesiæ iura defendit, primatum & libertatem eiusdem Ecclesiæ profitetur defensurū aduersus quoscunque eiusdem perturbatores, aduersus quos bella mouere, si opus sit, pollicetur, spondens suum cum exercitu in Italiam aduentum, si placeat. Datum verò habetur apud Noremberg, Anno Domini M. CCC. III. Indictione prima, decimosexto Kalend. Augusti: Regni verò anno quinto: sed, quæ ad rem spectant (vt promisimus) sic verbatim accipe ab eius exordio, cum isto titulo præfixo diplomati.

Litteræ Alberti Imp. ad Bonifacium VIII. Pontificem Max.

SAnctissimo in Christo Patri, & Domino nostro, Domino Bonifacio, diuina prouidētia sacrosanctæ Romanæ, ac vniuersalis Ecclesiæ summo Pontifici, Albertus

bertus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, deuota pedum oscula beatorum.

Profiteor, beatissime Pater, me bonorum omnium largitori, ac vobis, ac sanctæ Ecclesiæ tuæ fore pro innumeris misericordiis,, & immensis beneficiis obligatum. Profiteor, quod desiderij mei recepi desideratum effectum, & diffiteri non audeo, quod & plus quàm desiderasse sciuerim, adinueni: mirans sic in præteritis esse prouisum, quod de iis, quæ circa talia in futuro peti poterant, spes miserationis habetur.

Assurgens itaque Deo, & sanctitati vestræ, ac eidem Ecclesiæ Matri meæ ad gratiarū deuotissimas, & humillimas actiones, totum me deuoueo, totum me offero, & expono ad gratificationis debitum, per omnia in quantum humanæ imbecillitatis condicio patitur, exoluendum.

Ad hæc, licet pridem, antequam circa negotium electionis de me ad Romanum Regnum & Imperium celebratæ, ac alia, quæ in hac parte incumbebant, esset per sanctitatis vestræ beneficentiam mei status essentia solidata, fecerim infra scripta, & super his meas beatitudini vestræ literas duxerim destinandas, ac in soliditate huiusmodi procuratores mei ad hoc specialiter constituti, & in vestra præsentia renouauerint: Ecce nunc tamen, vt gratus reddar, & ipsa in maiori firmitate procedant, illa duxi præsentibus innouanda.

Recognoscens igitur quòd Romanum Imperium per Sedem Apostolicam de Græcis translatum est in persona magnifici Caroli in Germanos, & quod ius eligendi Romanorū Regem in Imperatorem postmodum promouēdum, certis Principibus Ecclesiasticis & secularibus est ab eadem Sede concessum, à qua Reges & Imperatores qui fuerunt, & erunt pro tempore, recipiunt temporalis gladij potestatem ad vindictā malefactorum, laudem verò bonorum; pia deuotione & syncero corde profiteor, quòd Romanorū Reges in Imperatores postmodum promouendi per Sedem eandem, ad hoc potissimè, & specialiter assumantur, vt sint sanctæ Romanæ Ecclesiæ aduocati, Catholicæ fidei, ac eiusdem Ecclesiæ præcipui defensores, &c.

CAPVT DECIMVM.

Friderici II. Imp. Ratificatio & confirmatio omnium donationum, quæ ab antegreßis Regibus & Imperatoribus Ecclesiæ Romanæ liberaliter factæ sunt. Ex Baronio Tom. 11. Anno Christi 1097. N. 71.

IN nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis Amen. Fridericus, diuina fauente clemẽtia, Romanorum Rex, & semper Augustus, & Rex Siciliæ.

Regnum nc .trum tunc stabiliri confidimus, cùm Altißimum, de cuius manu ea, quæ poßidemus, bona recipimus, honoramus. Tanto enim Domino, qui bona tribuit nobis, ad offerendas hostias operis, & deuotionis astringimur, quãtò ipsum misericordem in nobis, & mirabilem experimur. Cognoscentes igitur gratiam, quæ data est nobis ab ipso; habentes quoque præ oculis immensa, & innumera beneficia vestra, Domine, & reuerentißime Pater, protector, & benefactor noster, domine Innocenti, Dei gratia summe Pontifex venerande, per cuius beneficium, operam & tutelam aliti sumus, protecti pariter & promoti, postquam in solicitudinem nostrã mater nostra, felicis memoriæ, Constantia Imperatrix, & Siciliæ Regina ex ipso quasi vtero nos iactauit; vobis, beatißime Pater, & omnibus successoribus vestris Catholicis sanctæque Romanæ Ecclesiæ speciali matri nostræ omnem obedientiam, honorificentiam, atque reuerentiam semper humili corde, ac deuoto spiritu impendimus, quam prædecessores nostri Reges, & Imperatores Catholici vestris antecessoribus impendisse noscuntur; nihil exinde volentes diminui, sed magis augeri, vt maior deuotio enitescat.

Illum igitur volentes abolere abusum, quem quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur, decretum in electionibus Prælatorum; concedimus & sancimus, vt electiones

nes Prælatorum liberè & canonicè fiant;quatenus ille præficiatur Ecclesiæ viduatæ,quem totum Capitulum,vel maior, & sanior pars ipsius duxerit eligendum,dummodò nihil desit ei de Canonicis institutis.

Appellationes autem in negotiis, & causis Ecclesiasticis ad Sedem Apostolicam liberè fiant;earũ persecutionem siue processum nullus impedire præsumat.

Illum quoque dimittimus, & refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium Prælatorum, aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueuerunt antecessores committere pro motu propriæ volũtatis. Omnia nos spiritualia vobis, & aliis Ecclesiarum Prælatis relinquimus liberè disponenda,vt quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo recta distributione reddantur.

Super eradicando autem hæreticæ prauitatis errores auxilium dabimus,& operam efficacem.

Possessiones etiam, quas Ecclesia Romana recuperauit,ab antecessoribus nostris,seu quibuslibet aliis ante detentas,liberas, & quietas tibi dimittimus, & ipsam ad eas obtinendas bona fide promittimus adiuuare. Quas verò nondum recuperauit, ad recuperandum erimus pro viribus adiutores: & quæcunque ad manus nostras deuenient,sine difficultate,ac mora, eas restituere sagatemus. Ad has pertinet tota terra, quæ est à Radicofano vsque Ceperanum,Marchia Anconitana,Ducatus Spoletanus, terra Comitissæ Mathildis, Comitatus Bertinorij, Exarchatus Rauennæ, Pentapolis, Massa Trebaria cum adiacentibus terris, & omnibus aliis ad Romanam Ecclesiam pertinentibus cum omni iurisdictione,districtu,& honore suo.

Veruntamen cùm ad recipiendum coronam Imperij, vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mãdato summi Pontificis recipiemus procurationes, siue Fodrum ab ipsis. Omnia igitur supra dicta, & quæcunque alia pertinent ad Romanam Ecclesiam, de voluntate & conscientia, consilio & consensu Principum Imperij liberè illi dimittimus, renunciamus, & restituimus; nec non ad omnem scrupulum remouendum, prout melius valet & efficacius intelli-

telligi, concedimus, conferimus, donamus, vt sublata omni contentionis, & dissensionis materia, firma pax & plena concordia in perpetuum inter Ecclesiam & Imperium perseuerẽt.

Adiutores etiam erimus ad retinendum, & ad defendendum Ecclesiæ Romanæ regnum Siciliæ, cũ omnibus ad ipsum spectantibus tam citra Pharum, quàm vltrà, nec nõ Corsicam, & Sardiniam, ac cetera iura, quæ ad eam pertinere noscuntur, tanquam deuotus filius, & Catholicus Princeps.

Vt autem hæc omnia memorato sanctissimo Patri nostro Domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici, eiusque successoribus per nos, & nostros successores Romanorum Reges & Imperatores obseruentur, firma & inconuulsa semper permaneant; præsens priuilegium conscriptum, maiestatis nostræ aurea bulla iussimus communiri. Testes autem sunt hi, &c.

Acta sunt hæc anno Domini nostri Iesu Christi millesimo ducentesimo decimo tertio, Indictione prima, regnante Domino Friderico Secundo Romanorum Rege glorioso, & Rege Siciliæ, anno regni eius Romani primo, regni verò eius Siciliæ decimo sexto.

Datum apud Egram per manus Bertholdi de Nife, regalis aulæ Protonotarij, quarto Idus Iulij.

Rursum verò post annos sex, inquit Baronius, huic per omnia similem Auream bullam dedisse reperitur Honorio Papæ Tertio, totidem verbis conceptam, quæ in nominatis codicibus extat: in qua post testes descriptos hæc leguntur:

Acta sunt hæc anno Incarnationis Domini millesimo ducentesimo decimo nono, mense Septembris, Indictione octaua, regnante Domino Friderico Secundo Romanorum Rege glorioso, regni ipsius in Germania sexto, & in Sicilia vigesimo secundo feliciter, Amen.

Datum apud * Agnou, per manus Henrici regalis aulæ Protonotarij, anno, mense & Indict. præscriptis.

* *Hagenaun.*

CA-

CAPVT XI.

Catalogus Regnorum & Principatuum S. Petro & Ecclesiæ Romanæ olim tributariorũ.

HACTENVS *de donationibus Apostolicæ Sedi factis ab Imperatoribus, Regibus, aliisq; Principibus. Ex quibus liquidò apparet, Imperatores, Reges ac Principes non habuisse Pontificem Romanum pro Antichristo; nec Vrbem vel Curiam Romanam pro tali officina, qualis à quibusdam superioris memoriæ Schismaticis, & Hæreticis, vel Orthodoxis quidem, sed turbulento ingenio & sinistro sidere natis, itemque à nostræ tempestatis Nouatoribus depingitur; quorum insanæ in Papam, Romam, & Curiam Romanam debacchationes non iniuria clarissimorum & potentissimorum Imperatorum, Regum ac Principum iudicio posthabentur.*

Nunc eorundem de Sede Petri honorificum sensum etiam aliunde ostẽdamus, & primũ inde; quòd multi Regum sua Regna S. Petro, pietatis caussa tradiderunt, eaque à Vicario Christi, & S. Petri successore, quasi quædam Feuda accipere voluerunt. II. Quòd suis in Regnis annuam pensionem sancto Petro persoluendam constituerunt, eaq; Sedi Apostolicæ tributaria effecerunt. III. Quòd Regum nonnulli, Regia dignitate & corona non nisi à Sede Apostolica insigniri voluerunt. Singulorum exempla suppeditabunt tibi sequentia partim Diplomata, partim veterum Scriptorum testimonia.

CAPVT XII.

Regnum Rusciæ.

DE *hoc testem habemus Gregorium VII. lib. 2. Regesti Epist. 74. quæ talis est:* Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, Demetrio Regi Russorum, & Reginæ vxori eius, salutem & Apostolicam benedictionem.

Filius vester limina Apostolorum visitans ad nos venit, & quòd regnum illud dono sancti Petri per manus nostras vellet obtinere, eidem B. Petro Apostolorum Principi debita fidelitate exhibita, deuotis precibus postulauit, indubitanter asse-

uerans illam ſuam petitionem veſtro conſenſu ratam fore ac ſtabilem, ſi Apoſtolicæ auctoritatis gratia, ac munimine donaretur. Cuius votis & petitionibus, quia iuſta videbantur, tum ex conſenſu noſtro, tum ex deuotione poſcentis, tandem aſſenſum præbuimus, & regni veſtri gubernacula ſibi ex parte B. Petri tradidimus, ea videlicet intentione, atq; deſiderio charitatis, vt B. Petrus vos & regnum veſtrum, omniaq; veſtra bona, ſua apud Deum interceſsione cuſtodiat, & cum omni pace, honore quoque & gloria idem regnum vſq; in finem vitæ veſtræ tenere vos faciat, & huius militiæ finito curſu, impetret vobis apud ſupernum regem gloriam ſempiternam. Quin etiam nos paratiſsimos eſſe nouerit veſtræ nobilitatis ſerenitas, vt ad quæcunque iuſta negotia huius ſedis auctoritatem pro ſua neceſsitate petierit, proculdubio continuò petitionum ſuarum conſequetur effectum.

Præterea vt hæc & alia multa, quæ literis non continentur, cordibus veſtris arctius infigantur, miſimus hos nuncios noſtros, quorum vnus veſter notus eſt & fidus amicus, qui & ea quæ in literis ſunt diligenter vobis exponent, & quæ minus ſunt, viua voce explebunt. Quibus pro reuerentia B. Petri, cuius Legati ſunt, vos mites & affabiles præbeatis; & quidquid vobis dixerint, ex parte noſtra patienter audiatis, atque indubitanter credatis: & quæ ibi ex auctoritate Apoſtolicæ Sedis negotia tractare voluerint, & ſtatuere, nullorum malo ingenio turbari permittatis, ſed potius eos ſincera charitate fauendo iuuetis. Omnipotens Deus mentes veſtras illuminet, atque per temporalia bona faciat vos tranſire ad gloriam ſempiternam. Dat. Romæ 15. Kal. Maij, Indictione decima tertia.

Hactenus Epiſtola Gregorij VII. à nobis recitata, inquit Baronius Anno 1075. vt eo exemplo intelligatur, quomodo contigerit plura regna oblata reperiri Apoſtolicæ Sedi. Chriſtiana Regum pietas efficiebat, vt perſuadentes ſibi illi, magis protectione S. Petri Principis Apoſtolorum, quàm armis regna defendi; offerrent illa eidem ſancto Petro, à quo & per ſucceſſorem ipſius Romanum Pontificem acciperent illa in feudum, præſtito iuramento fidelitatis eidem. Iactatum bellorum fluctibus Demetrium ipſum Regem Ruſſorum

Lam-

Lambertus in Chronico hoc eodem anno demōstrat, dum eum ad Henricum Regem pro auxilio contra fratrem venisse tradit.

CAPVT XIII.

Regnum Croatiæ & Dalmatiæ.

EX Synodo habita in Dalmatia à Legatis VII. Papæ Gregorij, scilicet à Gebizone, tunc monasterij sanctorum Bonifacij & Alexij Abbate, nunc verò Cæsenate Episcopo, nec non à Folcuino Fori Sempronij Episcopo, quæ Synodus habetur in Archiuo sacri Palatij Lateranensis, in qua de regno, & de rege Dalmatiæ ita inter cætera legitur.

In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, anno Dominicæ Incarnationis millesimo septuagesimo sexto, Indictione decima quarta mense Octobris. Ego Demetrius, qui & Suinmur nuncupor, Dei gratia Croatiæ, Dalmatiæque Dux, à te Domine Gebizo, ex Apostolicæ Sedis Legatione Domini nostri Papæ Gregorij potestatem obtinente, in Salonitana Basilica sancti Petri synodali & concordi totius Cleri & populi electione, de Croatarum, Dalmatinorumque regni regimine per vexillum, ensem, sceptrum & coronam inuestitus atque constitutus Rex, tibi deuoueo, spondeo, & polliceor, me incommutabiliter completurum omnia, quæ mihi tua reuerenda iniungit sanctitas, videlicet, vt in omnibus, & per omnia Apostolicæ Sedi fidem obseruem, & quidquid hic in regno tam Apostolica Sedes, quàm sui Legati sanxerunt, aut sanxerint, irreuocabiliter custodiam, iustitiam excolam, ecclesias defendam, primitiæ, decimæ, omniumque ad Ecclesiam pertinentium procurator existam, vitæ Episcoporum, presbyterorum, diaconorū, subdiaconorumque, vt castè, & regulariter viuant, prouideam; pauperes, viduas, atque pupillos protegam, parentelę illicitam copulam destruens, legitimam dotem annulo, sacerdotisque benedictione constituam, & constitutam corrumpi non permittam, hominum venditioni contradicam, atq; in omnibus, quæ ad rectitudinis statum congruunt, Deo auctore, me æquū exhibeam.

Ducentorum quoque Byzantiorum tributum meorum omnium consultu Primatum, sancto Petro per singulos annos in Resurrectione Domini de mihi concesso regno persoluendos statuo. Et vt post me regnaturi hoc idem perpetuò seruent, censeo, corroboro, atque sancio. Dono insuper, concedo atque confirmo Apostolicæ Sedi sancti Gregorij monasterium, cui Vrana est vocabulum, cum omni suo thesauro, scilicet cum capsa argentea, reliquias sacri corporis eiusdem beati Gregorij continente, cum duabus crucibus, cum calice & patena, cũ duabus coronis aureis gemmis ornatis, cum Euangeliorum textu de argento, cumque omnibus suis mobilibus & immobilibus bonis, vt sancti Petri Legatis semper sit ad hospitium, & omninò in potestate eorum. Hoc tamen interposito tenore, vt nulli alij potestati detur, sed omni tempore sancti Petri sit proprium, & à me, meisque successoribus defensum, atque ab omni homine liberum & securum.

Cuiuscunq; autem audacia temerario ausu præfatum monasterium ex assignato thesauro priuauerit, terribilem illam Iudicis vocem, quam diabolus cum suis angelis auditurus est, audiat.

Præterea, cùm Deo seruire regnare sit, vice beati Petri, & Domini nostri Papæ Gregorij, atque post se sessurorum in Apostolica Sede, me tuis manibus committo, & commendo, hanc fidelitatem Sacramento stabilio. Ego, *inquam*, Demetrius, qui & Suinmur, Dei gratia Apostolicæ Sedis dono Rex, ab hac hora in antea sancto Petro & Domino meo Papæ Gregorio, suisque successoribus canonicè intrantibus ero fidelis: & vt ipse, siue post eum futuri Pontifices, siue Legati eorum vitam, aut membra perdant, aut capiantur, neque in consilio, neque in facto ero, & consilium quod mihi crediderint, ad illorum damnum scienter nulli intimabo. Regnum autem, quod mihi per manum tuam, domine Gehizo, traditur, fideliter retinebo, & illud, suumque ius Apostolicæ Sedi aliquo ingenio aliquando non subtraham. Dominum meum Papam Gregorium, & suos

suos successores, atque Legatos, si in meam potestatem venerint, honorificè suscipiam, & honestè tractabo, & remittam, & vndecunque me inuitauerint, prout potero, eis simpliciter seruiam.

Hanc Regis Croatiæ & Dalmatiæ professionem & voluntatis suæ ergæ Sedem Apostolicam testificationem descripsit Baronius Tomo 11. Anno Redemptoris 1076. Ex Codice, qui Centius Camerarius *inscribitur de Censibus Sedis Apostolicæ. Recitat eandem Augustinus Steuchus lib. 2. de Donatione Constantini contra Vallam.*

CAPVT XIV.

Regnum Aragoniæ.

LIQVET *hoc ex diplomate Petri Arragonum Regis; quod recitatur à Card. Baronio Tom. 11. Anno Christi 1097. N. 105. & est tale.* Cum corde credam, & ore confitear, quòd Romanus Pontifex, qui est beati Petri successor, Vicarius sit illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, qui dominatur in regno hominum, & cui vult, dat illud: Ego Petrus Dei gratia Rex Aragonum, Comes Barchinonensis, & Dominus Montis Pessulani, cupiens principali post Deum beati Petri, & Apostolicæ Sedis protectione muniri: Tibi, reuerentissime Pater, & Domine summe Pontifex Innocenti, & per te sacrosanctæ Romanæ Apostolicæ Sedi offero regnum meum, illudque tibi & successoribus tuis in perpetuum diuini amoris intuitu, & pro remedio animæ meæ, & progenitorum meorum constituo censuale, vt annuatim de Camera Regis ducentæ quinquaginta massemutinæ Apostolicæ Sedi reddantur, & ego, & successores mei specialiter ei fideles, & obnoxij teneamur.

Hoc autem lege perpetua seruandum fore decerno; quia spero firmiter, & confido, quod tu, & successores tui, me, ac successores meos, & regnum prædictum Apostolica auctoritate defendetis: præsertim cùm ex multo deuotionis affectu me ad Sedem Apostolicam accedentem tuis, quasi B. Petri manibus, in Regem solenniter coronandum voluisti. Vt autem hæc regalis concessio inuiolabilem obtineat firmitatem: de consilio procerum Curiæ meæ, præsente venerabili patre meo Arelatensi Archiepiscopo, & Sancio patruo meo, & Hugone de Baucio, & Arnaldo de Fociano Baronibus meis, sigilli mei feci munimine roborari. Actum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo quarto, quarto Idus Nouembris anno regni mei octauo.

CAPVT XV.

Etiam cætera Hispaniæ Regna antiquitus pertinebant ad ius Ecclesiæ Romanæ.

TESTIS *Gregorius VII. Pontif. Max. lib. 4. Regesti Epist. 28. cuius exordium.* Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, Regibus, Comitibus, cæterisque Principibus Hispanię salutem & Apostolicam benedictionem. *Et post multa tandem hæc subiungit Pontifex.* Præterea notum vobis fieri volumus, quòd nobis quidem tacere non est liberum, vobis autem non solùm ad futuram, sed etiam ad præsentem gloriam valdè necessarium, videlicet regnum Hispaniæ ex antiquis constitutionibus B. Petro & sanctæ Romanæ Ecclesiæ in ius & proprietatem esse traditum. Quod nimirũ hactenus, & præteritorum temporum incommoda, & aliqua antecessorum nostrorum occultauit negligentia.

Nam postquam regnum illud à Saracenis & paganis peruasum est, & seruitium, quod B. Petro inde solebat fieri, propter infidelitatem eorum, & tyrannidem detentum, ab vsu nostrorum tot annis interceptum est: pariter etiam rerum & proprietatis memoria dilabi cœpit. Verùm quia diuina clementia con-

concessa vobis in hostes illos, semperque concedenda victoria, terrã in manus vestras tradidit, vlterius vos causam hanc ignorare nolumus, ne, quod supernus arbiter, & legum, ac iustitiæ conditor de recuperanda, & restituenda iustitia & honore sancti Petri, eiusque Sanctæ & Apostolicæ Sedis, vestræ gloriæ ad benemerendum contulit, aut nobis ex taciturnitate in negligentiæ culpam, aut vobis ex ignorantia (quod absit) ad detrimentum propositæ, & diuinitus oblatæ retributionis obueniat. Confidimus enim in misericordia Dei, qui virtutem vobis dedit & victoriam, vt hãc etiam voluntatem vobis tribuat, quo cognita veritate potius statuta Christianorum Principum & exempla sequamini, quàm eorum impietatem, qui Christianum nomen magis cupiunt persequi, quàm venerari.

Misimus autem ad nos confratrem nostrum amatum venerabilem Ellorensem Episcopum, cui & vicem nostram ad partes illas dedimus, adiungentes sibi hunc Abbatem sancti Pontij, virum venerabilem, fide & morum honestate probatũ, vt quod nos de insinuatione huius causæ, vestræ celsitudini succinctè scripsimus, ipsi vobis (si necesse sit) latius, apertiusq; manifestent, & quantum ratio postulauerit, notitiam veritatis præsenti denuntiatione, & certa assertione demonstrent. Quorum consiliis in his quæ ad Dominum pertinent, & saluti animarum vestrarum necessaria sunt indubitanter potestis credere, sicut nos in ipsis per studium religionis, & actuum suorum comprobauimus, & vos in eorum poteritis conuersatione perpendere.

Igitur quod ad nos pertinuit, aut prouidendum ex officio, aut satisfaciendo iustitiæ debito, Deo miserãte, fecimus, quod vestræ causa salutis à vobis exigat, & quantum Petro Apostolorum Principi debeatis, indicauimus, ne ignorantia obsit, nec sub vana securitate labentis lucis, & temporis damnosa vobis (quod absit) subrepat negligentia. Vos autem, quid vestrum sit, attendite, quid fides & Christiana deuotio vestri principatus ad imitationem piißimorum Principum exequi debeat, prudenti consilio pertractate, disponite, atque statuite: & ita vos erga honorem B. Petri & sanctæ matris Romanæ Ecclesiæ

 prom-

promptos, atque magnificos exhibete, vt veſtra virtus & gloria, quæ Deo donante illuſtri victoria pollet, Apoſtolicis interceſsionibus clarior fiat & excelſior, vt eorum vos ſemper benedictio muniat, auctoritas à peccatis abſoluat, defenſio tutos & illæſos ab omni periculo protegat, quorum poteſtate diuinitus illis tradita vniuerſitas hominum tam in cælo, quàm in terra ligatur, & ſoluitur, & cæleſtis regni ianua cunctis aperitur & clauditur. Dat. Carpinetæ 4. Kalend. Iulij, Indictione decima quinta.

Aliam eiuſdem ſententiæ Epiſtolam ſcripſit Gregorius VII. Anno primo ſui Pontificatus. Et eſt Epiſtola ſeptima lib. 1. Regeſti.

Gregorius in Romanũ Pontificem electus, omnibus Principibus in terram Hiſpaniæ proficiſci volentibus perpetuam ſalutem in Domino Ieſu Chriſto.

Non latere vos credimus, regnum Hiſpaniæ ab antiquo proprij iuris ſancti Petri fuiſſe; & adhuc (licet diu à Paganis ſit occupatum) lege tamen iuſtitiæ non euacuata, nulli mortalium; ſed ſoli Apoſtolicæ Sedi ex æquo pertinere. Quod enim, auctore Deo, ſemel in proprietates Eccleſiarum iuſtè peruenerit, manente ab eo abuſu quidem, ſed ab earum iure occaſione tranſeuntis temporis, ſine legitima conceſsione diuelli non poterit.

Itaque Comes Euulgus de Roceio, cuius famam apud vos haud obſcuram eſſe putamus, terram illam ad honorem ſancti Petri ingredi, & à Paganorum manibus eripere cupiens, hanc conceſsionem ab Apoſtolica Sede obtinuit, vt partem illam, vnde Paganos ſuo ſtudio, & adiuncto ſibi aliorum auxilio expellere poſſet, ſub conditione inter nos factæ pactionis ex parte ſancti Petri poſsideret. Qua in re, & labore quicunque veſtrum ſibi adhærere voluerit, omni charitatis affectu commonitus ergà honorem ſancti Petri talem animum gerat, vt ab eo, & munitionis auxilia in periculis, & merita fidelitatis præmia ſecurus accipiat. Si autem aliqui ex vobis ſeorſum ab illo propriis copiis eandem terram aliqua in parte intrare parauerint; decet, vt militiæ cauſam ex animi deuotione, quàm iuſtiſsimã ſibi proponant, iam nunc omni voto concipientes, & ex corde

ſtatuen-

statuentes, ne capta terra, easdem, quas illi, qui nunc Deum ignorantes, eam occupant, iniurias sancto Petro faciant.

Hoc enim neminem vestrum ignorare volumus; quoniam nisi æqua pactione persoluendi iuris sancti Petri in regnum illud animaduertere statueritis, potius vobis Apostolica auctoritate, ne illuc tendatis interdicendo, contrà feremur, quàm sancta, & vniuersalis mater Ecclesia idem à filiis suis, quod ab hostibus patiendo, non iam proprietatis suæ, sed filiorum detrimento saucietur. Quamobrem hunc dilectum filium Hugonem & Cardinalem sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyterum in partes illas misimus, in cuius ore nostra ad vos consilia & decreta plenius, apertiusque differenda, ac vice nostra disponenda posuimus. Dat. Romæ, 2. Kalend. Maij, Indictione vndecima.

Subiicit Cardinalis Baronius; Paruisse Principes Hispaniarum Gregorio Papæ, vt quæ recuperassent à Saracenis, eadem vt obligata Romanæ Ecclesiæ ab eadem acciperent, atq; pro illis canonem soluerent; docemur exemplo Berengarij Comitis Barchinonensis, qui hoc eodem seculo, anno nimirum millesimo nonagesimo primo, Vrbani Papæ anno quarto, cùm recuperasset Tarraconensem ciuitatem, occupatam à Mauris, eandem obtulit Romanæ Ecclesiæ, à qua eandem accepit, constituta pro ea annua pensitatione quinq; libris argenti ex diplomate tunc confecto, quod adhuc extat integrum.

CAPVT XVI.

Instrumentum donationis factæ de ciuitate Tarraconensi Romanæ Ecclesiæ à Berengario, Comite Barchinonensi.

QVONIAM audiuimus, nec non etiam sæpissimè vidimus, res verti in contrarium mortuis testibus: principalibus & sapientioribus placuit, vt res gestas literis denotarent, & ita quomodo res se habuit, posteris suis traderent. Quapropter ego Berēgarius Raymundi, Comes Barchinonensis & Marchio hanc chartam scribi iussi, vt semper staret memoria huius rei, scilicet: Quod ego Beren-

Berengarius Comes prædictus, amore Dei ductus, donaui Domino Deo, & Apostolorum Principi beatissimo Petro, eiusque Vicario Romanæ Sedis Apostolico omnem meum honorem, qui mihi competit ex iure paterno, quemadmodum ego diuisi cum Raymundo Berengario fratre meo, sicut ego eum habeo, vel habere debeo, specialiter dono ei in Dei nomine Tarraconensem Vrbem cum omnibus quæ pertinent aut pertinere debent ad eiusdem Vrbis nobilitatem, ea scilicet deliberatione, vt ego & mei posteri omnes, sicut supra scriptum est, teneamus hoc totum per manum, & vocem sancti Petri, eiusque Vicarij Romanæ Sedis Apostolici, per quinquennium persoluentes ei censum viginti quinque librarum purissimi argenti ad iustum pensum: & vt Principes vniuersi, vel omnes alij, qui mecum insudauerint ad præfatæ Vrbis restaurationem, habeant in confinio huius Vrbis paralodium, suam aprisionem, vel quod acceperint per manus nostræ largitionem, non inde persoluentes aliquam pensionem, nisi fortè compuncti amore Dei voluerint ipsi persoluere sua gratuita voluntate.

Ob hoc etiam hanc chartam ratam esse volo, vt omnis hic honor, sicut superius continetur, nullatenus transferri possit in alterius potestatis dominium, sed ego tantummodò & posteri mei in perpetuum teneamus hoc totum per manus Principis Apostolorum Petri, & eius Vicarij domini Vrbani Secundi Papæ, & successorum eius B. Petri Sedem canonicè regentium.

Hanc oblationem offero Domino Deo & principibus Apostolorum Petro & Paulo propter redemptionem peccatorũ meorum, & patris mei Raymundi, & parentum meorum, per consilium & voluntatem Berengarij Archiepiscopi Tarraconensis, & Episcopi Gerundensis æquiuoci Berengarij, & Vicecomitum Deusdedit Tarraconensis & Arual * Mironinsis, Brachinonensis; & Geraldi Alemãni, & Gereberti Girardi, & Guillelmi Raymundi, & Dorche fratris sui & Hugonis Dalmacij, & Huberti Gousberti, & Angeri Gonfredi, & Alberti Bernardi per manum domini † Rainerij Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, qui nunc legatione fungitur in partibus nostris. Era millesima vige-

* *Minoricensis.*

† *hic post Vrbanum successit Papa, vocatus Paschalis Secundus.*

vigesima octaua, anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo.

Hucusq; diploma, cui ista subiiciuntur ab alio addita: Tarraconensis ciuitas per Berengarium Comitem, & cæteros Prouinciæ ipsius Principes restaurari, & inhabitari cœpta est; anno autem sequenti Berēgarius Ausonensis quondam Episcopus, per quem potissimum ciuitas eadem restaurabatur, Sedem Apostolicam adiit, domino Vrbano Papæ se præsentauit, pallium accepit, priuilegium promeruit, per quod in Tarraconensem metropolim translatus, Archiepiscopus institutus est.

CAPVT XVII.

Bulla Vrbani II. Pontif. de eadem Vrbe Tarraconensi.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto fratri Berengario Ausonensi Episcopo in Tarraconensem metropolim translato, eiusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum.

Inter primas Hispaniarum Vrbes Tarraconam fuisse insignem, & gentilem, etiam Christianæ paginæ iudiciis demonstrant: Iustus autem Dominus in iis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui cum in plerisque iudiciis incomprehensibilis habeatur, in nullo vnquam valet reprehensibilis æstimari. Ipse transfert regna & mutat tempora. Ipsi visum est in eadem Vrbe olim Tarraconensis Vrbis gloriam exaltare: ipsi visum est in eadem Vrbe peccata populi sui visitare. Cùm enim in ea Christianorum populus habitaret, visitauit in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Sed ecce iam transactis trecentis nonaginta annis, ex quo præfatam Vrbem Agarenorum gens propè solitariam fecerit: Principum suorū cordibus inspirare dignatus est, vt eiusdem vrbis restitutioni, secundum præceptum Apostolicæ Sedis, cui auctore Deo, licet indigni præsidemus, insisterent. Berengarius siquidem Barchinonensis Comes auctoritatis nostræ persuasione cōmonitus,

pro animæ suæ salute cum suæ potestatis magnatibus non solùm restitutioni præfatæ Vrbis insistit, sed & Vrbem ipsam, & omnem potestatis suæ terram B. Petro, eiusque Vicariis legali stipulatione tradidit, censumque quinque librarum argenti Lateranensi palatio singulis annis soluendum instituit.

Nos itaque, præstante Deo, restitutionis huius optamus cooperatores existere, prædicti Comitis institutum, libertatesque, & consuetudines, quas nouis Tarraconensis Vrbis colonis promulgasse cognoscitur, collaudamus, & rata manere auctoritate nostra decernimus. Cum vniuersa siquidem ipsius Comitis terra, quam B. Petro obtulit, & Tarraconẽsem Vrbem, ac populum, Domino ibi aspirante, collectum, sub Apostolicæ Sedis tutela specialiter confouendum suscipimus, libertatemque illius per Comitis Berengarij scriptum collatam eatenus confirmamus, vt nemini quidquam vltrà persoluant, nisi sponte propria Romanæ se faciant Ecclesiæ debitores, &c.

CAPVT XVIII.

Regnum Daniæ.

LIQVET *hoc ex Epistola vel potius fragmento Epistolæ Alexandri II. Pontificis ad Suenonem Regem Daniæ, à quo exigit censum, illo ex Regno Sedi Apostolicæ persolui consuetum. Recitatur hoc fragmentum à Baronio Annali 11. Anno 1062. N. 109. Et est huiusmodi.*

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei Suenoni Regi Danorum. *Inter cetera.* Quapropter prudentiam tuam admonemus, vt censum regni tui, quem prædecessores tui sanctæ Apostolicæ Ecclesiæ persoluere soliti sunt, nobis, & successoribus nostris transmittere studeat: ita tamen, vt non, sicut oblatio in altari ponatur, sed, vt supra diximus, tam nobis, quàm successoribus nostris, vt certius approbetur, præsentialiter offeratur.

CA-

CAPVT XIX.

Regnum Galliæ.

ACCIPE *de hoc Epistolam Gregorij VII. lib. 8. epist. vlt.* Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis nostris P.... Albanensi Episcopo, & G.... Principi Salernitano Legatis nostræ Apostolicæ Sedis in Gallias salutem & Apostolicam benedictionem.

Vobis commissa negotia non latent etiam vos; ita ac si nostra, imò quia nostra ibi in vobis præsentia est, cuncta dignè peragite. Dicendum autem omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, vt vnaquæque domus saltem vnum denarium annuatim soluant B. Petro, si eum recognoscunt Patrem, & pastorem suum more antiquo. Nam Carolus Imperator (sicut legitur in tomo eius) qui in archiuio Ecclesiæ B. Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras ad seruitium Apostolicæ Sedis, id est, Aquisgrani, apud Podium S. Mariæ, & apud S. AEgidium; excepto hoc, quod vnusquisque propria deuotione offerebat.

CAPVT XX.

Saxonia.

HIC *obstupescent Prædicantes, præsertim Hutterus, qui VVitebergæ in Saxonia degit. At quid agas? Saxoniam B. Petro oblatam fuisse, disertis verbis asserit Gregorius VII. Cui, absit, vt minus fidei habeamus, quàm Prædicantibus. Accipe Gregorij verba, ex Epistola paulò antè citata.* Idem Magnus Imperator (*Carolus*) Saxoniam obtulit B. Petro, cuius eam deuicit adiutorio: & posuit signum deuotionis, & libertatis, sicut ipsi Saxones habent scriptum, & prudentes illorum satis sciunt.

Quàm felices hodie essent Saxones, si sub S. Petro, non sub Luthero stipendia facerent. Quàm fortunati olim Saxones, cum peculiari Elogio fideles S. Petri audirent. Quod maximè accidit, temporibus Schismatis Henriciani sub Gregorio VII. quibus S. Petrus, & fidelitas S. Petri quasi pro tessera

militari erat. Bruno de bello Saxonico. Ibi quidam de noſtris *(Saxonibus Catholicis)* aduerſarium *(Schiſmaticum Henricianum)* ſibi videns obuium, velut ſuum ſalutauit ſocium, dicẽs: SANCTE PETRE, quod nomen Saxones pro ſymbolo tenebant omnes in ore. Ille verò nimium ſuperbus, & tantum deridere nomen exorſus, in eius vertice librato mucrone; *Hoc,* inquit, *tuus Petrus tibi mittit pro munere*; Et nondum ſermonem finierat totum, quum gladium Saxonis alterius in cerebro habebat, dicentis: *Et hoc habeas munus ex parte tui Henrici, tyranni inſanientis.*

CAPVT XXI.

Corſica Inſula.

GREGORIVS *VII. lib. 5. Regeſti Epiſt. 4. Anno ſalutis 1077.* Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, omnibus Epiſcopis, & viris nobilibus, cunctiſq; tam maioribus, quã minoribus in Inſula Corſica conſiſtentibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Scitis fratres & chariſsimi in Chriſto filij non ſolùm vobis, ſed multis gentibus manifeſtum eſſe, Inſulam quam inhabitatis, nulli mortalium, nulliq; poteſtati, niſi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ex debito, vel iuris proprietate pertinere: & quod illi, qui eam hactenus violenter, nihil ſeruitij, nihil fidelitatis, nihil penitus ſubiectionis, aut obedientiæ B. Petro exhibentes, tenuerunt, ſemetipſos crimine ſacrilegij, & animarum ſuarum graui periculo obligauerunt: cognoſcentes autem per quoſdam fideles noſtros & veſtros amicos vos ad honorem, & iuſtitiam Apoſtolici principatus, ſicut oportere cognoſcitis, velle reuerti, & diu ſubtractam ab inuaſoribus iuſtitiam B. Petro veſtris temporibus, veſtriſque ſtudiis redhiberi, valdè gauiſi ſumus: ſcientes, vobis hoc non ſolùm ad præſentem, ſed etiam ad futuram prouenire vtilitatem, & gloriam. Nec diffidere quidem, aut quidquam in hac cauſa vos dubitare oportet: quoniam ſi modò veſtra voluntas firma, & erga B. Petrũ fides immota permanſerit, habemus per miſericordiam Dei in Tuſcia multas

Comi-

Comitum, & nobilium virorum copias ad vestrũ adiutorium, si necesse fuerit, defensionemque paratas.

Quapropter quod in hac re opportunissimũ nobis visum est, misimus ad vos fratrem vestrum Landulfum Pisanæ Ecclesiæ Episcopum, cui etiam inter vos vicem nostram in spiritualibus commisimus, vt terram ex parte B. Petri & nostra vice suscipiat, & eam cum omni studio, & diligentia regat, & de omnibus rebus ac causis B. Petro, & nobis per illum pertinentibus se intromittat: cui vos pro amore & reuerentia eiusdem beati Petri Apostolorum Principis obedire, & fideliter in omnibus assistere volumus, & Apostolica auctoritate monemus: & vt magis securus, magisque ad omnia inter vos promptus esse valeat, fidelitatem quoque si postulauerit, præmissa tamen sancti Petri & nostra, nostrorumque successorum, non denegetis, nec aliqua occasione sibi facere recusetis. Dat. Romæ 16. Kalend. Octob. Indict. prima. *Eiusdem argumenti est Epistola secunda libri quinti.*

CAPVT XXII.

Regnum Lusitaniæ seu Portugalliæ. Ex Tom. 12. Card. Baronij.

ANNO *Redemptoris 1179. Dux Portugalliæ Alphonsus primus titulum Regis ab Alexandro III. accepit ob res aduersus Saracenos præclarè gestas: quæ cuncta accepta ferẽs diuinæ gratiæ, gratus Deo ipse obtulit regnum illud S. R. E. sub cuius iugiter protectione consisteret, persoluturus annis singulis loco census duas auri marcas. Extat de his diploma eiusdem Alexandri Papæ in turri de Tombo dicta, in qua asseruantur monimenta Regum, idemque datum hoc Redemptoris anno, & Pontificis ipsius vigesimo. Est de his mentio in Epistolis Innocentij Papæ III. quarum vna ex Codice Vaticano descripta, sic habet.*

Innocentius, &c. Sancio illustri Regi Portugalliæ. Serenitatem regiam volumus non latere, nos in Regestis bonæ mem. Lucij Secundi Romani Pontificis reperisse, quod recolendæ memorię Alphonsus pater tuus quatuor auri vncias annuatim

Romanæ Ecclesiæ constituit censuales, ad quarum solutionem se & hæredes suos in posterum obligauit. Cæterum cùm idem pater tuus vsque ad tempora felicis mem. Alexandri Papæ prædecessoris nostri Ducis esset nomine appellatus; ab eodem meruit obtinere, vt tam ipse, quàm eius hæredes regio nomine vocarentur. Vt autem idem pater tuus sacrosanctam R.E. matrem tuam honore debito præueniret, & vt deuotionem, quam circa ipsam habebat, ostenderet in effectu, centum Byzantios annuatim Romanæ Ecclesiæ constituit censuales; quos post susceptionem regij nominis nec ipse soluit, nec tu postmodũ soluere curasti. Cumque id felicis recordationis Clementi Papæ præcessori nostro relatum fuisset, magistro Michaëli tunc Ecclesiæ Romanæ Notario, quem ad partes Hispaniæ destinauerat, per suas dedit literas in mandatis, vt te ad soluendũ censum annuum monere diligentius & inducere procuraret, & si opus esset, auctoritate fretus Apostolica compellere non differret: Tu autem eidem, prout tibi placuit, respondisti, quod dictus pater tuus præfato Alexandro antecessori nostro pro annuali censu decem annorum mille aureos miserat: & cum nondum illi decem anni essent expleti, ipsos centum aureos iterum soluere minimè tenebaris, licet illos eidem prædecessori nostro non pro censu, sed ex deuotione, quam ad eum habebat, liberaliter donauisset: Rogamus igitur regiam serenitatem, monemus, consulimus, & hortamur per Apostolica scripta mandantes, quatenus prædictum censum dilecto filio fratri Rainerio persoluere non postponas: alioquin noueris, nos eidem dedisse firmiter in mandatis, vt te ad solutionem illius diligenter moneat, & inducat, & sicut expedire viderit, appellatione remota compellat. Dat. Romæ apud S. Petrum 8. Kal. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

Eiusdem argumenti sunt ex Epistolis Innocentij typis excusis, Epist. 144. 151. 152. & hæc quam Baronius ex manuscripto Codice profert.

Innocentius, &c. A. illustri Regi Portugallensi & hæredibus eius in perpetuum.

Manifestis probatum est argumentis, quod inclytæ recordationis Alphonsus auus tuus per sudores bellicos, & certami-

na mi-

na militaria inimicorum Christiani nominis intrepidus exstirpator, & propagator diligens Fidei orthodoxæ, sicut deuotus filius & Princeps Catholicus multimoda obsequia impendit sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri tuæ, dignum nomen, & exemplum imitabile posteris derelinquens. AEquum est autem, vt quos ad populi regimen & salutem dispensatio cælestis elegit, Apostolica Sedes sincero prosequatur affectu, & in iustis postulationibus studeat efficaciter exaudire. Proinde nos attendentes tuam personam, ornatam prudentia, iustitia præditam, atque ad regni gubernationem idoneam, eam sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & regnum Portugallense cum integritate honoris regni, & dignitate, quæ ad Reges pertinet, nec non & alia loca, quæ cum auxilio cælestis gratiæ de Saracenorum manibus eripueris, in quibus ius sibi non possunt Christiani Principes circumpositi vendicare, ad exemplar felicis memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, qui hæc prefato auo tuo per priuilegij paginam concessisse dignoscitur, tuæ sublimitati concedimus, & auctoritate Apostolica confirmamus.

Vt autem ad deuotionem & obsequium B. Petri Apostolorum Principis, & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ vehementius accendaris: hæc ipsa heredibus tuis duximus concedenda, eosque super iis, quæ concessa sunt, Deo propitio, pro iniuncto nobis Apostolatus officio defendemus. Tua itaque intererit, fili charissime, ita circa honorem, & obsequium matris tuæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ humilem & deuotum existere, & sic te ipsum in eius opportunitatibus, & dilatandis Christianæ Fidei finibus exercere, vt de tam deuoto, & glorioso filio Sedes Apostolica gratuletur, & in eius amore quiescat.

Ad indicium autem, quod præscriptum regnum B. Petri iuris existat, pro amplioris reuerentiæ argumento progenitorum tuorum vestigiis inhærendo, statuisti duas marchas auri annis singulis nobis, nostrisque successoribus persoluendas; quem vtique censum ad vtilitatem nostram, & successorum nostrorum Bracarensi Archiepiscopo, qui pro tempore fuerit, tu & successores tui curabitis assignare, &c.

CA-

CAPVT XXIII.

Reges Angliæ.

HOc *manifestum euadit ex literis Alexandri II. Papæ, quarum partem recitat Baronius Tom. 11. Anno Christi 1068.* Alexander Guillelmo Regi Anglorum, &c. Nouit prudentia tua Anglorum regnum, ex quo nomen Christi ibi clarificatum est, sub Apostolorum Principis manu & tutela extitisse, donec quidam membra mali capitis effecti, zelantes superbiam patris sui satanæ pactum Dei abiecerunt, & Anglorum populum à via veritatis auerterunt. Paulò post: Nam, vt benè nosti, donec Angli Fideles erant, piæ deuotionis respectu ad cognitionem religionis annuam pensionem Apostolicæ Sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ sanctæ Mariæ, quæ vocatur schola Anglorum, in vsum fratrum deferebatur.

Henricus II. Rex Angliæ Epist. ad Alexandrum III. quæ inter Epistolas Petri Blesensis tenet locum 136. Quoniam ergo vos extulit Deus in eminentiam officij pastoralis ad dãdam scientiam salutis plebi eius, licet absens corpore, præsens tamen animo me vestris aduoluo genibus, consilium salutare deposcens. Vestræ iurisdictionis est regnum Angliæ, & quantum ad feudatarij iuris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & adstringor. Experiatur Anglia quid posit Romanus Pontifex. Et quia materialibus armis non vtitur, patrimonium B. Petri spirituali gladio tueatur. Contumeliam filiorum poteram armis rebellibus propulsare, sed patrem non possum exuere. Nam & Hieremia testante, nudauerunt lamiæ mammas suas, lactauerunt catulos suos.

Anglia Patrimonium S. Petri, teste ipso Rege Hẽrico II. Thren. 4.

Henricus II. Rex Angliæ contra S. Thomam Cantuariensem & Alexandrum III. Papam irritatus hanc legem reuera exlegem tulerat Anno 1164. Vt Denarij B. Petri non reddantur amplius Apostolico, sed diligentius colligantur, & seruentur in thesauro Regis, & expendantur ad eius præceptum. *Et cum duo priores Cistercienses, quibus exactio & collectio huius denarij commissa fuerat, ne hiscere quidem*

contra

contra Regem auderent, exsurrexit Petrus Blesensis, & S. Petri caussam egit; nec infeliciter, vt ipse testatur in Tractatu contra Deprauatorem suorum Operum. Lege Baronium Tom. 12. Anno 1164.

Knuto Rex totius Angliæ, Danamarchiæ & Noruuegiæ in quodã diplomate apud Malmesburiensem lib. 2. Faciatis, vt antequã in Angliam veniam, omnium debita, quæ secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet eleemosyna pro aratris, & decimæ animalium ipso anno procreatorum, & Denarij quos Romam ad S. Petrum debetis siue ex vrbibus, siue ex villis, &c.

CAPVT XXIV.

Regnum Hiberniæ.

TESTATVR *hoc Epistola Hadriani Papæ IV. ad Henricum II. Anglorum Regem apud Cardin. Baronium Tom. 12. Anno 1159. in qua Pontifex in cæteris isthæc.* Sanè Hyberniam & omnes Insulas, quibus Sol iustitiæ Christus illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ cœperunt, ad ius B. Petri & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quod & sua nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere. Vnde tanto in eis libentius plantationem fidelem, & germen gratum Deo inserimus, quanto id à nobis interno examine districtius prospicimus exigendum.

Significasti siquidem nobis, fili in Christo charissime, te Hyberniæ insulam, ad subdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde exstirpanda, velle intrare, & de singulis domibus annuam vnius denarij B. Petro velle soluere pensionem, & iura Ecclesiarum illius terræ illibata & integra conseruare. Nos itaque pium & laudabile desiderium tuum cum fauore congruo prosequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum & acceptum habemus, vt pro dilatandis Ecclesiæ terminis, pro vitiorum restringendo decursu, pro corrigendis moribus, & virtutibus inserẽdis, pro Christianæ religionis augmento Insulam illam ingrediaris, & quod ad honorem Dei, & salutem illius terræ spectauerit, exequaris:

& illius terræ populus honorificè te recipiat, & ficut dominum veneretur; iure nimirum Ecclefiaftico illibato & integro permanente, & falua B. Petro & facrofanctæ Ecclefiæ Romanæ de fingulis domibus annua vnius denarij penfione, &c.

Polydorus lib. 13. Hiftor. Anglicanæ, de Henrico II. Angliæ Rege, qui partem Hyberniæ occuparat: Infulæ præfidiis firmandæ, eiufque ftatui collocando fumma ope fibi ftudendum ratus Dublinum proficifcitur, vbi conuocatis Regulis ac Epifcopis, agitat de imperio infulæ fibi ac fuis pofteris Regibus perpetuando. Id Hyberni poffe fieri, nifi auctoritate Romani Pontificis, negabãt, quòd iam inde ab initio, poft Chriftianam religionem acceptam, fefe ac omnia fua in eius ditionem dedidiffent; atque conftanter affirmabant, non alium habere fe Dominum, præter ipfum Pontificem; id quod etiam nunc iactitant. His auditis, Rex per Legatos quàm primùm Alexandrum (*Tertium*) Pontificem orauit, vt Hyberniam, quam ipfe nuper domuerat, ad Regnum Angliæ fua auctoritate adiungeret; quod haud grauatè fecit Pontifex; *iis tamen conditionibus quas iam ex Epiftola Hadriani Papæ audiuimus.*

CAPVT XV.

Regna Angliæ & Hyberniæ Sedi Apoftolicæ non tantùm tributaria facta funt ob Denarium S. Petri, fed & feudataria à Ioanne Angliæ & Hyberniæ Rege.

LIQVET *hoc ex fanctione Ioannis Regis promulgata Anno falutis 1213. Recitatur à Matthæo VVeftmonafterienfi in Floribus, & eft talis.*

Vniuerfitati veftræ notum facimus, quòd cum dominum, & matrem fanctam Ecclefiam in multis offenderimus, & propter hoc ipfum diuina mifericordia indigere nofcamur, nec quid dignè offerre poffumus pro fatisfactione, Deo & Ecclefiæ debita facienda, nifi nofmetipfos, & regna noftra

ſtra velimus humiliari, pro illo, qui ſe humiliauit pro nobis vſque ad mortem, gratia ipſa ſancta inſpirante, ad optimum conſilium Baronum meorum, offerimus, & liberè concedimus Deo & ſanctis Apoſtolis eius Petro & Paulo, & S. Romanæ Eccleſiæ matri noſtræ, ac domino Papæ noſtro, Innocentio Tertio, & ſucceſſoribus eius, omne ius patronatus, quod habemus in Eccleſiis Anglicanis, totumque regnum Angliæ, & regnum Hyberniæ, cum omni iure & pertinentiis ſuis pro remiſsione peccatorũ noſtrorum, & totius generis noſtri, tam viuis, quàm defunctis. Et amodò illa à Deo, & Eccleſia Romana, tanquam feudarius, recipientes, & tenentes in præſentia prudentis viri Pandulphi, domini Papæ ſubdiaconi, & familiaris, fidelitatem exinde domino Papæ Innocentio, eiuſque ſucceſſoribus Catholicis, & Eccleſiæ Romanæ, ſecundum ſubſcriptam formam facientes, & homagium legium, in præſentia domini Papæ, ſi coram eo eſſe poſſemus, eadẽ faceremus. Succeſſores noſtros, & hæredes de vxore noſtra in perpetuum obligantes, vt ſimili modo ſummo Pontifici, qui pro tempore præfuerit Eccleſiæ, ſine contradictione dictam fidelitatem præſtent, & homagium recognoſcant, & nos inſuper vacantium Eccleſiarum cuſtodiam perpetuo amittamus.

Ad iudicium autem huius noſtræ perpetuæ oblationis, & conceſsionis, volumus & ſtabilimus, vt de propriis & ſpecialibus redditibus prædictorum regnorum noſtrorum, pro omni conſuetudine, quam pro ipſis facere debemus, ſaluo per omnia denario ſancti Petri; ſcilicet mille marcas ſterlingorum Eccleſia Romana percipiat annuatim, ſcilicet in feſto S. Michaëlis quingentas marcas, & in Paſcha quingentas marcas, ſeptingentas marcas pro regno Angliæ, & trecentas pro regno Hyberniæ, ſaluis nobis, & hæredibus noſtris, iuſtitiis & libertatibus, & regalibus noſtris.

Quæ omnia, ſicut prædicta ſunt, rata eſſe volentes, & perpetua, atque firma, obligamus nos, & ſucceſſores noſtros contra non venire. Et ſi nos, vel aliquis ſucceſſorum noſtrorum hoc attentare præſumpſerit, quicunque fuerit ille, niſi admonitus reſipuerit, cadat à iure regni. Et vt charta obligationis, &

concesſionis noſtræ ſemper firma permaneat, ab hac hora, in antea fidelis ero Deo, & B. Petro, & Eccleſiæ Romanæ, & Domino Papæ Innocentio, eiuſque ſucceſſoribus catholicè intrãtibus. Patrimonium verò B. Petri, & ſpecialiter regem Angliæ & regni Hyberniæ, ero adiutor ad tenendum & defendendum contra omnes homines pro poſſe meo; ſic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Euangelia, &c.

Huius donationis meminit quoque Innocentius III. Pontif. in literis ad vniuerſos Chriſti fideles apud Matthæum Pariſienſem in Hiſt. Anglicana in Rege Ioanne: vbi iſta Pontifex. Regnum ſuum tam Angliæ, quàm Hyberniæ B. Petro & Eccleſiæ Romanæ conceſsit, recipiens illud à nobis in feudum ſub annuo cenſu mille marcarum, fidelitatis nobis inde præſtito iuramẽto ſicut per priuilegium eius apparet aurea bulla munitum.

Porrò, vt ad Denarium S. Petri reuertamur, eius conſtituendi & ſubditis in regno ſuo indicendi primus Auctor fuit Inas Rex, de quo Polydorus lib. 4. Hiſt. Anglicanæ. Officia eius Regis, (*Inæ*) pietatis plena, infinita produntur, & illud in primis, quod regnum ſuum Romano Pontifici vectigale fecerit, ſingulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in ſingulas domos impoſitis. Fecit idem eius exemplo, vt opinor, ductus Offa Merciorum Rex, qui nõ multò poſt id tempus regnauit. Fuit is annus ſalutis circiter DCC. XL. Hoc vectigal, prout quidam ſcribunt, auxit poſthac Ethelnolphus, ſeu Aturphus Rex, qui vt proximo libro demonſtrabitur, totius ferè inſulæ imperium obtinuit. Omnis Anglia hoc tempore iſthuc vectigal, pietatis & religionis cauſa, Romano Pontifici pendit domeſticatim collatum, & nummi illi argentei vocantur vulgò denarij D. Petri, quos Pontificius quæſtor, quem non inſcienter collectorem nuncupant, exigit. Nos hanc olim quæſturam aliquot per annos geſsimus, eiuſque muneris obeundi cauſa, primùm in Angliam venimus.

De Offa Merciorum Rege idem Polydorus lib. 4. Hiſtoriæ Anglicanæ. Offa, quem verè ſuorum delictorum pœnitebat, viſus ſibi nequaquam plena manu de commiſsis Deo ſatisfeciſſe, traiecto properè Oceano, Romam ſe contulit veniæ conſequẽdæ cauſſa, Romanoque Pontifici Adriano Primo regnum ſuum vecti-

gale fecit, imposito tributo ex singulis nummis argenteis, quos denarios vocant, domesticatim in annos singulos conferendis, qui fuit Annus salutis humanæ, DCC.LXXV.

Idem Polydorus lib.5. de Etheluolpho Rege. Haud multò pòst Romam voti caussa petiuit, vbi à Leone Quarto Pontifice benignè acceptus, fecit Romano Pontifici eam quoque insulæ partem, quam Egbertus pater ad regnum adiunxerat, vectigalem, imitatus Inam, id quod supra memorauimus; legeque sanciuit, vt qui ex suis possesionibus, triginta denariorum vectigal in singulos annos caperent, aut plures domos haberent, pro iis, quas habitarent, singuli singulos denarios quotannis Romano Pontifici, ad diem festum Apostolorum Petri & Pauli, vel summum, ad vincula Petri soluerent. quam legem quidam, licet falsò, Aluredo eius filio asignant. Fuit is annus salutis humanæ, DCCC.XLVII.

M...thæus VVestmonasteriensis de Ina Rege. Anno Domini 727. Statutum est generali decreto, per totum regnum occidentalium Saxonum, in quo prædictus Ina regnabat, vt singulis familiis denarius vnus qui Anglicè *Romescot* appellatur, B. Petro & Ecclesiæ Romanæ mitteretur.

In hunc S.Petri denarium ab Anglis pendi solitum horribiliter declamitant Sectarij, præsertim Lutherus in Glossematis suis ad Donationem Constantini, Tom.6. German. Ienensi, vbi vocat, den Peterspfenning/ *& mentitur, in singula capita fuisse statutum; & confecisse quotannis nouem auri* Tonnas, *hoc est, nouies centena millia aureorum: & quemlibet huius generis nummũ* æquiualuisse dimidiato nostro Bazio. *Sed hæc tam immensa summa ipsa granditate sua improbabilitatem suam statim patefacit. Vtcunq; tamen sit, quæro, num Angli hodie, quàm olim sint opulentiores, eò quòd non pendant amplius numisma illud S.Petri? Ego certè siue priuatos, siue Optimates intuearis, omnes, ne vno quidem filo & pilo ob negatam huius denarij pensionem locupletiores factos existimo: fortè longè egentiores euaserunt; quod & illis accidit, qui tot ditissima Monasteria, & sacerdotum collegia, & florentissimos Episcopatus diripuerunt, eorumq; fortunas in suum verè infortunium conuerterunt.*

Lubet autem hic ad calcem audire, quid Gregorius VII. ad VVilhelmum Regem Anglorum scripserit lib.1. Registi epist.70. Rebus sancti Petri, quę

in Anglia colliguntur, sic te, vt tuis, inuigilare admonemus; sic liberalitati tuæ, vt tua committimus, vt pium & propitium debitorem Petrum reperias, & eum tibi ex debito subuenire admoneas, quem sibi multa te tribuisse non latebit.

Adiungamus & hoc quod Rogerus in Annalibus Anglicanis memoriæ prodidit, quod nescio num diuersum sit ab eo, quod suprà à Polydoro expositum est. Eodem anno (851.) Ethelvvlfus Rex decimam totius Regni sui partem ab omni regali seruitio & tributo liberauit, & in sempiterno graphio in Cruce Christi pro redemptione animæ suæ, & antecessorum suorum vni & trino Deo immolauit; sic quoque magno cum honore Romam perrexit, filiumque suum Elfredum, quem plus cæteris dilexit, quemque iam antea Romam miserat, etiam nunc secum illò deducens, ibidē anno integro remoratus est; quo peracto, ad patriam suam remeauit, adducens secum Iuthinam Caroli Francorum Regis filiam: Vixit verò, postquam Roma rediit, duobus annis; qui inter cætera bona opera, quæ gessit, omni anno trecentas manculas denariorum Romam portari præcepit; centum, in honore S. Petri ad emendum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius Ecclesiæ in vigilia Paschæ, & similiter in galli cantu: centum etiam in honore S. Pauli Apostoli eadem de causa; centum verò * manculas Vniuersali Papæ Apostolico.

* *Mancusas.*

CAPVT XXVI.

Regnum Scotiæ.

HOC Regnum ad ius B. Petri pertinuisse, manifestum fit ex disceptatione Bonifacij VIII. Papæ cum Eduardo I. Rege Angliæ, qui cum Scotiæ Regnum armis suum ad imperium adiunxisset, reprehensus est à Pontifice, quod S. Petri ius violare non timuisset. Reclamarunt quidem fortiter Angli, sibique ius in Scotiam competere, scriptis ad Pontificem literis, conati sunt ostendere; sed Bonifacius id quod affirmauerat, proculdubio non sine idoneis argumentis affirmauerat. De qua controuersia legatur Matthæus VVestmonasteriensis in Floribus,

bus, Anno M. CCC. I. Et Thomas VValsinghamus in Eduardo I. Et Polydorus lib. 17. Hist. Anglicanæ.

CAPVT XXVII.

Regnum Poloniæ.

DITMARVS *lib. 6. scribit Bolizlauum Ducem Poloniæ conquestum, sibi per insidias Henrici Germaniæ Regis integrum non esse* promissum principi Apostolorum censum persoluere. *Audis, inquit Baronius, Anno 1013. Excusasse Boleslaum sese, quòd non miserit censum promissum Apostolicæ Sedi propter Henrici Regis insidias: erat census iste ab exordio, vt apparet, conuersionis Polonorum, pietatis ergo promissus annis singulis principi Apostolorum, & eius loco successori Romano Pontifici persolui consuetus.*

De eodem vectigali Longinus rerum Polonicarum scriptor apud Baronium, Anno 1041. vbi agit, quomodo Casimirus iam Diaconus, qui Cluniaci Monasticam vitam professus fuerat, dispensatione summi Pontificis ad Regni culmen adscenderit: nam ea lege vinculis solutus est Casimirus, vt Polonorum regiones ac regnum in signum præstiti per Apostolicam Sedem acceptique in magno necessitatis suæ articulo beneficij B. Petro & successoribus Romanis Pontificibus de quolibet capite nobilium (capitibus circumscriptis) vsualem nummũ annis singulis soluat. *Vide Baronium loco cit.*

Primitus porrò censum S. Petro ex Poloniæ Regno decretum fuisse ob coronam Regiam Polonorum Duci Boleslao à Sede Apostolica conceptam, verisimile videtur; Licet enim nonnulli ab Othone III. Imp. id factum tradant, grauior tamen est Petri Damiani auctoritas, qui in vita S. Romualdi Diadema regium Duci Polonorum à Sede Apostolica transmissum testatur. Vide Baron. Tom. 10. Anno M.

CA-

CAPVT XXVIII.

Regnum Hungariæ.

SANCTO *Stephano Hungarorum Duci coronam regiam à Syluestro II. Pontif. Maximo missam, atq; adeò Ducatum illum ad Regni sublimitatem euectum fuisse, Anno Redemptoris M. scriptum reliquit Cartaitius Episcopus in vita sancti Stephani Tom. 4. Surij, hisce verbis:* Deinde quarto à patris obitu anno, diuinitus permotus eundem Astricum Præsulem, qui etiam Anastasius dictus est, ad sanctorum Apostolorum limina misit, à Petri Apostolorum Principis successore petitum, vt recens conuersæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniẽsem Ecclesiam sua auctoritate Metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione firmaret, & ipsum Ducem regio diademate cohonestaret, vt eo fultus honore, quę diuinæ gratiæ adiutorio cœpisset, ea magis magisque promouere, ac stabilire posset.

Per idem tempus etiam Meisca Polonorum Dux Christianam complexus Fidem Legatos suos Romam miserat, vt Pontificis benedictionem, & regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & iam coronam ègregio operi confici curauerat, quam eì mitteret, sua benedictione adiuncta. Sed quia nouit Dominus qui sunt eius, qui etiam duobus Apostolis propositis Matthiam socio suo prætulit, & cum Apostolis annumerandum curauit: illa corona Stephanum ornari voluit, postea felicius gloria sempiterna coronandum.

Nocte enim eius diei, quo statuerat Pontifex coronam Polonorum Principi dare perferendam; apparuit ei Angelus Domini, aitque ad eum. Noueris, cras, hora diei prima, ignotæ gentis nuntios ad te venturos, suo Duci coronam regiam, & Apostolicæ benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergò coronam, quam parari iussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam asportaturis; nec dubites, illi eam cum regni gloria pro vitæ eius meritis deberi. Itaque crastina luce, ea hora, qua prædictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem venit,

nit, demandatumque sibi officium prudenter exequens, sanctique Ducis res gestas ordine referens, à Sede Apostolica Regni coronam petiit, ostendens dignum esse Ducem eo honore, & dignitate: quippe qui diuina fretus ope multos sibi populos subiugasset, multosque infideles sua potentia ad Christum conuertisset. Iis auditis mirè exhilaratus Pontifex, precibus illius libenter annuit; crucemque ante regem, ceu Apostolatus insigne gestandam adiunxit. Ego, inquiens, sum Apostolicus: at ille meritò Christi Apostolus dici potest, cuius opera tantum populum sibi Christus requisiuit. Atq; ea causa, quemadmodum diuina gratia ipsum docebit, Ecclesias Dei vna cum populo nostra vice ei ordinandas relinquimus.

Omnibus impetratis, quæ postularat, Antistes Astricus lætus ad suos reuertitur, illud secum ferens, cuius causa iter illud emensus erat. Allatis verò Apostolicæ benedictionis literis cũ corona & cruce, Præsules cum Clero, Comites cum populo in laudes Dei prorumpunt, & Deo dilectus Stephanus Princeps vngitur in Regem, & diademate regio feliciter coronatur.

Cæterum, S. Stephanum nouum Regem, vt se gratum exhiberet, Sedi Apostolicæ Hungariæ Regnum obtulisse, testatur Gregorius VII. lib. 2. Registi epist. 13. ad Salomonem Regem Hungariæ, qui cum ex suo Regno à Ioiade Beli filio seu Geisa eiectus fuisset, & ad Henricum IV. Regem Germaniæ, opis quærendæ gratia, confugisset; id factum Gregorius tanquam in Sedis Apostolicæ præiudicium vergeret, interpretatus, has ad eum dedit literas. Anno salutis 1074.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, Salomoni Regi Vngarorum salutem & Apostolicam benedictionem.

Literæ tuæ ad nos tardè propter moram nuntij tui allatæ sunt: quas quidem multò benignius manus nostra suscepisset, si tua incauta conditio non adeò B. Petrum offendisset. Nam sicut à maioribus patriæ tuæ cognoscere potes, regnum Vngariæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ proprium est, à Rege Stephano olim B. Petro cum omni iure, & potestate sua oblatum, & deuotè traditum.

Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator, ad honorem S. Petri regnum illud expugnans, victo Rege, & facta victoria,

ad corpus B. Petri lanceam, coronamque transmisit, & pro gloria triumphi sui, illuc regni direxit insignia, quo principatum dignitatis eius attinere cognouit.

Quæ cùm ita sint, tu tamen in cæteris quoque à regia virtute, & moribus longè discedens, ius & honorem sancti Petri, quantum ad me, imminuisti, & alienasti, dum eius regnum à Rege Teutonicorum in beneficium (sicut audiuimus) suscepisti. Quod si verum est, qualiter gratiam B. Petri, aut nostram beneuolentiam sperare debeas, tu ipse, si iustitiam vis attendere, non ignoras, videlicet, te non aliter eam habiturum, nec sine Apostolica animaduersione diu regnaturum, nisi sceptrum regni quod tenes, correcto errore tuo, Apostolicæ, non regiæ maiestatis beneficium recognoscas. Neque enim nos timore, vel amore, aut aliqua personali acceptione, quantum Deo adiuuante poterimus, debitum honorem eius, cuius serui sumus, irrequisitum relinquemus. Verùm si hæc emendare, & vitam tuam (vt Regem decet) instituere, & Deo miserante, adornare volueris, proculdubio dilectionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut matris dilectus filius, & nostram in Christo amicitiam plenè habere poteris. Dat. Romæ 5. Kalend. Nouembris, Indictione decima tertia.

CAPVT XXIX.

Regnum Bohemiæ.

VICINA, *coniuncta & affinia Regna sunt Hungaricum, Polonicum & Bohemicum. Vt igitur duo priora sancto Petro vectigalia esse voluerunt; sic eodem pietatis studio, regnum Bohemiæ, etiam quando Ducatus titulo insigniebatur, Sedi Apostolicæ, caussa pietatis certam pensionem persoluit. Testatur id Gregorius VII. lib. 2. Regesti epist. 7. ad Vratislaum Bohemiæ Ducem, cuius en tibi partem.*

Peruenit ad nos nuncius vester, qui magnæ deuotionis, & fidelitatis vestræ exhibitionem nobis retulit, & quæ B. Petro sub nomine census misistis, videlicet centum marcas argenti

ad mensuram vestri ponderis, fideliter præsentauit. Quod quidem gratanter accepimus; sed charitatem vestram multò ardentius, amabiliusque, quasi quibusdam animi brachiis ad vos vsque porrectis, amplectimur, qui mentem vestram, & desiderium magis ac magis erga reuerentiam Apostolicæ Sedis accendi perpendimus. Beatus autem Petrus, quem vos diligitis, & cui celsitudinem potentiæ vestræ humiliatis, copiosa vobis proculdubio retributionis munera præparabit, & à suo vos munimine tam in præsenti, quàm futuro seculo lætificabit, &c.

Dux iste Vratislaus Regio honore decoratus est, Anno 1086. vt scribit Cosmas Pragensis, in fine sui Chronici, & Dubrauius lib.9. Historiæ Bohemicæ.

CAPVT XXX.

Bauaria.

SANCTVM *Petrum in Bauaria habuisse bona quadam vectigalia expreßè colligitur ex epist.63.* Ioannis *Papæ VIII. quæ est ad Carolomannum, Ludouici Germaniæ Regis filium: vbi ad finem isthæc leguntur.* Pallium verò vestra petitione inclinati, Theomaro Archiepiscopo *(Salisburgensi)* consuetudinaliter dirigentes, optamus, vt hoc decore interius fulgeat in oculis interim iudicis, quo nitet exterius humanis obtutibus, cuique quæso, committite ea, quæ apud Bagoariam B. Petrus Apostolus habet, vti nobis annualiter reditus eius Romam transmittat.

Et epist.64. ad ipsum Theomarum: Inter hæc ea, quæ B. Petrus Apostolus apud Bagoariorũ terram iure proprietatis possidet, tuæ industrię sagacitatique committimus; quatenus amodo & deinceps annuos eorum reditus Romam sine mora transmittas. *Datum Mense Nouemb. Indict.11.*

CAPVT XXXI.

Ducatus Apuliæ, Calabriæ atque Siciliæ: itemque Principatus Capuæ.

DE O *Ostiensis lib. 3. Chronici cap. 15.* Per hos etiam dies (*Anno 1059. Nicolaus Papa*) & Richardo Capuanum principatum, & Roberto (*Guiscardo*) Apuliæ, Calabriæ atque Siciliæ Ducatum confirmauit, accepta prius ab eis cum ſacramento Romanæ Eccleſiæ fidelitate, cenſuque quotannis per iuga boum ſingula denariis duodecim.

Iuramentum Roberti. Ex Baronio Tom. 11. Anno 1059.

EGo Robertus Dei gratia & ſancti Petri Dux Apuliæ, & Calabriæ, & vtroque ſubueniente, futurus Siciliæ, ad confirmationem traditionis, & ad recognitionem fidelitatis, de omni terra, quam ego propriè ſub dominio meo teneo, & quam adhuc vlli Vltramontanorum vnquam conceſsi, vt teneat: promitto me annualiter pro vnoquoque iugo boum penſionem ſcilicet duodecim denarios Papienſis monetæ perſoluturum B. Petro, & tibi domino meo Nicolao Papæ, & omnibus ſucceſſoribus tuis, aut tuis, aut tuorum ſucceſſorum nunciis. Huius autem penſionariæ redditionis erit ſemper terminus, finito vero anno, ſanctæ Reſurrectionis die Dominico. Sub hac conditione huius perſoluendæ penſionis obligo me, & omnes meos, ſiue hæredes, ſiue ſucceſſores tibi Domino meo Nicolao Papæ, & ſucceſſoribus tuis. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta Euangelia.

Huic iuramento aliud additum eſt, quod Fidelitatis *nominari conſueuit, illudque eidem* Nicolao *Pontifici idem Robertus Guiſcardus ſic exhibuit.*

Ego Robertus Dei gratia, & ſancti Petri Dux Apuliæ & Calabriæ, & vtroque ſubueniente, futurus Siciliæ, ab hac hora, & deinceps ero fidelis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & tibi Domino

meo

meo Nicolao Papæ: In consilio, vel in facto; vnde vitam, aut membrum perdas, aut captus sis mala captione, non ero. Consilium quod mihi credideris, & contradices, ne illud manifestem, non manifestabo ad tuum damnum, me sciente. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vbique adiutor ero ad tenendum, & ad acquirendum Regalia sancti Petri, eiusque possessiones, pro meo posse, contra omnes homines; & adiuuabo te, vt securè, & honorificè teneas Papatum Romanum, terramque sancti Petri, & principatum: nec inuadere, nec acquirere quæram, nec etiam deprædari præsumam absque tuo, tuorumq; successorum, qui ad honorem sancti Petri intrauerint, certa licentia, præter illam, quam tu mihi cõcedes, vel tui concessuri sunt successores.

Pensionem de terra sancti Petri, quam ego teneo, aut tenebo, sicut statutum est, recta fide studebo, vt illam annualiter Romana habeat Ecclesia. Omnes quoq; Ecclesias, quæ in mea persistunt dominatione, cum earum possessionibus dimittam in tua potestate. Et defensor ero illarum ad fidelitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Et si tu, vel tui successores ante me ex hac vita migraueritis, secundum quod monitus fuero à melioribus Cardinalibus, Clericis Romanis, & Laicis, adiuuabo vt Papa eligatur, & ordinetur ad honorem sancti Petri. Hæc omnia suprascripta obseruabo sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & tibi, cum recta fide, & hanc fidelitatem obseruabo tuis successoribus ad honorem sancti Petri ordinatis, qui mihi firmauerint inuestituram, à te mihi concessam. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia.

Similibus iuramentis obstrinxit se Robertus Gregorio VII. vt videre licet apud Card. Baronium, Anno Christi 1080. nam cum vix verbo à nunc recitatis differant, caussæ nihil est cur exscribantur; cœpta est autem Sicilia à Sarracenorum tyrannide liberari, Anno Redemptoris 1038. Vide hoc anno Baronium. Postea Anno 1130. data est Sicilia Rogerio in Feudum *titulo Regio ab Anacleto Schismatico Antipapa. Sed anno 1139. Rogerius à legitimo Pontifice Innocentio II. Rex Siciliæ declaratus est, accepto in Feudum Siciliæ Regno, Ducatu Apuliæ, & Principatu Capuæ. Exstat apud Baronium, Anno 1139. diploma* Inuestituræ, *in quo, inter alia, hæc Innocentius Pontifex.* Nos ergo eius *(Honorij)* vestigiis inhærentes, & de potentia

tua ad decorem & vtilitatem sanctæ Dei Ecclesiæ spem atq; fiduciam obtinentes, regnum Siliciæ, quod vtique (prout in antiquis refertur historiis) regnum fuisse, non dubium est, tibi ab eodem antecessore nostro concessum, cum integritate honoris regij, & dignitate Regibus pertinente, excellentiæ tuæ concedimus, & Apostolica auctoritate firmamus. Ducatum quoq; Apuliæ tibi ab eodem collatum, & insuper Principatum Capuanum integrè nihilominus nostri fauoris robore communimus, tibique concedimus. Et vt ad amorem, atque obsequium B. Petri Apostolorum Principis, & nostrum, ac successorum nostrorum vehementius adstringaris, hæc ipsa, id est, regnum Siciliæ, Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, hæredibus tuis, qui nobis, & successoribus nostris (nisi per nos, & successores nostros remanserit) ligium homagium fecerint, & fidelitatē, quam tu iurasti, iurauerint, tempore videlicet competenti, & loco non suspecto, sed tuto nobis, & ipsis, atque salubri, duximus concedenda: eosque super his, quæ concessa sunt, Deo propitio manu tenebimus. Quod si per eos fortè remanserit; iidem hæredes tui nihilominus teneant, quod tenebant sine diminutione.

Census autem sic, vt statutum est, id est sexcentorum schiffatorum, à te tuisque hæredibus nobis nostrisque successoribus singulis annis reddatur, nisi fortè impedimentum interueniat: remouente verò te impedimentum, nihilominus persoluetur. Tua ergo, fili charissime, interest ita te erga honorem, atque seruitium matris tuæ S.R.E. deuotum, & humilem exhibere, vt de tam deuoto, & glorioso filio Sedes Apostolica gaudeat, & in eius amore quiescat. Si qua siue Ecclesiastica, secularisue potentia huic nostræ concessioni temerè contraire tentauerit; donec præsumptionem suam congrua satisfactione coërceat, indignationem Dei omnipotentis, & B. Petri & Pauli Apostolorum eius incurrat, & quousque resipuerit, anathematis sententia percellatur, Amen.

CA-

CAPVT XXXII.

Principatus Capuæ.

IVSIVRANDVM fidelitatis quod fecit Richardus Princeps domino suo Gregorio Papæ.

Ego Richardus Dei gratia, & S. Petri Capuæ princeps, ab hora & deinceps ero fidelis sanctæ Romanę Ecclesiæ,& Apostolicæ Sedi,& tibi domino meo Gregorio vniuersali Papæ. In consilio, vel in facto,vnde vitam aut membrum perdas,vel captus sis mala captione,non ero. Consilium quod mihi credideris,& contradixeris,ne illud manifestem;non manifestabo ad tuum damnum,me sciente. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ,tibiq; adiutor ero ad tenēdum, & acquirendum,& defendendum regalia S.Petri, eiusq; possessiones recta fide contra oēs homines, & adiuuabo te, vt securè, & honorificè teneas Papatū Romanum, terram S.Petri,& Principatus nec inuadere, nec acquirere quæram, nec etiam deprædari præsumam, absq; tua,tuorumq; successorum, qui ad honorem S.Petri intrauerint, certa licentia,præter illam, quam tu mihi concedes, vel tui concessuri sunt successores.

Pensionem de terra S.Petri, quam ego teneo, & tenebo, sicut statutum est,recta fide studebo,vt illam sancta Romana annualiter habeat Ecclesia. Omnes quoq; Ecclesias, quæ in mea persistunt dominatione, cum earum possessionibus dimittam in tuam potestatem,& defensor illarum ero ad fidelitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Regi verò Henrico, cùm à te admonitus fuero, vel à tuis successoribus, iurabo fidelitatem, salua tamen fidelitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Et si tu, vel tui successores ante me ex hac vita migrauerint,secundū quod monitus fuero à melioribus Cardinalibus, & Clericis Romanis, & Laicis, adiuuabo vt Papa eligatur, & ordinetur ad honorem S.Petri. Hæc omnia supra scripta obseruabo sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & tibi recta fide. Et hanc fidelitatem obseruabo tuis successoribus ad honorem S. Petri ordinatis, si mihi firmare voluerint inuestituram à te mihi concessam. Actum Capuæ octauo Kalend. Octob. Indictione duodecima.

CA-

CAPVT XXXIII.

Regnum Sardiniæ.

GREGORIVS *VII. lib. 8. Regesti Epist. 10. ad Orzoccum Iudicem Caralitanum.* Nolumus scientiam tuam latere, nobis terram vestram à multis gentibus esse petitam: maxima seruitia, si eam permitteremus inuadi, fuisse promissa: ita vt medietatẽ totius terræ nostro vsui vellent relinquere, partemque alteram ad fidelitatem nostram sibi habere. Cumque hoc non solùm à Normannis, & à Tuscis, ac Longobardis, sed etiam à quibusdam vltramontanis crebrò ex nobis esset postulatum, nemini in ea re vnquam assensum dare decreuimus; donec ad vos Legatum nostrum mittentes animum vestrum deprehenderemus.

Igitur quia deuotionem B. Petro te habere in Legato suo monstrasti; si eam (sicut oportet) seruare volueris, non solùm per nos nulli terram vestram vi ingrediendi licentia dabitur; sed etiam si quis attentauerit, & seculariter & spiritualiter prohibebitur à nobis, ac repulsabitur. Auxilium denique B. Petri, si in ipsius fidelitate perseueraueritis, proculdubio quòd non deerit vobis, & hîc & in futurum promittimus. Dat. 3. Non. Octobris.

CAPVT XXXIV.

Episcopatus Bambergensis.

HVNC *totum S. Petro obtulit S. Henricus Imperator, vt manifestum fit ex vita eiusdem Imperatoris: Et in recognitionem huius rei debuit Episcopus Bambergensis quotannis equum album cum* sella Romano Pontifici consentanea *offerre. Fuldensis quoque Abbatia, & alia nonnulla Germaniæ cœnobia ad S. Petrum olim spectarunt; quamuis postea Leo IX. permutationẽ cum Henrico II. Imp. fecerit, & alia eorum loco in Italia acceperit: de qua re Hermãnus in Chronico, Anno 1053.* Imperator cum Domino Papa, multisque Episcopis, & Principibus Natalem Domini VVormatiæ egit.

egit. Vbi cum Papa (sicut dudum cœperat) Fuldensem Abbatiam, aliaque nonnulla loca, & cœnobia, quæ sancto Petro antiquitus donata feruntur, ab Imperatore reposcens exegisset; demum Imperator pleraque in Vltramontanis partibus ad suum ius pertinentia pro Cisalpinis illi quasi per concambium tradidit. *Hæc Hermannus.*

Leo Ostiensis lib. 2. cap. 85. hac ratione asserit peruenisse ad Sedem Apostolicam Beneuentum. Nam ait; Tunc inter ipsum Apostolicum, & Imperatorem facta est commutatio de Beneuento, & Bambergensi Episcopio, sicut iam supra retulimus.

Egit autem hac de re Leo eodem lib. 2. cap. 47. Hic idem Augustus *(Henricus)* ex sui patrimonij sumptibus construxit Ecclesiam ad honorem sancti Georgij; quam aduocato Benedicto Papa consecrari fecit; Episcopalemque in ea sedem constituens, B. Petro ex integro obtulit, statuto per singulos annos censu, equo vno optimo albo, cum ornamentis omnibus & phaleris suis, centumque Marchis argenti. Postmodum Leo IX. Papa Vicariatus gratia, * Beneuentum ab Henrico Conradi filio accipiens, prædictum Bambergense Episcopium sub eius ditione remisit; equo tamen quem prædiximus sibi seruato. Inter cæteras autem virtutes quas idem Imperator habuisse narratur, adeò castè vixisse fertur: vt ad mortem veniens Episcopis, Abbatibusq; præsentibus Cunigundam coniugem suam propinquis tradidisse dicatur, ac dixisse; Recipite, quam mihi tradidistis virginem vestram.

* *hoc est, per commutationem.*

CAPVT XXXV.

Regna Sueciæ & Nortvvegiæ.

AVGVSTINVS *Steuchus lib. 2. de Donatione Constantini.* Suetia quoque & Noruegia, vt subiectæ, soluunt Romanæ Ecclesiæ vectigal; quod in antiquis summorum Pontificum monumentis, & in antiqua Bibliotheca Lateranensi conspicitur. Omnes enim domus Suetiæ soluunt censum Apostolicæ Sedi singulos denarios.

CAPVT XXXVI.

Romanum Imperium.

ROMANVM *Imperium à summis Pontificibus primùm ad Francos, postea ad Germanos translatum esse; Imperatores item non nisi à Romanis Pontificibus Imperialem vnctionem & coronationem accipere, acceptamque illis in acceptis referre, manifestum fit ex tribus libris Bellarmini de Translatione Imperij, & ex nostra eorundem librorum Defensione; itemq; ex Apologia, quam pro Baronio contra Caluinistam quendam euulgauimus: cui rei probandæ vel vna epistola Ludouici Iunioris Imp. sufficit, quam misit ad Basilium Macedonem Imp. Constantinop. ex qua in Baroniano Apologetico epitomen confecimus. Integram inuenies apud Baronium Anno Redemptoris 871. Nec opus plura hic addere. Prædicantes nostri hæc omnia negant. Imperatores, Reges, Principes affirmant. Quibus fidem habebimus?*

CAPVT XXXVII.

Conclusio.

E*X his facilè statuet æquus lector, an, quod Hæretici calumniantur, Romanus Pontifex sit* Antichristus, & filius perditionis, *de quo ad Thessalonicenses S. Paulus. Quis enim credat, Carolum Magnum, & tot Caroli successores fortißimos, & partim quoq; sanctitate præcellentes Imperatores, & aliorum Regnorum Reges ab Antichristo diadema Imperiale vel regium accipere; tantosq; Heroas tot diuitiis tot regnis ac prouinciis Antichristi tyrannidē & truculentiam constabilire voluisse? Quis sibi persuadeat, tantos principes sua regna Antichristo vel* tributaria *vel penitus* Feudataria *fecisse, vt à plerisq; Europæ Regibus factum? Quis aures & animum non occludat, quando Nouatores vociferantur, Sedem Apostolicam esse* cathedram pestilentiæ: *& curiam Romanam;* speluncam latronum? *An verisimile est Imperatores Reges ac Principes potentißimos tanta beneficia in Sedem Apostolicam collaturos & congesturos fuisse; si eorum animis tam fœda de Sede Petri existimatio insedisset?*

Præterea, si Papa, Cardinales, Ecclesia & Curia Romana iis moribus essent, quibus à Schismaticis, Hæreticis, aliisq; turbulenti cerebri declamatori-

bus

bus depinguntur; Imperatores, Reges & Principes nunquam adduci potuissent, vt in hos tam profanos & nefarios tam munifici essent; eisque integras prouincias ac ciuitates, imò & regna donarent, vel si minus donarent; certè ad annuam pecuniæ pensionem obligarent. Neque, nisi rerum omnium imperitus, vel potius delirus, affirmabit, Principes fuisse deceptos; vel nimio zelo excæcatos, vt quod videndum erat, videre nequirent: nam hoc non est principes excusare, sed immensæ stultitiæ cuiusdam accusare, quasi qui clara in luce non perspexerint; quæ ex suis tenebricosis cauernis & latibulis tam acutè lynces hæretici intuentur. Quis tantorum principum de Sede Petri, iudicia & præiudicia munificentissimis factis largissimè testata pluris non faciat, quàm obscurissimorum homuncionum Satyras & Inuectiuas, quas odium & liuor concepit, dictauit, & in chartas retulit?

Addamus & hoc. Sub exordium quinti Euangelij contentissimis vocibus clamabant Lutherus, Huttenus, & similes Furij, Romam esse inexplebilem voraginem, Scyllam & Charybdim inexhaustam: totius Germaniæ pecunias eò, specie & nundinatione Indulgentiarum, confluere: A Romanis infinitos thesauros ex Germania exportatos. Quæro, num Lutheri sectatores iam, quando ne vnum quidem obulum amplius pro Indulgentiis expendunt; vel vno propterea obulo opulentiores sint, quàm olim, quando Indulgentias venerabantur? Certè, vt hæresis alia multa damna, ita & egestatem ac mendicitatem secum adducit efficitque, vt nihil sufficiat; omnibus quasi in nihilum euanescentibus, vt quotidiana experientia docet. Quapropter friuolis criminationibus annumeretur, quod isti de Gazis Persicis ex Germania Romã absportatis canunt; nam vt Sectarij propter abiectas Indulgentias contemptamque Romam ditiores non euaserunt; quod factum oportuit, tantis thesauris iam in Germania remanentibus; ita nec catholici propter venerationem Indulgentiarum & cultum Romæ facti sunt egentiores; imò fortunarum suarum aliquam iacturam fecissent; si ad Lutheranos transiissent, quorum Prædicantes, nihil habent Euangelicum, præter, semper egere; vt scitè alicubi scripsit Erasmus.

In catholicorum templis tantum adhuc auri, argenti, gemmarum, Margaritarum, & aliorum Cimeliorum asseruatur, vt integro exercitui alendo abundè sufficiant. Collige ex Lutheranis & Caluinianis fanis vasa aurea & argentea, & si quid aliud est pretiosæ supellectilis. Bone Deus, quàm exigua erit copia. Quàm tenuis apparatus. Et tamen ea occuparunt Templa, in qui-

bus olim erat horum omnium numerus propemodum innumerus? Quo deuenerunt? Non comparent amplius in thesauris Ecclesiasticis. Nec in priuatorum cistis. Quò igitur deuenerunt? Ratio quidem hercle apparet, inquit ille, argentum *οἴχεται.* Elotum, epotum, comesum *absumptum est. Ite, nihil est, ait ille in* Myssa Alchymistica.

Ad rauim vsque detonuerunt Lutherani contra Annatas, Taxam pœnitentiariæ, *& nescio quas* exactiones *Romanas. Dicite, quæso, sed bona fide; suntne Episcopi & Archiepiscopi Lutherani, qui Catholicorum Episcopatus, & quidem admodum opimos, tenent, nunc ditiores, cum Romano Pontifici nec pro pallio, nec pro confirmatione, nec ratione alicuius alterius tituli quidquam pendunt; quàm erant illi catholici, qui Pastori summo aliquam pecuniæ summam persoluebant? Sunt in Anglia Archiepiscopi & Episcopi, sed Caluiniani. Quis credat Archiepiscopos Cantuariensem & Eboracensem hodie, quando nihil cum Romana Sede commercij habent, opibus florentiores esse, quàm orthodoxos illos Episcopos, qui Vicario Christi, Petrique successori dabant, quæ ex debito danda erant?*

Sæpe ostendi ex Luthero, Sarcerio, Sarauia, Pouelo, aliisq; Lutheranis & Caluinianis buccinatoribus, quàm Prædicantes arctè & contentè habeantur à suis, & quam curta supellectile cogantur esse contenti; exhaustis iam omnibus Ecclesiasticis reditibus, vel si qui adhuc superant, aliorsum versis atque abreptis. Audiamus hic Lutherum in caput quartum Deuteronomij Tom. 1. Nouorum Operum fol. 501. Man sehe doch nur darauff/ wie sich die Euangelischen Fürsten jetzt stellen / wann man soll eim Dorffpfarrherrn seinen Zehenden / vnd anders sein Einkommen raichen/ auch die Leute dahin halten/ daß sie verdienten Lohn geben / oder ein dreyssig Gülden zur Besoldung zulegen/ so sagen sie/ wir seyndt geitzig/ es könne die Pfaffen niemandt erfüllen/ ꝛc. Darumb wil man jetzt den Predigern ihre Vnderhaltung nicht geben / Wann man sie soll ernehren/ so zehlet man jhnen die bissen Brodts ins Maul. Tantum animaduertatur quo modo Euangelici *(Lutherani)* Principes se gerant, quando parochis *(Prædicantibus)* paganis decimæ, aut alij reditus sunt dandi; aut subditi eo impellendi, vt debitum stipendium persoluant, vel triginta aureos, auctarij loco, adiiciant. Mox clamitant, Popos esse auaros; Quapropter Prædicantibus iam ad sustentationem suam nihil præbere volunt:

imò cum victus suppeditandus est, omnes buccellæ, quas in os inserunt, annumerantur.

Idem Lutherus in cap. 6. Euangelij S. Ioannis Tom. 2. Nouorum Operũ. Köndte man die Prediger hunger sterben lassen/ so thäte man es zum aller willigisten/ Verfolgen auch die Prediger/ vnd köndten sie dieselbigen zum Landt hinauß jagen/ so thäten sie es vil lieber. Si Prædicantes fame enecare possent, nihil illis gratius accideret. Persequuntur itidem Prædicantes; quos si exturbare penitus possent, longè libentius id agerent. *In Margine addit Aurifaber hoc scholium.* Jetzt soltest du heiliger Luther leben / vnd sehen wie es durch einander gienge. Iam viuere deberes Luthere, & intueri, quid rerum agatur: *quasi dicat; Tempore Lutheri fuisse auream, vel certè argenteam ætatem; at nunc agi ferream vel plumbeam. Sed satis de his, quorum labyrinthum si ingrediaris, nullum exitum inuenias.*

APPENDIX PRIMA.

DE EDICTO DONATIONIS CONSTANTINIANAE, ET NOVO AD ID COMMENTARIO.

CVM iste Commentariolus iam prælum subiisset, oblatus est mihi recens excusus liber, qui Græcolatinam donationem Constantini Magni, & ad eam Commentarium, & præterea quandam Constitutionem Othoni III. Imp. adscriptam, cum assimili explicatione complectebatur. Etsi autem de hoc argumento satis copiosè scripsi in Apologia pro Illustrissimo Cardinali Baronio cap. 21. ab instituto tamen huius opusculi, quod nunc euulgo, nihil abhorrens me facturum censui, si breuiter quædam ex nouo hoc Commentario enotarem, & ad examen vocarem. Et quia Auctor latere voluit, lateat sanè, per me licet; tametsi magis latuisset, si encomiastes illius in suo Rationali *silere, quàm loqui maluisset.*

Ac primum quidem in peroratione sua & alibi sæpius, tantum non coronam sibi deposcit ob laruam Constantiniano Edicto detractam: vt & ob proditum eius Auctorem. Sed si hoc coronam meretur, non huius, sed Baroniano capiti imponenda erit; Baronius enim, quod iste diffiteri nequit, iam pridem Tomo 3. Annalium Ecclesiasticorũ ad Annum Christi CCC. XXIV. & copiosius Tomo 12. ad Annum Redemptoris M. C. XCI. Edictum sub nomine Constantini venditatum, commentis accensendum docuit; quod & à nonnullis ante Baronij Tomos factitatum. Baronius quoq; ante istum patefecit, quem nam Othonianũ diploma Edicti huius architectum faciat, nempe Ioannem Digitorum, *seu* Mutium, *seu* Mutilum, *seu* Murcium. *Quare non est, quòd tantopere de prodito abs se figmenti huius fabro iste*

glorie-

glorietur: cuius certè argumentum, quo edictum falsitatis conuincere conatur, viribus caret: & est istud. Duodecim exstant diuersæ editiones huius donationis; ergo commētitia est. *Perinde ac si diceret:* Octo vel nouem vel decem exstant diuersæ inter se editiones Bibliorum partim ex Hebræo, partim ex Græco; ergo Biblia sunt fictitia, vel saltem non injuria in dubium trahuntur. *Quantum ponderis in hoc argumento, tantum est & in illo priore; neq; arbitror tanto discrimine vllam Edicti huius versionem ab aliis distare, quantum translationes Bibliorum Tremelij Iunij, Munsteri, Castaleonis, &c. ab editione veteri ac vulgata discrepant.*

Fol. 33.

Nec firmius est argumentum à Stylo æui Constantiniani, cum quo, ait, iste, phrasin edicti non satis congruere. *Si edictum hoc contineret ea, quæ Caluiniano & Lutherano stomacho arrident;* vt Papam Romanũ non esse omnium Antistum supremum; Ecclesiam Romanam non esse omnium Ecclesiarum caput & matrem: Non decere, vt Papa diuitias atque integras prouincias possideat, sublimisue in equo aut mulo vehatur; *Si, inquam, hæc & similia effata in Edicto illo inessent, iam Constantiniani æui stylum & totum styli genium Caluinianis criticis redoleret. An non ipsa Constantini ætate latinæ linguæ maxima inclinatio iam facta fuerat? An non etiam tunc latina vocabula Græcis, & hæc illis permisceri cœpta sunt?*

Forsitan tertium telum erit penetrabilius. Videamus: Nemo veterũ huius Edicti meminit: ergo commentitium est. *Respondeo, an non sat vetusti Auctores, qui ante quingentos, & quod excurrit, annos vixerunt, vt Leo IX. qui certè huius Edicti non meminit, vt nuperi; sed vt vetusti; nec Græcis illud intrepidè obiecisset, si illud à Græcis tam facilè nouitatis accusari potuisset. Et quot veterum monumenta hodieq; in lucem emergunt, de quorum tamē fide tam non dubitamus; quàm vt plura eiusdem generis quotidie eruantur, optamus. Taceo Acta Syluestri, quibus hoc Edictum insertum; quia forsan oggeret, à recentioribus intrusum, vel ipsa Acta in fabulis numerabit. Verùm, vt ita agat, nobis tamen semper liberum erit quærere, vnde hæc comperta habeat; neq; vllam vnquam responsionem adferet, quæ aduersario os sic oppilet, vt penitus obmutescat.*

Hæc non disputo, vt Edicto huic fidem adstruam; sed eò duntaxat, vt ostendam, istum nondum attulisse eas probationes per quas Pontifex de possessione Vrbis Romanæ & aliarum Prouinciarum deiectus sit, aut propter

quas

quas deiici debeat; aut signum dandum Principibus, vt aduersus Pontificem arma capiant; quid enim aliud sunt hæc ex præfatione ad Magnæ Britanniæ Regem verba, quàm classicum? Fas erit, vt quemadmodum Superioris æui infelicitate & tenebris ad suum commodũ abusi (*Pontifices*) creuerunt, ita horum felicitate, & luce diuinarum humanarumque literarum renata, confusi deprimantur, vt quantum illis nostra cœcitas indulsit, tantum diuina iam illustratio detrahat.

Crede mihi cuiuis hæc tentanti, & buccinæ tuæ sonum sequi volenti citius detrahētur sua, quàm S. Petro sua, citiusq; deprimetur, quàm deprimat, quisquis S. Petrum deprimere volet. Olla Caluiniana si cum Petra *certamen ineat, quid lucri faciet, nisi hoc, vt ex insultu in frusta minuta dissiliat? Meritò autem mireris, cur duo isti spiritus, Caluinianus & Lutheranus tubam semper inflent, vt Pontifex priuetur iis, quæ iustissimè à multis annorum centuriis tenet, nec tamen vel minima sollicitudine tangantur ob tot florentia regna, quæ Machomet Christianis per summum nefas ademit?*

Illud verum non est, quamuis vt verum obtrudatur Magno Regi, itemque Principi, quibus iste suum plumbum pro auro consecrauit; Romanos Pontifices, non alio magis, quàm isto à Constantino fulcro vsurpatæ potentiæ vsos esse. *Quod sanè à vero quàm longissimè abit; nam præter Leonem IX. vix proferet Scholiastes, vllum Pontificem, qui Edicti huius disertè meminerit; tantum abest, vt præsules Romani puppim & proram* potentiæ suæ *in eo collocarint: nam quod ad spiritualem seu Ecclesiasticam potestatem attinet, pro* fulcro *immoto & inconcusso, & ne à portis quidem inferorum concutiendo, habent illam Domini sententiam Matth. 16.* Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Et tibi dabo claues regni cælorum, &c. *Nosti cætera. Item illam Domini iussionem:* Pasce oues meas, &c. *His nixi Pontifices canunt cum B. Dauide:* Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? &c. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum, si exsurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. *Nec pro* præcipuo fulcro *potentiæ temporalis, habent Romani Pontifices Constantinianum diploma, prout hodie vel falsum, vel falsatum exstat; sed aliorum Imperatorum, Regum ac Principum indubitatas donationes, quas in hoc nostro Opusculo recitauimus, & Lectori in vnum quasi fascem comportatas, fideliter repræsentauimus, vt silens prætercam*

alios iustißimos titulos, quibus Romani *Antistites, ea, quæ poßident, tenent. Quamuis ipsa per se donatione Constantini, merito quoque nitantur, cum eam fictitiam esse nemo hactenus euidenter demonstrauerit,*

Quocirca cum iste in altera ad Sereniβimum Venetiarum Principem Epistola, sesquipedalibus verbis ampullatur, Pontificibus Romanis nullam habendam fidem, vtpote, qui in re tanta, commentitio diplomate vniuersum mundum deceperint, & totam potentię suæ machinam fictitio Edicto inædificarint; *caueat, ne sibi omnem fidem adimat, cum quod tanta asseueratione affirmat, à vero remotum sit; nullusq; Pontificum, his* tibicinibus, *vt iste loquitur, potestatem suam ita firmarit, vt si fortè subtraherentur, necesse esset, totam molem impositam labefactari ac corruere. Caueas, quæso, ne quis tua verba vsurpans lectores moneat, vt dispiciant,* quid *tibi* fidei vltra habendum sit, qui velut omne humanum genus cum posteritate cerebro cassum ratus, talia *(lædoriarum & pseudologiarum)* portenta fingere ausus, ficta producere & obtrudere non dubitasti, & an errare posśis, cui fallere ludus est, Denique quid omnino sani & sinceri ab illo exspectandum, qui in summa *scriptionis* suæ constituenda tali fide & integritate versatus agnoscitur; *quiq; in tota hac disceptatione parum dialecticè disserit: nec videt hanc consecutionem esse virium expertē.* Instrumentum Donationis Constantinianæ, quod vulgo circumfertur, suppositititium est; Ergo ipsa etiam Donatio existimari debet falsa. *Dialecticus paulò oculatior oggeret, hoc non sequi, posse enim fieri, vt donationis factæ legitimum instrumentum diuturnitate temporis perierit, aut additione & detractione corruptum fuerit, & hoc quod iam teritur, in eius locum successerit.*

Addet, hanc donationem fortaßis per solos testes absq; vllo Instrumento peractam. Adiunget & hoc, ex spuriis tabulis huius donationis per se nihilo magis confici hanc donationem esse fictitiam, quàm si quis Celsus aut Iulianus sententiam Pilati, quæ in plurium manibus versatur, & à quibusdam non ex fæce plebis legitimi instrumenti loco habetur; fictitiam esse euincat; & postea vlterius, progressus, ipsam etiam veritatem Euangelij, quæ Christum à Pilato damnatum esse prodit, exterminare tentet, aut exterminatam censeat, eò quòd falsum instrumentum sit exterminatum.

Neq; Baronius ipsam Donationem, sed Donationis diploma, prout hodie apud Græcos & Latinos legitur, falsitatis accusauit. Donationem certè

probabilibus coniecturis niti demonstrat. Neque obstat, quòd Imperatores post Constantinum Romæ & alibi in Italia, tanquam in suis prouinciis imperitarunt; nam vt benè monet Cardinalis Baronius, inusus seu non vsus rei, non arguit rem non esse concessam. Scribit enim Dio lib. 53. Senatui Romano olim ab Augusto tributas Africam, Asiam, Numidiam, Epirum, Græciam, Dalmatiam, Macedoniam, Bithyniam, Pontum, Cyrenen, Siciliam, Sardiniam, & Hispaniam Bæticam, & tamen posteriores Imperatores has prouincias arbitratu suo administrarunt: & in ipso Edicto Constantiniano expreßè dicitur, Syluestrum Diademate Imperiali sibi à Constantino oblato, vti noluiße, idemq́ʒ testatum reliquit Leo IX. Pontifex Epist. ad Michaëlem Imperatorem Constantinopolitanum. An ideo coronam regiam Constantinus non conceßit, aut donauit, quia Syluester ea vti recusauit?

Nec illud de nihilo est, quòd Illustrißimus Card. Baronius rectè annotauit; Francorum Christianißimos Principes suis in Donationum Diplomatis, profiteri, se ditiones à Longobardis ablatas, Romanæ Ecclesiæ restituere. Si enim Romana Ecclesia, *inquit Baronius,* ante collata illa à Frãcorum Regibus priuilegia iam potiebatur rerũ dominio, vnde illud sibi, nisi iure debitum, potuit vendicasse, cum certum sit, illud nulla factum armorum vi, atque violenta grassatione?

Ex Francicis donationibus prima est Pipini Regis. Anno Christi DCC. LV. quam suprà recitauimus. At ante hanc, Pontifices Romanos multas prouincias poßediße, manifestum fit ex duabus Epistolis Stephani Papæ ad Pipinum apud Baronium Anno DCC.LV. Et ex illa, quam sub B. Petri nomine ad eundem Regem misit; in his enim aduocat Pipinum cum Francis, vt ablata à Longobardis restituat B. Petro.

Pipini donationem multis annis anteceßit illa, de quà Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum lib. 6. cap. 28. Hoc tempore (*nimirum Anno Redemptoris DCC. IV. Ex Card. Baronij computatione*) Aripertus Rex Longobardorum donationem Patrimonij Alpium Cottiarũ, quæ quondam ad ius pertinuerãt Apostolicæ Sedis, sed à Longobardis multo tempore fuerant ablata, restituit; & hanc donationem aureis exaratam literis Romam direxit.

Vbi vides, etiam hunc Regem prædictas terras, Ecclesiæ Romanæ non tam donaße, quàm restituiße; quia iam quondam ad ius Apostolicæ Sedis pertinebant. Ergo ante Aripertum; ergo diu ante annum salutis DCC. IV. Licet Chronicon Reicherspergense donationem hanc ad præcedentem annum

num referat: quam donationem, vel potius antiquæ possessionis confirmationem, confirmauit postea Luitprandus Rex, vt scribit idem Paulus lib. 6. cap. 43. Nec reticet Chronicum Reicherspergense. Cum ergo certo certius constet, Romanam Ecclesiam ante Francorum Reges & Imperatores, & ante Aripertum Regem Longobardorum, varias prouincias sua in ditione tenuisse, neque de alio titulo acquisiti Dominij publicis Literarum monumentis aliquid constet, non improbabiliter hoc ius ex Donatione Constantini deriuatur.

Si quis principium temporalis possessionis referat ad annum Domini DCC. XXVI. & DCC. XXVII. quando Roma, & tota fermè Italia à Leone Isauro propter Iconoclasticam impietatem desciuit; hoc tamen ad multas illas cortes & villas Alpium Cottiarum *referri non potest, cum multis annis antea ad ius Apostolicæ Sedis spectarint, vt antea vidimus: & quod Sigonius lib. 3. de Regno Italiæ scribit,* Romam Romanumque Ducatũ *prædicto anno in potestatem Pontificis Romani Gregorij II. sponte concessisse; id non tam de iure nouo tunc acquisito; quàm de veteri tunc ad vsum reuocato accipi & explicari potest.*

Hæc & similia non absque verisimilitudine pro Donatione Constantiniana disputare licet; etiamsi apertè concedamus, Diploma, *quod hodie superest, commentitium esse. Debebat profectò iste donationem ab Instrumento, & hanc ab illa discriminare; falsumque cum probabili non miscere; qui etiam in Epistola ad Regem miratur, qui fieri potuerit, vt* Aquilonigenę, *& toto orbe diuisi Britanni, & Germanicæ originis coloni Angli, Saxones, Nortmanni,* Latiali Flamini *(Romano Pontifici)* ceu nexu mancipioque proprij, aut duro Marte subacti, capitis censum persoluerint, & qui Constantini iugum excusserant, eius Donatario obnoxij subditique facti sint. *At non miraretur, si eodem spiritu, quo prisci illi calerent; qui id fecerunt ducti pietatis & propriæ salutis amore, & insuper religione in Deum, ac reuerentia erga S. Petrum Apostolum, eiusq; in terra successorem Romanũ Pontificem; quod istum docebũt illa, quæ suprà de* Denario S. Petri *ex variis Historicorum monumentis commemorauimus. Si Spiritus Caluini & Lutheri hæc non capit, id ideo fit, quia mallet S. Petrũ spoliare, quàm muneribus exornare; Nõ dare, sed prædari solet. Ex quo genio prodiit hoc quoq; Epiphonema.* Verũ, bene, gratia superis, habet, & ô mactos animi maiores tuos, Rex Magne, quorum virtute reiecto alie-

no iugo, Denarium illum S. Petri ereptum Roma plangit, libertate recuperata iam *Rom-feoh* apud vos inter casca & exoleta habetur.

Mihi hic primùm occurrit illud Propheticum. Isaiæ cap. 9. Et erunt, qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur, præcipitati. *Et illud eiusdem cap. 3.* Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. *Deinde, nescio quos iste maiores* Iacobi Regis *intelligat. Nam si Scoticam successionem spectare velimus, nullus omnino reperietur, qui eiusdem fidei cum* Iacobo *Rege fuerit. Si Anglicanam; præter vnam Reginam, alium non monstrabis. Nam Eduardus fermè puer obiit, credere solitus, quidquid* Protector *dictabat. Henricus VIII. nec Lutherum, nec Zuuinglium sequebatur; quia vtriusq; sectatores in cineres vertebat. Denarium quidem sancto Petro ademit, vt & Eduardus, & Elisabetha; sed vtri potius Regis huius maiores sequendi erant, num tres isti nouissimi; an tot centeni alij, quà Sanctimoniæ laude præstantes, quà vetustatis canicie venerabiles, Offa, Ina, Etheluolphus, alij, qui hoc religiosum tributum partim instituerunt, partim Deo & S. Petro religiosè persoluerunt? At dic bona fide, num tu vel Anglicanam Rempublicam vniuersim, vel singulas familias sigillatim opulentiores nunc arbitraris, quàm olim, quando pium hoc vectigal S. Petro pendebant: cuius amissio tam non angit Romam, quàm eandem excruciat florentissimi quondam Regni interitus spiritualis, & tot millium animorum perditio inæstimabilis.*

Fol. 20. *Vide autem, quàm cautè & circumspectè iste scribat. In notis ad fictitium Diploma Othonis ex Othone Frisingensi lib. 4. Chronici cap. 3. repetit hæc verba.* Exhinc, *(id est, à tempore Donationis Constantinianæ, & ob Donationem Constantinianam)* Romana Ecclesia occidentalia regna, tanquam sui iuris, à Constantino Magno sibi tradita affirmat; in argumentumque tributum, exceptis duobus Francorum regnis, vsque hodie exigere non dubitat. Id tributum, *inquit Scholiastes*, in singula hominum capita pro recognitione impositum *Denarij S. Petri* nomine sat notum, in ipsas vsq; Britannias inuectum, quod in legibus Anglosaxonum veterum *Rom-feoh* dicitur. *Eadem fermè scribit Commentator ad Diploma Constantinianum fol. 78. 79.*

At his obstat I. quòd Anglorum Reges Denarium S. Petri suis indixerunt non ob donationem Constantinianam; non impulsu vllius Romani Pontificis; sed liberè, ob solum amorem cælestis Numinis, & S. Petri Apostoli; curamque salutis propriæ; vt concorditer Anglicani scriptores tradunt, quorum testimonia suis iam locis produximus.

Deinde Hybernia censum S. Petro persoluebat, vt suprà vidimus; at Constantinus Hyberniam in sua potestate nunquam habuit. Si igitur Germania & Francia ab hoc tributo excipiebantur, quod duo hæc regna Constantinus nunquam possederit, oportuisset Hyberniam quoq; excipi. At non fuit excepta, signum igitur est alia de caussa, quam ob Donationem Constantini hoc vectigal Hyberniæ fuisse impositum.

Adhæc pleraq; alia Europæ Regna pensionem nonnullam S. Petro quotannis offerebant, vt antea ostensum, non propter Constantinum, sed quia ipsi Reges se S. Petro obligatos cupiebant, cælestem tutelam & prosperos in rebus agendis successus ex hac obligatione sibi polliciti. Exempla non parca manu, sed modio, quin & trimodio iam antea admensus sum.

Præterea, si Denarius S. Petri manauit ex Donatione Constantini, tum fieri non potest, vt Ioannes Diaconus, is qui vitam S. Gregorij quatuor libris complexus est, Donationis Constantinianæ primus Auctor & promulgator fuerit, vt scholiastes nobis persuadere contendit. Nam Offa Rex Anno DCC. LXXV. Denarium S. Petri Regno suo imposuit, teste Polydoro, lib. 4. Historiæ Anglicæ: Ioannes verò Diaconus, quem iste primum Diplomatis & Donationis Constantini conditorem facit; multis pòst annis vixerit, nempe sub Carolo Caluo, vt dicit scholiastes, hoc est, anno DCCC. LXXVI. & sub Ioanne VIII. Pontifice, quem alij septimum nuncupant, cui vitam S. Gregorij à se conscriptam dedicauit.

Forsan respondebit, Ioannem Diaconum non fuisse Auctorem rumoris & persuasionis de Donatione Constantiniana, sed Diplomatis. At si hoc nobis oggerat, ipsemet vineta sua cædet; quia in toto suo commentario nil aliud contendit, quàm peruulgatam opinionem de Donatione Constantini non aliunde fluxisse, quàm ex fictitio diplomate in Ioannis Diaconi officina procuso.

Illud non nemini nimis poëticum, imò ridiculum videbitur, quod scholiastes in præfatione ad Britanniæ Regem scribit. Ipse te Constantinus coram appellat, Cæsar, Regem, Magnum, Maximus, Britannus, Britannum. Et optimi Principis famam improborum artibus

indignè sugillatam, quem pro imminutore Imperij & abdicatore traductum iuerunt, manes eius & vmbræ quiritantur: Et quia cum potentibus aduersariis res est, potentißimi simul & sapientißimi Regis suppetias vindiciasque exposcunt.

At, nisi fallor, Constantinus Magnus ex lucidis illis cæli sedibus his suæ gloriæ tam strenuis assertoribus accinet: Non his auxiliis, nec defensoribus istis tempus eget. *Patrocinio vestro nihil mihi opus. Alio id transferte & conuertite. Non noui vos: nam qui Ecclesiam Romanam, in qua ad sempiternam beatitudinem renatus sum, nec agnoscit, nec audit, ille mihi, ex Christi monito, Ethnicus est & publicanus. Coquit te cura* imminuti Imperij. *Recupera primùm, quæ Mahometani & alij inde abstulerunt, & vbi recuperaueris, tum redito, vt dispiciamus, quid statuendum de illis, quæ Romana Ecclesia, meo & successorum meorum, aliorumq; Regum concessu ac munificentia poßidet. Zosimum Ethnicum, aut Iulianum quempiam hæc, quæ tu blatis, decebant, non illum, qui Christum & Euangelium fert in ore; O si & in pectore. Christo & S. Petro si quid dederis, cum magno lucro dederis; id expertus ego, quidquid tu post tot annorum curricula contrà garrias. Si sapere nescis, saltem tacere discas.*

Vocas me Maximum. *Verebar, ne* Maximus *essem, nisi* Maximus *à te prædicarer. Si tibi* Maximus *ego, cur fol. 38. & 39. tantum non in Neronem aut Diocletianum me transformas? Cur Iuliani, Zosimi & aliorum in me conuicia regeris? Peccaui quædam, vt homo: sed primùm, baptismatis; pòst, etiam lacrymarum ac pœnitentiæ salutaribus vndis ablutus sum. Tu quando vel vnam guttulam ob scelera tua ex oculis tuis effudisti? Cur cum Zosimo & Iuliano rides meum baptismum, & hos baptisterio meo adiunctos versiculos?*

Insons esse volens, isto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, seu patrio.

An baptismus tibi ludus? Ita credo: alioqui non subiungeres. Qui versus nescio quam *operis operati* persuasionem redolentes, non abludunt ab eo, quod Zosimus de illo scribit. &c. *Si baptismus non est lauacrum regenerationis, & si non eluit commissa piacula, frustra suscipitur. At si lauacrum regenerationis est, & malè facta eluit, vt testantur diuina oracula, nihil rebus meis conducibilius atq; salutarius agere potui, quàm vt ad hanc scelerum & flagitiorum omnium expiationem confugerem, quidquid tu cum Zosimo & Iuliano, impiis capitibus, dicaciter in hoc meum factum*

ctum effutias. Apage cum his honoris & nominis mei vindicibus, quos non magis agnosco, quàm Eunapium, Zosimum, Iulianum. Qui Syluestro, & successoribus, hoc est, cathedræ Petri iungitur, is meus est: cæteris anathema mitto & dico.

Castigantur notationes nonnullæ.

F*ol. 36. & 37. historiam de curata lepra Constantini in baptismo vellicat & morsicat. Ait;* non deesse, qui curatæ lepræ *conuersionisq; historiam & confessionem quinto Constantino, qui Copronymus dicebatur; conuenire autument; citatque Alciatum, Cuspinianum, Egnatium, Platinam, nuperos nimirum Auctores, qui vetustis cedant oportet. Quis enim veterum hoc de Copronymo memoriæ prodidit? quin longè aliud quiddam de eo cum baptizaretur, scriptum reliquerunt; futuri mali non obscurum signum. Quanquam Platina (nam alios inspicere haud libuit) non dicit, quod illum dicere Scholiastes fingit; sed;* fortasse ex Elephantiæ morbo, quem Constantinus Copronymus incurrerit, natam opinionem de lepra magni Constantini ob similitudinem nominis. *Nihil Platina de Constantini huius conuersione; nihil de Confessione; nam in perfidia semel intimis medullis imbibita pertinax interiit: nihil de lepra in baptismate depulsa. Et altioribus hæc de Magni Constantini lepra narratio radicibus firmata est, quàm vt Platinæ aut alterius nouitij coniectoris leui coniectura conuelli aut euerti possit.*

Postea videtur hanc de lepra historiam ad spiritualem transferre velle; profertq; Gregorij Turonensis verba de Clodoueo Rege, lib. 2. cap. 13. Procedit nouus Constantinus ad lauacrum, deleturus lepræ veteris morbum. *Vbi clarum, de spiritali lepra sermonem esse; quandoquidem Clodoueus corporali lepra non laborauit; præsertim cum Gregorius subiungat:* Sordentesq; maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus. *At hoc nihil est; nam verba Gregorij allusionem ad corporalem lepram Constantini continent; quæ allusio non negat veram, &, vt sic loquar,* realem *Constantini lepram; imò quia vera lepra fuit, ideo Gregorius de Clodoueo iam ad expiatrices vndas eunte loquens, ad corporalem illam luem Constantini allusit.*

In Edicto dicit Constantinus, se ab omni lepræ squalore mundatum. *Scholiastes:* Cur non potius à næuis morum, vulneribus & cauteriis conscientiæ? *Ab his quoq; se expurgatum fuisse, satis profitetur, hoc ipso, quod se baptizatum,* & trina mersione verbi salutis à *Syluestro* purificatum *dicit. Miraculum depulsæ lepræ nominatim exprimi debebat, quia extraordinarium erat; neq; enim baptismus semper ex corporibus leprosorum, qui baptismum suscipiunt, lepram propulsat.*

Dicit id factum, beneficiis beatorum Petri & Pauli. *Scholiastes:* Cum par vtriusque meritum agnoscat, in Petrum tamen ferè solum gratus & munificus est. *Imò & in Paulum, quia, si ex veteri dicto,* amicorum omnia sunt communia; *quanto magis cælitum? Itaq; quod Petro fit, hoc & Paulo fit, & vice versa. Deinde quàm Constantinus in S. Paulum quoq; seorsim munificus fuerit, docebit te Anastasius in Syluestro, si legere digneris. Addo, etiamsi Constantinus in S. Petrum munificentior fuisset, id propter Apostolicum Principatum, quo Petrus, supra omnes Apostolos eminuit, accidisset.*

At vt Scholiastes festiuus sit, etiam de facetiis aliquid nobis gustandum apponit; nimirum, Pauli idem propemodum, quod olim Pollucis fatum videri, qui quam communem cum fratre in Foro ædem habebat, solius Castoris vocabatur. *Lepidè; fermè dixeram,* Lucianicè. *Dicam,* Caluinisticè; *& Leporem satis expressero. Certè in ipso Edicto non semel duo isti Apostoli coniunguntur, vt & plerunq; in literis Pontificum, quibus aliquid mandant & vetant. Phrasis insuper antiquissima est;* Ad limina Apostolorum; *nempe Petri & Pauli. Eundem diem festum communem habent; & quoties S. Petro proprius dies seorsim dicatus est; non omittitur commemoratio S. Pauli, tanquam indiuidui Comitis; idemque commemorationis honos contingit S. Petro in Festis S. Pauli.*

Ait Scholiastes: Locum de imaginibus Petri & Pauli, Constantino à Syluestro ostensis tangi à Carolo Magno lib. 2. de Imaginibus cap 13. *Non à Carolo, sed à* Pseudocarolo, *vt nuper in Horto S. Crucis monstratum, & alibi alias: qui tamen, quisquis demum huius libri faber fuerit, factum nec negat, nec in dubium reuocat: cum Scholiastes, Carolo Magno, vt ipse quidem censet, sapientior videri volens, fabulis id accenseat: nobisque persuadere cupiat, effictum ad imitationem eius, quod de Stephano Papa commemorat Regino, Anno Christo* D C C. L I I I. *Non libet totam narrationis seriem exscribere. Videat, cui libitum, apud Baronium, Anno*

no DCC. LIV. vel ipsum Reginonem. Si id, quod Scholiastes inde confice-conatur, ad Dialecticam formam breuiter redigas, hæc collectio procudetur. Regino narrat, Apostolos Petrum & Paulum, apparuisse Stephano Pontifici Parisiis apud S. Dionysium ægrotanti, eique optatam sanitatem contulisse: ergo quod iidem Apostoli Constantino Magno apparuisse dicuntur, commētitium est, quippe ex apparitione Stephano Papæ facta exsculptum. *Qui huius consecutionis acumen non perspicit, ille oculos suos Collyrio ex Pharmacopoleio Caluini inungat, & statim ad hæc talia peruidenda, vel lynx vel certè lynceus fiet.*

Ait Constantinus; se sibi elegisse Principem Apostolorum & eius successores firmos apud Deum esse Patronos. *Scholiastes:* Affectus hic in eos Apostolos planè Francicus apparet, si conferas locum Aimoini lib. 5. cap. 2. *Et mox proponit verba Aimoini, quibus declarat summū amorem Caroli Magni erga Romam, S. Petrū, Petriq; successorem Romanū Pontificem. Et ô fortunatos Francos, quandiu Francicum hunc in Sedem Apostolicam affectum sartum tectum retinuerint; nec Francicum solummodo, sed & Constantinianum; nam vt nunc Edictum, de quo disceptamus, taceam, ex aliis historiarum monumētis liquet, Constantinum Magnum in Romæ, & S. Petri, Sedisq; Apostolicæ cultu Carolo Magno nihil concessisse, sed & illum & hūc, vt rerum gestarum gloria, sic pietate in Deum Deiq; illustres amicos, præsertim sanctum Petrum, & eius successorem, fuisse Magnos, imò Maximos.*

Iubet Edictum, vt Romana Ecclesia, Principatum teneat tam super quatuor præcipuas Sedes, scilicet Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam & Hierosolymitanam, quàm etiam super omnes in orbe terrarum Ecclesias. *Scholiastes:* Hoc dudum postea Bonifacio Papæ à Phoca Imperatore tributum scribunt Paulus Diaconus, Beda, &c. De quo tamen nihil apud Græcos Zonaram, Glycam, &c. *Vides in dubium vocari à Scholiaste id, quod de Principatu traditur, eò quòd posteris sæculis Phocas simile decretum pro Romana Ecclesia ediderit. At ne teruncio quidem digna est hæc collectio:* Postea simile quid factum est, ergo antea non est factum. *Quæso, cur idem non potuit fieri bis, imò & sæpius, antea & postea? Quanquam neq; hoc Edictum, neque Phocæ constitutio Romanæ Ecclesiæ Ecclesiasticum Principatum dedit, hunc enim diuinitus accepit & obtinet; sed à Deo datum declarauit & notificauit, idq; propterea ne quis pestilenti ambitionis*

vento circumagitatus, Primatum indebitè contra leges diuinas atq; humanas, vel saltem æqualitatem cum Romana Ecclesia sibi vendicaret. Nec refert, quòd altum sit silentium de hoc Phocæ facto apud Græcos; An non sat fideles testes de re latina, deni illi latini, quos Scholiastes profert? Quibus potius habenda fides? Decem Latinis affirmantibus, an quaternis Græcis (tot enim citat) silentibus?

Existimabat Baronius Tom. 3. Anno Redemptoris 324. Edictum Constantinianum confictum ab aliquo Græco, duplici fine, altero, vt Romanam Ecclesiam deprimeret, quasi primatum solius Imperatoris beneficio possideret, ac proinde, eodem, denuo priuari posset, si ita Imperatori videretur; Altero, vt Sedi Constantinopolitanæ inter Patriarchales thronos locum præpararet. Scholiastes putat, ex Phocæ sanctione & Græcorum de ea silentio, satis euinci formulam Constantinianam non fuisse à Græco homine excogitatam & confictam: (at quomodo hoc inde euincatur perspicacioribus perpendendum relinquo) præsertim cum ne secũdo quidem loco ponat Constantinopolin (quod ordinauerat Iustinianus Nouella 131. in principio) sed despicatim ad infimum detrudat.

At in illa ipsa Edicti editione, quam nobis Scholiastes exhibet, anteponitur Sedes Constantinopolitana Hierosolymitanæ atque adeo in vltimum locum non detruditur: Deinde vt Edicti huius Auctor Constãtinopolitanam Sedem postremo loco collocasset, vt quidem in aliquibus huius Diplomatis Editionibus vltimo loco ponitur; id ei non fuisset probrosum, sed valde honorificum; quid enim honorificentius, quàm Ecclesiam prius Heracleæ Ponticæ subiectam in Collegium Ecclesiarum Patriarchalium cooptari? Et ea mente erant Græci, vt illis satis esset, si semel Constantinopolitana Ecclesia Patriarchalibus Sedibus accenseretur, etiam postremo loco; quia temporis progressione sperabant, arte Pelasga facilè effectum iri, vt aliæ Sedes de sua statione depellerentur; & Constantinopolitano Throno secundæ, imò & primæ, (vt iam ab aliquot seculis factũ) arrogarentur. Qui grande quid plerunq; fraudibus molitur, is pedetentim procedit, & sæpè contentus est, fundamentum posuisse, cui alij ædificium imponant; vel oua posuisse, quæ alij excludant: vel scintillas sparsisse, ex quibus postea horribile incendium nascatur.

Nec Baronius, inequitat Zonara; sed Scholiastes Baronio; qui secutus est versionem VVolphij, cum quo expostulet Scholiastes, si Zonaræ genuinum sensum non expreßit. VVolffio, non Baronio, hanc odam accinat. Quod non fecisset, si Græci sermonis mediocrem peritiam habuisset.

Negari

Negari non poteſt VVolphium Græci ſermonis etiam pluſquam mediocrem cognitionem habuiſſe; & tamen non aliter, quàm Baronius retulit, Zonaræ locum vertit: nempe; Conſtantinus Byzantium in Patriarchatus dignitatem reſtituit; *quo ſignificatur, olim quoq; ante Conſtantinum Eccleſiam Conſtãtinopolitanam fuiſſe Patriarchicam. Quod meritò Baronius, tanq; à vero alieniſsimum, explodit. Certè ſi Scholiaſtes, maluiſſet rem attentius perpendere, quàm Baronio linguæ Græcæ ignorantiam obiicere (etſi hanc Baronio quidem obiicit, ſed imprudens VVolphium tangit) vidiſſet verbum* ἀνήγαγε *quo Zonaras vſus, verti poſſe, vt vertit VVolphius; nam* ἀνάγειν *eſt etiam, inter cætera,* reducere. *Cum ergo Zonaras dixit: Conſtantinus Eccleſiam Byzantinam* εἰς τιμὴν ἀνήγαγε πατριαρχικήν, *ad verbum vertere poſsis;* Reduxit eam ad honorem & dignitatem Patriarchalem: *hoc autem, quid aliud eſt, quàm quod VVolphius vertit?* In Patriarchatus dignitatem reſtituit.

Subiungit Zonaras. τῇ πρεσβυτέρᾳ ῥώμῃ τὰ πρεσβεῖα τηρῆσαι διὰ τὴν πρεσβυγένειαν, καὶ τὸ ἐκεῖθεν τὴν βασιλείαν ἐνταῦθα μετενεχθῆναι. *Quæ verba ſic tranſtulit VVolphius:* Romæ veteri, ob ætatis prærogatiuam, & imperium inde huc tranſlatum, principatu relicto. Locus ſummè eſt notandus, *inquit Scholiaſtes,* quod nulla alia cauſſa, quàm ipſius Vrbis prærogatiua, ſedem Romanam caput extuliſſe veriſsimũ ſit. *Imò, falſiſsimum; nam Romana Eccleſia Primatum Eccleſiaſticum nunq; fundauit in politico Principatu Vrbis Romanæ, eò quod domiti orbis caput eſſet; nugamenta hæc ſunt recentiorum Græcorũ Schiſmatis morbo laborantium; inter quos & Zonaras; ſed in illo Domini promiſſo:* Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, &c. Et tibi dabo claues regni cælorum, &c. *Et in illo:* Paſce oues meas. *Prærogatiuam Vrbis oggeſſerũt Græci, vt viam ſibi ad Stramentitium ſuum primatum munirent, quaſi penes Imperatorem eſſet, Primas tribuere vel adimere cuicunq; vellet.*

Verba Edicti ſunt: Iuſtum, quippe eſt, vt ibi lex ſancta caput teneat Principatus, vbi Sanctarum legum inſtitutor Saluator noſter B. Petrum Apoſtolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & Crucis patibulum ſuſtinens beatę mortis poculum ſumpſit, &c. *Scholiaſtes citat quendam Barlaamum Græcum, qui Latinos ita argumentari ſcribit.* Petrus Romæ eſt mortuus; ergo Epiſcopus Romanus tenet locum Petri. *Subiungit Græculus:* Hinc ſequi, Epiſcopum Hieroſolymitanum eſſe omnium ſupremum; tanquã

eum, qui summi sacerdotis nostri locum teneat, & tanto maiorem, quanto Christus maior est Petro. *Idem responsum dat Latinis Nilus à Scholiaste itidem productus.*

Sed nemo Latinorum argumentationem ita nudam & rudem instituit. Quid enim? Num si S. Petrus Mediolani aut Byzantij obiisset; Episcopus Mediolanensis aut Byzantinus idcirco omnium caput atque Princeps esset? Quod ergo Latinorum argumentum? Istud. S. Petrus Romæ, tanquam Romanus & vniuersalis Episcopus, atque adeo, vt caput omnium aliorum mortuus est; ergo Romanus Episcopus, Petri in eadem cathedra successor, itidem vniuersalis Episcopus est, quandoquidem idem ius successori, quà talis est, competit, quod antecessori competebat.

Putat Scholiastes, Antiochiam potius, quàm Romam Principatum obtinere debuisse, hanc enim prius tempore à S. Petro edoctam. hanc Petri prædicationem libenter amplexam: in hac Christianorum nomen natum; & inde ipsam vrbem θεύπολιν vocatam. *Verùm si tam ardens desiderium Scholiasten tenet; cognoscendi, cur Roma Antiochiæ anteposita fuerit, necesse est, vt Christum examinet, cur Petro mandarit, vt Romæ cathedram principalem, & omnibus aliis iura dantem figeret: non enim probabile est id à Christo factum absque iusta caussa; quam fortè S. Leo indicat serm. de SS. Apost. Petro & Paulo, vbi dicit:* Beatissimus Petrus, princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur imperij, vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. *Porrò, quod Antiochia Theopoleos nomen tulit, id longe post Christianismum exortum, & aliam ob caussam, factum, ex Nicephoro lib. 17. cap. 3. & ex Cedreno in Iustiniano intelliges. Iustinianus enim hoc nomen Antiochiæ indidit.*

Iubet Edictum, Ecclesiam Lateranensem, tanquam caput & verticem omnium Ecclesiarum in vniuerso orbe terrarum coli, dici & prædicari. *Scholiastes:* Atqui olim suprema veneratio fuerat Basilicæ S. Petri apud Romam. *Imo Lateranensi, velis nolis:* Lateranensis enim Ecclesia, *inquit Petrus Damianus epist. lib. 2. epist. 1.* Sicut Saluatoris est insignita vocabulo, qui nimirum omnium caput est Electorum: ita mater & quidam apex ac vertex est omnium per orbem Ecclesiarum. Hæc septem Cardinales habet Episcopos, quibus solos post Apostolicum, sacrosanctum illud altare

licet

licet accedere, &c. Hæc igitur ad honorem condita S. Saluatoris Ecclesia, culmen ac summitas totius Christianæ Religionis effecta, vt ita dixerim, Ecclesia est Ecclesiarum, & sancta sanctorum. *Hæc & plura in hanc sententiam Damianus. Neq; verum est, Lateranensem Ecclesiam hunc tantum honorem posteris demùm sæculis adeptam esse; neq; hoc euincitur ex Anonymis Francorum Annalibus (quos iste citat) ad Annum DCCC.LXXVIII. nihil enim aliud dicunt, quàm Ioannem Pontificem* omnes thesauros, ex S. Petro ad palatium Lateranense transtulisse, *& id, eam ob caussam, ne in prædonum manus inciderent. An ideo ante hoc Ioannis factum Ecclesia Lateranensis primas in Ecclesiarum numero non tenebat? Valde autem necessarium erat, vt iste nos doceret, Ecclesiam S. Petri fuisse olim extra vrbis murum eiusq; pomœrium. Scilicet rem tam reconditam nemo ante hanc admonitionem nouerat.*

In Edicto dicitur, Constantinum ex egesta terra fundamenti Ecclesiæ Lateranensis duodecim absportasse cophinos in honorem duodecim Apostolorum. Exemplo Neronis aut Vespasiani apud Suetonium, *inquit Scholiastes. Quæ notatio adeo placuit Scholiastæ, vt eam nobis bis apposuerit: qua sua diligentia hoc perquam egregium argumentum innuit.* Vespasianus restitutionem Capitolij aggressus, ruderibus purgandis manus primus admouit, ac suo collo quædam extulit: ergo quod de Constantino scribitur, id ad Vespasiani exemplum confictum est. *Argute profectò: quam quidem colligendi rationem si sequi velimus; plurima posterorum præclarè facta in dubium reuocabimus, vel penitus labefactabimus; cum iis similia ab aliis olim quoque sint patrata. Vide Baronium in Notationibus ad Martyrologium Romanum, 18. Nouembris. Nec minus lepidum est, quòd dicit, hoc excogitatum ad imitationem Caroli Calui,* qui proprios humeros Reliquiis Sanctorum Medardi, Sebastiani, &c. transferendis supposuit; *teste Nithardo lib. 3. Quæ connexio inter* cophinos, *quibus rudera efferuntur; & inter feretrum, quo sanctorum Lipsana deportantur, vt alterum ex altero fingere & pingere liceat? Vsum* luminariorum *in Ecclesiis antiquum non esse, falsitatis vel ipse Vigilantius calumniator coarguit; qui vsum cereorum insectari non potuisset; nisi in Ecclesia catholica vsitatus fuisset.*

Ait Edictum: Constantinum Basilicas SS. Apostolorum Petri & Pauli variis rebus decorasse. *Omnino variis, vt ipsemet Scholiastes notat ex Anastasio in Syluestro, & ex Hadriani I. Pontificis epist. 35. ad Carolum Magnum,*

gnum,nondum in lucem edita, qua gratiarum actiones continentur, inquit Scholiastes, & plurimæ petitiones pro restitutione patrimonij S. Petri, vbi etiam meminit donationis Constantinianæ temporibus Syluestri Papæ factæ, & aliorum, qui pro animæ suæ salute multa donarunt B. Petro, quæ à Longobardis erepta fuerant; & addit; in Lateranensi Scrinio eas donationes haberi. Gratia Scholiastæ, qui hæc ex Adriani epistola enotarit. Hinc enim elucescit, opinionem de Donatione Constantiniana longè esse antiquiorem Ioanne Diacono, quem putat iste Diplomatis Constantiniani, & per hoc persuasionis de Donatione, primum fuisse conditorem & auctorem.

Occasione stemmatum & ornamentorum, quæ in Edicto Constantinus Syluestro Papæ concessisse dicitur, dentes non semel in Pontifices Romanos Scholiastes exserit, dictitans, non pompam, non magnificentiam, non opulentiam; sed humilitatem; tenuitatem & paupertatem Pontifices decere. Scilicet hoc curat populus Caluinianus. Fingamus Pontificem Romanum quouis, quantumuis egeno, Prædicante Luthera no aut Caluiniano egentiorem, & ab omni famulorum turba desertiorem esse; an ideo placeret huic Scholiastæ? An ideo Caluino valediceret, & sub signis atque bandis Papæ stipendia faceret? Certè non magis quàm nunc, cum Pontifex dono Dei & Christianorum Principum liberalitate ad hoc potentiæ & maiestatis, etiam externæ, culmen prouectus est. Nec ab Imperatoribus calami sui mordacitatem abstinet; quos fol. 97. cœcitatis arguit, quòd crediderint, se imperium quasi ab Ecclesia dependens obtinere: nominatim vapulare cogitur Sigismundus Imperator, qui in Reformatione sua lib. 2. cap. 10. id palam fassus est, repetita huius dependentiæ origine ab ipso Constantini Magni æuo & exemplo. Verum hac de re satis disputatum est in Defensione trium librorum Bellarmin. de translatione Imperij, & in Apologia pro Illustrißimo Baronio: Nec multis opus est, potior apud quemlibet intelligentem debet esse auctoritas Imperatorum istud de se, & imperio suo disertè affirmantium, quàm homuncionum ignobilium ex priuatis lustris id præfractè, & inuerecundè negantium.

Dicit Edictum; Constantinum Stratoris officio functum, equitante Syluestro. Scholiastes: Hoc vt Constantino nunquam in mentem venit, (vnde scis, nunquam in mentem venisse?) ita de Pipino Franco ferè iisdem verbis refertur ab Iuone & Anastasio. Quid ergo? An quia id factum à Pipino, & à Ludouico II. vt refert Anastasius in Nicolao, ideo à Constantino Magno non est factum? Num tu iterum hæc vel simili

colle-

collectione nos beabis? Pipinus officio stratoris functus est, ergo non Constantinus.

Ais: Cur Auctor diplomatis non addidit etiam pedum oscula, quæ apud Francos summæ venerationis erga Reges & Principes signum? *Hic iterum videre mihi videor insigne argumentatricis scientiæ specimen:* Edictum silet de osculo pedibus Syluestri per Constantinum lato. ergo id non est factum: *Vel*; ergo mos osculandi pedes Pontificis, tunc non erat in vsu. *Quasi verò, quidquid gestum est, in litteras relatum fuerit. Certè hæc reuerentiæ erga Christi Vicarium Petrique successorem exhibitio, à Constantini pietate nequaquam aliena fuit. Mos olim erat osculari pedes Regum Franciæ, vt dicit Scholiastes: & Imperatorum quoq; Constantinopolitanorum, vt planum fit ex Codini libello de officiis Ecclesiæ & aulæ Constantinopolitanæ; neq; vllus contrà mutit aut hiscit; at quamprimum isti aliquid de osculo pedum Pontificiorum audiunt; enimuero iam toti sunt in fermento, & præ bilis copia vix se capiunt.*

Ait Scholiastes: Si Constantinus occidentales Imperij prouincias Syluestro donauit, vt in Edicto dicitur: Periit ergo fructus liberalitatis suæ Ludouico Pio, Carolo Magno, Pipino præcipuè, de quo Rauennæ marmorea inscriptio exstat in hæc verba: PIPINVS PRIMVS AMPLIFICANDAE ECCLESIAE VIAM APERVIT, ET EXARCHATVM RAVENNAE CVM AMPLISS. cætera vetustas deleuit. *Minimè periit, etiamsi Donatio Constantini vera esset, quia non minus beneficium est donata iam olim alicui conseruare, vel per vim ablata restituere, quàm de nouo donare.*

Ridet Scholiastes Guntherum, quod in Historia captæ à Balduino Constantinopoleos visionem quandam de exstruenda Constãtinopoli Constantino oblatam commemoret. Intonat, γραϊδίων ὀνειροπολούντων λογύδρια. *Sed si in culpa Guntherus, in eadem longè magis erũt Græci, nominatim Codinus in libello de origine Constantinopoleos. Aut si isti extra noxam, liceat & Gunthero Latino cum illis impune abire; præsertim cum non omne illud, quod isti somniis anicularum accensent; verè sit anile somnium, alioqui quid ab istis somniatoribus in anilia somnia non conuerteretur? Vix Orcus tutus foret.*

Edicti verba sunt: Vnde congruum perspeximus, nostrum Imperium & regni potestatem orientalibus transferri ac transmutari

mutari regionibus. *Scholiastes:* Vnde, quid sequebatur, nisi throni etiam præsulatusque prærogatiuam transferri? Quod ipsum Imperatores quidam ante Phocam voluerunt. *L. 6. & 15. C. de* sacrosanctis Eccles. *Minimè hoc sequitur; quia Ecclesiasticus Principatus non pendet ab Imperio: sed à Deo Deiq; institutione. Quapropter quocunq; Imperij sedes transferatur, vel translata sit; immota manet mansitq; Sedes Apostolici Principatus. Neq; leges citatæ id asserunt, quod eis tribuit Scholiastes: nam in sexta hoc solum asseritur, Constantinopolitanam vrbem gaudere* priuilegiis Romæ veteris. *Quod si non ad vrbem, sed ad Ecclesiam referatur, id inprimis intelligi debebit, de priuilegiis ab Imperatoribus concessis, non de prærogatiuis diuinitus acceptis; in hæc enim humanæ potestati nihil est iuris.*

Secundò, si Constantinopolitana Ecclesia est æquata Romanæ, non ergo à Romanâ Ecclesia throni præsulatusq; prærogatiua ablata est; quia si cum sede Imperij ablata & translata fuisset, Constantinopolitana Ecclesia non ei æquata, sed prælata esset.

In Lege XV. vocant Imperatores Ecclesiam Constātinopolitanam matrem suam, & Christianorum orthodoxæ religionis omnium. *Quid tu? An ideo cum translatione Sedis imperialis, prærogatiuæ Romani throni migrarunt in Thraciam? Quælibet Ecclesia mater est suorū ciuium, & omnium Christianorum* orthodoxæ religionis, *quatenus omnes, qui orthodoxam religionem amplectuntur, vno charitatis & fidei vinculo colligantur.*

Addit Scholiastes: Hoc vel mulier intellexit, *nimirum cum Sede Imperij trāslatum esse Ecclesiasticum primatum,* Anna, inquam, Alexij Filia, *quæ lib. 1. Alexiados post conuicia in Gregorium VII. dicit:* Translato Byzantium & adempto Romanis Imperio, μεταπέπτωκε καὶ ἡ τῶν θρόνων ἀρχιερατικὴ τάξις, & in eam rem synodi Chalcedonensis meminit. *Intelligentior ergo fuit hæc Anna, quàm Iustinianus Imperator, qui Nouella 131. adeo sibi non persuasit, Ecclesiasticum Principatū Constantinopolin cum imperio migrasse; vt Romanæ Sedi primas tribuat, & ab omnibus tribuendas sanciat. Quomodo hoc fieri potuit, si cum Imperio simul etiam Ecclesiasticus Principatus in Thraciam concessit?*

Intelligentior itidem fuit hæc Anna, quàm omnes alij Græci vsq; ad exortum schisma: qui inter Patriarchas semper primum locum Romano Papæ tribuerunt. quod certè non fecissent, si Romam cum Imperio Ecclesiasticum

Prima-

Primatum amisisse existimassent. At citat Anna Canonem Concilij Chalcedonensis. Non disputabo hic de fide Canonis illius, nam id iam abundè præstitum est Tomo secundo Bellarminianæ Defensionis; hoc dico, ineptè adduci hunc Canonem;non enim dicit,prout somniat Anna,cum Imperio Ecclesiasticum Primatum Constantinopolim venisse; sed nouæ Romæ throno æqualia priuilegia à patribus concessa esse; sic tamẽ, vt Ecclesia Romana,primas teneat;secundas,Ecclesia Constantinopolitana. Si vt Canon iste expreßè asserit, Roma sua priuilegia, primumq; locum retinuit;quomodo,quod affirmat Anna, & Scholiastes necessariò ex translatione Imperij sequi contendit; μετεπέπτωκε καὶ τῶν θρόνων ἀρχιερατικὴ τάξις, translatus est etiam hierarchicus thronorum ordo?

Ait in Edicto Constantinus; se donationis suæ literas posuisse super venerandum corpus beati principis Apostolorum. Cur non & S.Pauli? clamat Scholiastes. Si dixisset: Super corpora SS. Apostolorũ Petri & Pauli;mox interrogasset; cur non solius Petri mentionem fecisset. Ita nunquam deest cauillandi materia. Vt amborum mentio superius semper sociata, inquit Scholiastes, ita & ossa Romæ credita; Et quidem ab omni antiquitate. Meritò autem super solius S. Petri Reliquias instrumentum positum fertur, quia S. Petrus Apostolorum princeps est ac Coryphæus; propterea pacta & conuenta cum successoribus S.Petri inita,meritò S.Petro, vt sic loquar, præsentantur, vt iis robur insolubile addat. Scholiastes, more suo, hoc procusum arbitratur, ex simili facto Caroli Magni, de quo Anastasius Bibliothecarius. Sed iam quoties diximus, cuius ponderis sint istæ & similes argumentationes an hallucinationes? Carolus Magnus Instrumentum Donationis suæ posuit super corpus S.Petri; ergo falsum est,quòd Constantinus idem fecerit. Vel; Ergo id quod de Constantino fertur;confictum est ex facto Caroli Magni. Cum autem Scholiastes paßim asserat, Auctorem Edicti id procudisse ex factis & moribus Francicis;mirari subit,quomodo sui oblitus Diplomati inseruerit illa ex Græcorum officina. Per hanc imperialem sacram,&c. Diualia decreta, diuinam iussionem,pragmaticum constitutum, plus satis ampullarum,inquit Scholiastes,Credo quòd se probè stylum Græcorum Cæsarum hac ratione exprimere putaret, quos ob istam diuinitatis affectionem ipse etiam Carolus Magnus carpit & irridet lib.4.de Imaginibus cap.5. Quomodo tam oscitanter obliuiosus fuit, si ad Francicum genium Diploma conscribere volens, dere-

pente in Græciam auolauit, eosque dicendi modos inseruit, quos Franci ipsi carperent ac riderent? Hactenus notæ in Notas ad Edictum Donationis Constantinianæ.

APPENDIX SECVNDA.

DE DIPLOMATE DONATIONIS OTHONIS III. IMP. FACTAE SYLVESTRO II. PONTIFICE.

R*ECITAVI hoc diploma in Apologia pro Illustrißimo Card. Baronio cap. 21. & suppositium esse multis argumentis demonstraui; quibus hoc solummodo in præsenti addo: Si vnquã ab Othone III. huiusmodi diploma profectũ esset, haud latuisset acerrimos Romanorũ Pontificum aduersarios & oppugnatores Henricum IV. & Henricum V. Item Fridericum I. & Fridericum II. Impp. quibus cum Pontificibus ingentes contentiones intercesserunt; at nemo vnquam ab hoc Othoniano Diplomate subsidium vllum petiit; nemo illud, vt suppetias ferret, aduocauit; Quis autem credat, Imperatores hoc caussæ suæ firmamentum omissuros fuisse, si tunc in rerum natura exstitisset, aut ex Imperatoris officina processisset? Et quî fieri potuit, vt Diploma tam memorabile, quod vno, vt sic loquar, ictu, totam Romanæ Sedis potentiam succidit; omnium notitiam lateret vsque ad Annum 1338. vel 1339. & ab hoc tempore rursus vsque ad ætatem nostram? Quomodo fieri potuit, vt nullus Chronologorum vel Historicorum hoc Diploma monumentis suis insereret, cum nonnulli ex illis valdè diligenter in sua Chronica retulerint ea, quæ quoquo modo ad Pontificiæ maiestatis imminutionem facere videbantur. Quas turbas dedisset, quos motus exciuisset hoc Diploma, quod, præter paucalas ditiones, Romano Pontifici, omnes alias prouincias à tot Imperatoribus & Regibus donatas, adimit, si vnquam Othonis III. Imp. nomine olim promulgatum fuisset?*

Viderit

Viderit ergo Scholiastes, quantum Constantinianæ donationi officiat, quãdo eam ex falso & suppositi tio Instrumẽto falsitatis conuincere nititur. Viderit insuper, an meritò tam insolenter glorietur ob hoc fæneum Edictum, *quasi iam Pontificem ad incitas redegerit, & omnibus fortunis suis exuerit, cum Cardinalis Baronius hoc Othonianum Diploma Tom. 12. Annalium prior euulgarit, vt iste tanti thesauri in luminis oras producti laudem, (si qua laus est) iustè sibi vendicare nequeat. Si hoc Othonis III. diploma simile esset Diplomati Othonis primi, aut Henrici sancti Impp. mox in spuriis numeraretur, & ad Cynosarges ablegaretur. At iam aureum est, imò omni auro charius. Qua de caussa? Quia contra Pontifices est. Nihil facilius, quàm Caluinistis placere & gratum facere. Pontificibus Romanis detrahe & insulta; & mox omnium Sectariorum sermonibus prædicaberis, licet alioqui bipedum omnium sis ineptissimus. Sed veniamus ad Scholiastæ notas.*

Qui amplius non dubitat, Ioannem Diaconum, Constantiniani Edicti auctorem & architectũ esse; & quidem illum Ioannem Diaconũ, qui vitam S. Gregorij Magni libris quatuor conscripsit. Et vnde huic tanta plerophoria & certitudo? Ex Diplomate Othonis III. in quo Ioãnes Diaconus cognomento Digitorũ, *seu* Mutius, *seu* Murcius, præceptũ, *hoc est, Decretum,* aureis literis sub titulo Constantini Magni scripsisse dicitur.

Respondeo I. Cum ipsum Othonis Instrumentum sit dubiæ prorsus ac suspectæ fidei, nihil inde de Auctore Edicti Constantiniani tanta certitudine concludi potest, quantam Scholiastes iactat.

II. Litteræ Othonis non tantùm dicunt Ioannem Diaconum scripsisse Donationem Constantinianam; sed addunt; huic Ioanni cognomentum fuisse, Digitorum; *seu* Digitorum Mutio, &c. *At quis nunquam mortalium audiuit, tale cognomentum inditum Ioanni Diacono, qui res S. Gregorij literis illustrauit; quem tamen iste ait,* postea Papam factum, Ioannis IX. nomine, *testemq; laudat Platinam. At Platina hoc non dicit; Fuit quidem Ioannes IX. Pontifex ante Pontificatum Monachus & Diaconus; sed hũc eundem esse cum Ioanne Diacono, qui vitam S. Gregorij scripsit, præter istum, nemo asseruit: quod neq; ipse affirmasset, nisi è re sua vidisset fore, si Decreti Constantiniani Auctorẽ, non qualemcunque, sed Pontificem habere posset. Sed quàm verum est Ioannem Diaconum, S. Gregorij Biographum, fuisse Pontificem, tam verum est eundem cudisse Edictum Constantinianũ; aut Diploma Othonis, qualecunq; sit, hũc designasse. Proferat nobis Scholiastes vel vnum ex antiquis Scriptoribus, qui hunc Ioannem Diaconũ à* digitis *indigitatũ memoret; nec parum verisimilitudinis asserto suo conciliabit.*

Quanquam ne ex Othoniano quidem instrumento apertè conuinci potest, Ioannem istum, quisquis demùm fuerit, Diploma Donationis Constantinianæ primum composuisse, quia nihil aliud hoc Diploma habet, quam Ioannem istum scripsisse *instrumentum* sub titulo Constantini Magni, & longa mendacij tempora finxisse. *Quæ vera esse possent, licet Ioannes iste Edicti Constantiniani non primus conditor, sed Interpres duntaxat ex Græco fuisset. Itaq; ne ex hoc quidem Othoniano Diplomate apertè redarguitur Baronius, qui vult hoc Edictum à Græcis fuisse confictum, & ab his ad Latinos venisse, non autem à Latinis ad Græcos. Nec solus Baronius est in hac opinione, verumetiam Agylæus à Scholiasta citatus, & Cuiacius. Neq; moramur ampullas Scholiastæ, qui dicit;* Se liquidò pronunciare posse, stylo Ioannis Diaconi Latinè compositum, & postea ab aliquo Græco in Græcam linguam translatum. *Si probationem poscas, aliam non dabit, nisi hanc: Ita sibi videri.*

Riserat suprà, quæ in Edicto Constantiniano feruntur de possessionibus Romanæ Ecclesiæ concessis tam in Oriente, quàm in Occidente, & Septentrionali plaga & meridiana, videlicet in Iudæa, Asia, Græcia, Africa, Italia, & in diuersis insulis, &c. *Et tamen iam ea, tanquam vera, ex legatione Luitprandi ad Nicephorum Phocam, recitat.*

Carolum, cuius Diploma Othonianum mentionem facit, vult Scholiastes fuisse illum, cui Calui *cognomen. At hoc falsum esse, perspicuè in Apologia Baroniana ostensum est. Falsum est & illud;* tempore Calui cœptũ à Pontificibus antiquiores donationes fingi, ad abolendam memoriam beneficiorum Francorum Regum, Pipini, Caroli, Ludouici, qui eos sublimauerant & ditauerant. *Calumnias audio: nihil aliud. Quæ enim nox, quæ vel Ægyptiacæ tenebræ clarissimam illam Francicorum Regum in Sedem Apostolicam munificentiam obscurare, vel ex hominum memoria abolere potuissent? Et vt Scholiastes in omnes partes sese verset, & nescio cuius* Eutropiani Continuatoris *ex suo Illyrico opem imploret, adiuncto itidem* Abbreuiatore *Historiæ Longobardicæ, Andrea Presbytero; nunquam tamen verè & solidè monstrabit, ea, quæ Othonianum diploma habet de Carolo,* quem melior Carolus fugauerit, & imperio destitutum & annullatum *priuauerit; competere Carolo Caluo.*

Ait Scholiastes Theodoricum de Nihem *facere mentionem Othonianæ donationis,* Lib. de Priuilegiis & Iuribus Imperij *his verbis:* Cui

(Syl-

(*Syluestro*) octo ciuitates in Marchia Anconitanensi, quamdiu viueret, pro eius statu Papali tenendo, decentius commendauit. *At in literis Othonis iubetur hæc donatio* esse æterna, *nec pro solo Syluestro, sed* pro omnibus eius successoribus valitura.

Si quæras: Qua ratione Otho III. dicat: nos nostra conferimus, *&*, de publico nostro dona conferimus: *cum iam antea munere aliorum Regum ac Principum Pontifex ista possideret: Respondet Scholiastes;* hos octo Comitatus & alia pleraque omnia Othoni primo Imperatori à Leone Pontifice in solenni synodo Romana fuisse nominatim restituta. *Sed hanc restitutionem, eiusque literas esse puras putas gerras, & aniles fabellulas, demonstratum est in Apologia Baroniana cap. 19.*

Addit Scholiastes: Neque Othonis primi æuo adhuc auditam fuisse Constantinianam Donationem, quippe quam pro nupero commento Otho demum Tertius in hoc Diplomate coarguat. *Et tamen Scholiastes in Notis ad Edictum Constantini dixerat, Donationis Constantinianæ mentionem facere Adrianum primum Pontificem in Epistola nondum publicata, ad Carolum Magnum: qui sanè Othonem primum multis annis antecessit.*

Neq; illud silendum, Scholiastem, vt insuetum illum Imperatoribus loquendi modum: Otto seruus Apostolorum, &c. *defendat, citare aliud Priuilegium ab eodem Othone III. Hamburgensi Ecclesiæ concessum; cuius itidem exordium.* Otho seruus Apostolorũ, &c. *At Erpoldus Lindenbrogius, qui non ita pridem Septentrionales rerum Germanicarum Scriptores vno in volumine edidit, cum multis Imperatorum ac Regum Diplomatibus, istud Hamburgensi Ecclesiæ concessum priuilegium integrum euulgauit, hoc Principio* Otho seruus aliorum, &c. *cui potius fidem habeo, cum omnia, quæ in illum Tomum coniecit, profiteatur se* ad fidem veterum Codicum emendasse, & partim quoque nunc primùm ex archiuis protulisse.

Malè habet Scholiasten, quòd Baronius Tom. 12. fidem Instrumenti Othoniani furcillet, *ita enim loquitur: reumque læsæ maiestatis Pontificiæ proclamat;* dum quæ Benedictus *Pontifex* suo Rescripto ex thesauro Ecclesię deprompta, vel in ipsis transumptis pro authenticis & exceptione maioribus haberi voluit, iussit, imperauit; ipse (*Baronius*) pro fictitiis & suppositiis exagitat. *At in toto suo*

Breui, *nunquam dixit aut voluit Pontifex, vt omnia, quæ Commissarij illi ex Archiuo Assisiensi producturi & exscripturi erant, haberentur pro veris, germanis & sinceris instrumentis; sed tantùm hoc imperauit, vt Ioannes de Amelio Foroiuliensis Archidiaconus, cum sociis ita apographa seu* Transsumpta *priuilegiorum transcribenda curaret, vt cum autographis seu originalibus congruerent, & in omnibus consonarent; sic vt illis tam extra, quàm intra iudicium fides haberi posset, tanquam cum exemplaribus, ex quibus descripta sunt, & verbis & sensu concordantibus. Quod longè aliud est, quàm mandare, vt instrumentum habeatur* in se *pro vero & legitimo: nam & id quod falsum, spurium & commentitium est, ita exscribi potest ex primigenio exemplari, vt cum illo per omnia concinat; quodq; concinat, tam intra, quàm extra iudicium credi possit ac debeat. Itaq; nec Archidiaconus, neque Pontifex, qui priuilegia Romanæ Ecclesiæ exscribi mandauit, aliam fidem huic Diplomati haberi voluit, quàm quod ex reperto exemplari fideliter fuerit expressum. Et Scholiastes bono viro iniuriam facit, dum eum contra publici instrumenti fidem,* planè pro nomine suo, *id est,* ἀμελῶς in isto munere versatum *criminatur*, vt qui voces quasdam sequius descripserit, & *Datum* omiserit, & sigillum quoque non benè inspexerit. *Quid enim, si exemplar Assisiense* die & Anno *carebat? Quid si mendosè scriptum erat siue à primo suo conditore, siue ab alio Exscriptore? Et certè non in Ameliano, sed in exemplari, ex quo apographum desumptum est, defectum fuisse, manifestum fit ex subscriptionibus trium publicorum Notariorum, qui omnes palam testati sunt;* Transsumptum, *quoad omnia, cum originali concordare. Vbi obserua; neminem eorum testari, Instrumentum hoc Othonianum, esse* verum & legitimum; *sed, apographum siue Transsumptum à primigeniis literis non differre.*

Si iste Archidiaconus illo in Archiuo reperisset Donationis Constantinianæ Instrumentum, & apographum inde solenniter ac iuridicè confectum simili prorsus ritu ad Pontificem misisset; an ideo fidem apud Scholiasten inuenisset? Haud reor equidem, licet plures Notarij subscripsissent, quàm sint illi Prædicantes, Ludimagistri, Æditui & Vespillones, qui subscriptionibus suis Concordiæ libro *immensam auctoritatem conciliarunt.*

Addo, licet in hoc Archiuo repertum fuisset Instrumentum Othonis III. simile illi, in quo Donationes *Othonis primi comprehenduntur, omnique*

iuris ac fori ratione obseruata, exemplum inde sumptum Archidiaconus ad Pontificem misisset; Scholiastes fidem non commodaret, sed, eo viso, frontem statim corrugaret; & imposturas ingeminaret.

Ait Scholiastes: Quis, obsecro, istud, quidquid est, Othonis nomine excogitare & membranis illinere poterat? *(Quasi verò à condito mundo nullus vnquam exstiterit, qui falsa Instrumēta confecerit?)* Quis nomen Cæsaris mentiri, & sigillum imitari audebat? *(scilicet hoc nunquam post natos homines accidit.)* Cui etiam bono? *(Nulli certè; nisi fortè hoc bonum videatur præbere posteris calumniandi materiam. Sed, cui nisi malo, hoc videatur bonum?)* An è Pontificis asseclis aut ministris vllus donationem quidem aliquot Comitatuum, sed cum acri & acerba vitiorum taxatione coniunctam, comminiscebatur, eamque Pontifici seruandam offerebat? *(scilicet nullus vnquam fuit Schismaticus, hæreticus, aut alioqui in Pontificem malè affectus, qui linguam in illum, eiusque opes & ditiones vibrare horreret. Si nullus vnquam tam audax exstitit, vnde ergo tot satyræ, tot inuectiuæ, tot dentati versiculi, quibus in lucem extrahendis Caluiniani & Lutherani indefessam operam nauant? Non opus erat Pontifici offerre huius diplomatis figmentum; poterat sine oblatione ad Pontificem seu Archiuum Pontificium peruenire; vt & hodie varia ad Papam perueniunt; licet à suis Auctoribus non offerantur.*

Quomodo verò chartam vel falsam, vel suspectam, addo & iniuriam vel famosam Præsul supremus in Chartophylacio secretiori recondebat? *Quasi verò in Chartophylaciis non soleant asseruari omnis generis chartæ, etiam aliquando iniuriosæ, & prorsus hostiles, idque ad posteritatis memoriam vel cautelam.*

Porro, quod Scholiastes iterum dicit; Benedictum Pontificē hanc Othonianam chartam in vsum probationis ritè faciendæ, per Legatum & Commissarium specialem, & oraculo viuæ vocis instructum, Auenione trans Alpes missum, ex archiuis depromi, solenniter describi, conferri, auscultari voluisse, & descriptum in optima forma authentizasse; *id iterum dico, falsum est; nā Pontifex nihil in specie de hac charta nouerat, quando Commissarium istū Assisium ablegabat; sed generatim mandauit partim coram, viua voce, partim datis literis, vt* Priuilegia, Registra, Libros & Scripturas *quæ* Eccle-

Ecclesiam Romanam tangebant, *inquireret*, & de verbo ad verbum per tabelliones transcribi, & eorum transcripta in formã publicam redigi curaret; *& omnibus ritè peractis ad se transmitteret. Estne hoc Chartam Othonianam* in optima forma authẽtizare? *Nam si pro authentico, vero & legitimo instrumento aut ipse habuisset, aut ab aliis habendum declarasset; oportuisset, vt se & successores suos omnibus prouinciis abdicaret, & solos illos octo Comitatus, qui in Diplomate nominantur, retineret.*

Scire tamen velim, *inquit Scholiastes*, quid in Othoniano textu sit, quod adeo asperè Baronij aures radat, animumue offendat. *Facilis responsio. Fraudes & imposturæ, quæ in hac charta non latent, sed patent, tam Baronij, quàm cuiusuis alterius cordati & intelligentis aures & animum valdè asperè feriunt.*

Quærit Scholiastes: An offendat Baronium indicium factum Sedigiti Diaconi falsarij? *Qui hoc offenderet, cum Baronius aliquot annis ante Scholiasten ediderit instrumentum Othonis nomine fucatum, in quo Ioannes* digitorum, *seu* Mutius, *seu* Mutilus, *seu* Murcius *Constitutionem sub Constantini nomine aureis literis scripsisse fertur? qui cum* mutilatis digitis *fuerit, & inde cognomen acceperit, miror, quomodo à Scholiasto in* Sedigitum *transformetur. Nam* Sedigito *adeo nihil de digitis deest, vt potius supersit. Maledicentia & criminationibus, ne dicam, mendaciis, quibus Othonianum diploma scatet, quis boni & moderati ingenij homo non offendatur, & ab assensu retrahatur? Scilicet Otho III. in Pontificem, quem vt patrem venerabatur & reuerebatur, hanc sale nigro perfusam Satyram dictauit. Nam quod Scholiastes iterum clamat*: Baronium falsitatem Donationis Constantinianæ agnoscere & damnare, *id iterum falsum esse aio. Non ipsam donationem, sed Instrumentum Donationis, prout hodie exstat, falsi & fraudis coarguit: Donationem probabilibus coniecturis niti palam docet, vt in Appendice prima ostendimus. Secerne tandem hodiernum falsum vel falsatum Donationis Diploma ab ipsa Donatione.*

In Epilogo valdè laudat Scholiastes suam operam. Laudo laudationem: nam nisi ipse laudasset, periculum erat, ne perpetim illaudata maneret, aut non nisi ab illaudatis, vel Caluiniane laudatis laudaretur. Hanc tamen vociferationem eius laudare nequeo: Quod quidem omnino acceptandum videtur, *(testimonium scilicet Baronij, Antonini, Cusani, Æneæ*

Syluij

Syluij diploma Constantinianum reiicientium) vt appareat, quàm improbè & perfidè hactenus cum humano genere egerint, qui tale quiddam scientes iactauerunt & ostentarunt *(& quis vnquã Constantinianæ Donationis Diploma iactauit, & ostentauit certò sciens & persuasus, illud esse falsum & suppositititum ? Nam quisquis eo, non* dicis *caussa, sed seriò vsus est, is aut certò aut probabiliter, id sincerum ac legitimũ esse, aut certè à nonnullis pro huiusmodi haberi, credidit)* neque solum, vt historicam veritatem scriptis propugnarunt, quod fecit Steuchus Eugubinus, Albanus Bergomensis, alij *(quare hoc non fecissent, præsertim quod attinet, ad ipsam Donationem, relicto Instrumento, quod vt insincerum Baronius repudiat; cum ipsa Donatio nullo aperto argumento falsitatis conuinci queat, ipsique Donationem vero fundamento niti, verisimiliter existimarint; nam quod Steuchus vel vllus alius, sciens donationem esse falsam contra conscientiam suam pro ea, tanquam vera, dimicauerit, vnde monstrabit Scholiastes?)* Vel pro idoneo documento allegarunt, vt Leo Nonus, vt Nicolaus III. in *C. Fundamenta De Elect. in VI. (meritò allegarunt, I. quia bona fide, & absq; vlla fraude communem tunc persuasionem secuti id fecerunt. II. Quia non tam Instrumentum Donationis, quod iam in manibus hominum versatur, quàm ipsam Donationem allegarunt, quam Scholiastes falsitatis necdum conuicit, neq; etiam vnquam conuincet. III. Quamuis Leo IX. Edictum citet, id tamen fecit propter eum, ad quem scribebat, & contra quos scribebat; qui erant Michaël Imp. Constantinopol. & Michaël Episcopus eiusdem Vrbis, & Leo Acridanus Præsul, qui Edictum Constantini, pro vero & legitimo reputabant & acceptabant. Quapropter non abs re Leo IX. testimonium inde contra inauditam illorum præsumptionem & arrogantiam petiit)* sed pro lege & parte iuris etiam venerandum obtruserunt, relatum inter Canones à Gratiano, Iuone, Anselmo, Deus dedit. *(Non est verum; neq; enim Gratiano, vel vlli alteri Collectori tantum iuris & auctoritatis fuit, vt quidquid ipsi in suas syllogas retulissent, & cum canonibus permiscuissent, id ius, lex, aut Canon fieret. Ecclesiæ hæc est auctoritas & potestas, non huius vel illius priuati. Nunquam autem declarauit Ecclesia, omnia, quæ in Gratiani vel alterius Volumine exstant; ius, leges aut Canones esse; cum Gratianus in illud suum opus aliquando apertè falsa, & non rarò dubia retulerit.)* Et ipsos denique Imperatores, in actu inaugurationis ad id seruandum adegerunt, vt apparet in Clementina; *Romani, De iureiurando.*

do. At in hoc Capitulo nulla prorsus fit mentio Edicti Constātiniani; sed tantum dicitur, Henricum Imp. iurasse, quòd manu teneret atque seruaret priuilegia omnia per prædecessores suos Reges ac Imperatores Romanos præfatæ Romanæ, & aliis quibuslibet Ecclesiis quocunque concessa tempore, & continentiæ cuiuscunque: ipsaque omnia, & specialiter ac præcipuè per claræ memoriæ Constantinum, Carolum, Henricum, Othonem quartum atque Rudolphum prædecessores ipsius; super concessione, recognitione, aduocatione, adnotatione, quitatione, & libera dimissione terrarum & prouinciarum Romanæ Ecclesiæ vbilibet positarum, &c. *Hæc & similia in illo cap.* Romani, *leguntur, nihil autem in specie de Edicto Constantini, sed in genere de priuilegiis & terris à Constantino Ecclesiæ Romanæ concessis. At Constantinum Magnum Romanæ Ecclesiæ varia priuilegia & dona concessisse, liquet ex Anastasio Bibliothecario in Syluestro, nec diffitetur Scholiastes, eamq; in rem citat Luitprandum in Legatione ad Nicephorum Phocam; qui Luitprandus refert se ad Constantini priuilegia,* quæ penes nos sunt, *inquit.*

Deinde, licet in Iureiurando, quod Imperatores in sua Inauguratione præstant, expressè mentio fieret, eius Donationis Constantinianæ, quā Scholiastes digerere nequit, nihil tamen à ratione alienum fieret, cum hactenus nemo exstiterit, qui hanc Donationem euertere potuerit, licet nonnulli, & in his iste Caluinianus, vt & Centuriatores, Cent. VIII. quorum Scrinia Scholiastes expilauit, magno conatu id tentarint: at successus semper defuit.

Pergit tonare Scholiastes: Quod modò falsum ac commentitium fatentes, negare non poterunt, se hucusque Deo pariter hominibusque palam illusisse, & non iam inscitiæ, sed falsimoniæ notam infamiamque indelebilem contraxisse, omnemque in posterum sibi fidem apud mortales abrogasse. *Quàm sonorè & grandiloquè. Sed quod in immerentes confert, hoc, vt opinor, in caput, meritissimi Scholiastæ recidet: qui explicet nobis velim, quid nam Catholici nunc cogantur* falsum & commentitium *fateri? Num Constantinum Magnum priuilegia & ingentia dona Ecclesiæ Romanæ concessisse? At hoc nullus vnquam Catholicus aut negauit, aut negat, aut negaturus est. An Donationem Constantinianam Romanæ Vrbis & finitimarum prouinciarum fictitiam esse nunc fatentur? Atqui tantum abest, vt Baronius, quem iste potissimùm incessit, hoc fateatur; vt palam scribat, eam probabilibus coniecturis*

vis niti, easq; coniecturas in medium quoq; proferat. *An Donationis Instrumentum, quod hodie exstat,* falsum & commentitium, *vel saltem falsatum esse, nunc fatentur? Fateor, fateri hoc Baronium; An ideo ruunt duo priora? An ideo ipsa Priuilegia & Donatio Constantini concidunt, & in fumum abeunt? An tu Donationem ex hoc instrumento excogitatam, non instrumentum ex vera donatione confictum arbitraris? Scio, prius illud tibi persuasum: sed necdum vidi efficacia argumenta, quorum vi adactus in istam opinionem descenderis; cum opinio de Donatione, teipso teste, iam Adriani I. temporibus exstiterit; Instrumentum autem Donationis sub Carolo Caluo demum à Ioanne Diacono procusum fuerit.*

Necdum finis Periclea vel Sophoclea Megalophonia. Neque magnæ ingenuitatis argumentum haberi poterit, si quod à se confictũ perpetuò defendere nequierunt, non vltrò, neque veritatis amore, sed argumentis confossi, *(vbi hæc argumẽta? Certè tuus Commentarius ea non exhibet)* testibus tabulisque conuicti (vbi isti testes? vbi tabulæ? *Ampullæ & phaleræ ad populum)* veroque victi tandem reliquerunt, velutique captum ruptis muris oppidum, defensionis inopia, dediderunt. *(Quàm grandibus dictis grandes nugas actitat Scholiastes? Quàm forti brachio auras diuerberat?)* præsertim verò, cum culpam suam neq; adhuc agnoscant, aut deprecentur *(Mirum, ni Romanus Pontifex cum tota Curia sua* Myrtiletum *se conferat, & coram isto, vel Paræo hanc tantam culpam flexis genibus deprecetur, quia enim Baronius dicit, Diploma Constantinianum, quod hodie exstat, esse vel corruptum vel fictitium; oportet, vt ipse etiam Pontifex fateatur, sibi nihil vnquam à Constantino donatum. O collectionem: cuius ineptiam inscitam, ne Nicer quidem omnibus suis vndis abluat.*

Denique quantulum est, *inquit Scholiastes,* falsitatem vitiumque Instrumentorum confiteri, si non quod per ea perperam gestum effectumque est, omne simul rescindatur, ablata, extorta, emuncta restituantur; sua ad Dominos redeant; furtiuis nudata coloribus cornicula risum exhibeat. *Animaduerto, quò collinees. Patienter exspecta: fortè voto tuo satisfiet, si non crastino, saltem perendino die. At quid, si Pontifex dicat, se nihil poßidere ex Instrumento, quod Baronius credit esse falsum, seu falsatum? Si hoc dicat, vt verißimè dicere poterit, nihil ergo ob instrumenti huius falsitatem detectam restituere debebit. Quid si dicat, se pleraq; suorum poßidere ex donatione Constantini,*

non ex hoc Instrumento; Item ex Donatione Regum Longobardorum, Francorum, & Germanorum, quò te vertes? Quid si dicat, se ne tum quidem ad restitutionem obligatum iri, licet Othonis III. decretum ab Othone processisset. Potiorem enim apud Donatarium esse debere, tot Regum & Imperatorum Othonem antegressorum & subsecutorum, voluntatem, quàm vnius Othonis inconsultam sanctionem. Quid si iubeat, vt hanc de restitutione cantilenam tuis Caluinistis occinas, quid facies? Si tibi & maioribus tuis tot & tanti Imperatores tot & tanta donassent, nunquam, satis scio, ea tibi eripi sineres. Et Pontifex ob tuos clamores è vestigio de omnibus ditionibus suis cedere cogetur, contentusque viuere octo illis Comitatibus, quos ei laruatus tuus Otho in concauo lunæ attribuit.

Ad extremũ denuo plenis tibiis, & quidem sonantioribus, quàm antea, laudes suas demodulatur Scholiastes. Audi thrasonismos. Ita hoc monstrum è cubili & tenebris suis extractum debellauimus, patrem vt simul eius & educatorem, ceu digito demonstraremus, suisque coloribus depictum orbi exhiberemus. Gratulemur & gaudeamus omnes. Nouus Hercules, monstrorum domitor, nobis natus est. Quid gloriaris? Quid instar Plautini militis te effers? An non Baronius plurimũ annis ante hunc tuum Commentitium Commentarium, Annali Tertio, & ante aliquot annos Annali Duodecimo Instrumentum hoc falsitatis innatæ, vel saltem importatæ & assutæ coarguit, & ex cuius officina in Othoniano commento processisse affirmetur, toti mundo patefecit? Quid tu post illum attulisti, nisi plura & cultiora verba; quibus inanissima argumentula tua vestiuisti, venumq; exposuisti; propter quæ, qui Pontificem prouinciis suis euerti vel euertendum credat, hic Peponem pro corde habeat necesse est. Si autem tam insolenter gloriaris, quia Donationem Constantini, & Pontifices insectatus es, hanc laudem iam dudum Valla & Centuriatores tibi præripuerunt. Sed abiungo. Integrum Constantini Edictum reperiet lector Tom. 1. Conciliorum Binianæ editionis, inter res Syluestri Pontificis; nã apud Gratianum dist. 96. & in Commentariis Balsamonis in Photij Nomocanonem, truncatum exstat. Othoni affictum Decretum habes in Apologia pro Baronio cap. 21. Et Tom. 12. Baronij Anno 1191. vnà cum Breui Benedicti XII. & Instrumento Ioannis de Amelio Archidiaconi Foroiuliensis.

Dona-

Donatio Constantini, ex Luitprandi Cremonensis Episcopi ad Nicephorum Phocam legatione.

CONSTANTINVS Imperator Augustus, qui hanc ex suo nomine condidit ciuitatem, sanctæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, vt erat Cosmocrator, multa donaria contulit, non in Italia solùm, sed in omnibus penè occidentalibus regnis, nec non de orientalibus atque meridianis. Græcia scilicet, Iudæa, Perside, Mesopotamia, Babylonia, AEgypto, Libya, AEgypto, vt ipsius testantur priuilegia, quæ penes nos sunt. Sanè, quidquid in Italia, & in Saxonia, Boiaria, omnibus Domini mei *(Othonis primi Imperatoris)* est, quod ad Apostolorum Beatorum Ecclesiam respicit, sanctissimorum Apostolorum Vicario contulit. Et si est, vt Dominus meus *(Otho)* ex his omnibus ciuitates, villas, milites, aut familiam obtineat, Deum negaui. *Vult dicere Luitprandus, Othonem Imp. penitus nihil eorum, quæ ad Sedem Apostolicam pertinebant, inuasisse aut occupasse.* Cur Imperator vester non itidem facit, vt ea, quæ suis insunt Regnis, Apostolorum Ecclesiæ reddat, & per laborem atque munificentiam Domini mei *(Othonis)* ditem & liberam, ditiorem ipse ac liberiorem reddat?

Prioribus verbis manifestum est Luitprandum respexisse ad illa, quæ in Diplomate Constantinianæ Donationis leguntur. Quibus *(Ecclesiis Apost. Petri & Pauli)* pro concinnatione Luminariorum possessiones contulimus, & rebus diuersis eas decorauimus, & per nostras Imperialium iussionum sacras literas tam in Oriente, quàm in Occidente, & septentrionali plaga, & meridiana, videlicet in Iudæa, Asia, Græcia, Africa, Italia, & in diuersis insulis nostram largitatem concessimus, ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi Patris nostri Syluestri Pontificis, successorumque eius omnia disponantur. *Nec dissentiunt hæc ab Anastasio Bibliothecario in Syluestro.*

Donationem quoque Constantini vrgebat Sacerdotalis ordo tempore Schismatis, quod Ecclesiam vexauit & dilacerauit sub Alexandro III. Pon-

tifice & Friderico primo Imperatore, vt apparet ex lib. 4. Chron. Othonis Frisingensis cap. 3. & ex libro primo de Antichristi inuestigatione Gerhohi, seu Gerochi Reicherspergensis Præpositi, quem nuper adeptus sum studio & industria nobilis & clarissimi viri D.Christophori Gebualdi, *Serenissimo Bauariæ Duci à Consiliis; tametsi Cap.*Fundamenta *in VI. donationem Constantinianam tam latè non extendit; vt legenti planum fiet, cui certè Leo IX. talis ac tantus Pontifex, in Epist. ad Michaëlem Constantinop. Imperatorem, non leue auctoritatis pondus addit; vt & Petrus Damianus in Disceptatione* inter Regium Aduocatum, & Ecclesiæ Romanæ Defensorem. *Et ante hos Adalhardus Caroli Magni Imperatoris propinquus, & Monasterij Corbeiensis Abbas* in Libello de Ordine *Palatij apud Hincmarum epist. 3. cap. 13. vbi ita scribit:* Cuius (*Apocrisiarij seu Responsalis negotiorum Ecclesiasticorum*) ministerium ex eo tempore sumpsit exordium, quando Constantinus Magnus Imperator Christianus effectus propter amorem & honorem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quorum doctrina ac ministerio ad Christi gratiam baptismatis sacramenti peruenit, locum & sedem suam, Vrbem scilicet Romanam, Papæ Syluestro Edicto priuilegij tradidit, & Sedem suam in ciuitate sua, quę antea Byzantium vocabatur, nominis sui ciuitatem ampliando ædificauit: & sic Responsales tam Romanæ Sedis, quàm & aliarum præcipuarum Sedium in Palatio pro Ecclesiasticis negotiis excubabant. *Hæc Adalhardus, qui septem Imperatorum Consiliarius fuit (si nos non fallit Goldastus in Prolegomenis ad tertium Tomum Constitutionum Imperialium) Caroli Magni; Ludouici Pij; Lotharij; Ludouici II. Caroli Calui; Ludouici Balbi, & Caroli Crassi, itemq; Ludouici & Carolomanni Regum: quem tam non est credibile hanc suam opinionem de Donatione Constantini ex Diplomate per Ioannem Diaconum conficto accepisse, quàm credibile non est Adrianum I. Pontificem eam inde accepisse, quippe, qui ad Ioannis Diaconi tempora non peruenerit.*

Cæterum Græcos posteriores non modò Romanæ Ecclesiæ nihil donare consueuisse, sed & ab aliis olim donata ademisse; cum aliunde, tum ex epistola Adriani primi ad Constantinum & Irenen liquet, vbi inter cætera hæc Pontifex. Porro & hoc vestrum à Deo coronatum ac piissimum poscimus imperium; vt si veram & orthodoxam sanctæ Catholicæ & Apostolicæ, Ecclesiæ Romanæ nitimini amplecti fidem;

dem; sicut antiquitus ab orthodoxis Imperatoribus, seu à cæteris Christianis fidelibus, oblata atq; concessa sunt Patrimonia B. Petri Apostolorum Principis, fautoris nostri, in integrum nobis restituere dignemini pro luminariorum concinnationibus eidem Dei Ecclesiæ atque alimoniis pauperum, &c. penitus Canonicè sanctæ Romanæ nostræ restituantur Ecclesiæ. *Hæc Adrianus, cuius ineditam 35. Epistolam suprà citarat Scholiastes. Credidisses, vidisse ipsum integram Epistolam; at non vidit, nisi fallor, sed tantum summaria seu Periochos, quæ exstant apud Centuriatores Cent. 8. Et apud Baronium Tom. 9. Annno Christi 795. & Tom. 3. Conciliorum Edit. Binianæ, vbi non satis bona fide ista Summarij:* qui pro animæ suæ salute: *mutauit in hunc modum:* Qui pro animæ suæ mercede, &c.

Donatio Ariperti Regis Longobardorum, ex lib. 6. Pauli Diaconi de Gestis Longobardorum cap. 28.

HOc tempore, *nempe Anno Christi 704.* Aripertus Rex Longobardorum, donationem Patrimonij Alpiũ Cottiarum, quæ quondam ad ius pertinuerant Apostolicæ Sedis, sed à Longobardis multo tempore fuerant ablatæ, restituit, & hanc donationem aureis exaratam literis, Romam direxit. *Vide Anastasium in Ioanne VII.*

Confirmatio eiusdem Donationis, ex cap. 43. lib. 6. eiusdem Pauli.

EO tempore, *Anno Christi 715.* Luitprandus Rex donationem Patrimonij Alpium Cottiarum Romanæ Ecclesiæ confirmauit. *Vide Anastasium in Gregorio II.*

Donatio Ludouici Pij Imperatoris, ex Volaterrano, lib. 3. Geograph.

De pietate Ludouici in Romanũ Pontificem, inquit Volaterranus, multa Bibliothecarius (Anastasius) refert; ciuitates, quas ei dono dedit, enumerat. Ego quoque ex antigrapho vetusti libri, quod in Bibliotheca Vaticana hodie continetur, vbi eius enarratur donatio, apographum excerpsi.

In nomine Domini Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ego Ludouicus Imperator concedo tibi B. Petro Principi Apostolorum, & per te, Vicario tuo, Domno Paschali summo Pontifici, successoribusque eius in perpetuum ciuitatem Romanam, cum sua iurisdictione, omnibusque circa terris, ciuitatibus, portubus ac maritimis locis Hetruriæ. In ea denique mediterranea, Vrbem veterem, Balneoregium, Viterbium, Soanam, Populoniam, Rosellas, Perusium, Maturanũ, Sutrium, Nepet. Versus Campaniam; Anagniam, Signiam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Frusinonem cum omnibus circà opidis & vicis. Nec non exarchatum Rauennæ integrum, sicuti piæ recordationis Carolus pater, & item Pipinus auus noster B. Petro dudum concessere: videlicet Rauennã, Bouium, AEmiliam, Forum populi, Forum Liuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Ceruiam. In Marchia, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Numanam, Esium, Forum Sempronij, Feretrum, Vrbinum, Territorium Valnẽse, Callium, Luceolos, Eugubium. In Campania; Soram, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam.

Patrimonia quoque ad nostram pertinentia ditionem; Beneuentanũ, Salernitanum, Calabriæ inferioris & superioris, ac Neapolitanum, Ducatum insuper Spoletinum, Tuder, Otriculum, Narniam; reliquaque eius ditionis. Insulas quoque inferi maris, Corsicam, Sardiniam, Siciliam. Quæ omnia, piæ memorię Pipinus auus; deinde Carolus Imperator genitor noster per Atherium & Mainardum Abbates ad hoc sponte missos B. Petro eiusq; successoribus scripto concesserunt; nos item probamus, atq; concedimus.

Præ-

Præterea summi Pontificis deligendi Romano Concilio potestatem esse volumus, modò sine discordia fiat: ac post consecrationem legati ad nos, successoresque nostros reges Francorum conciliandæ charitatis & amicitiæ causa mittantur, sicut temporibus Domni Caroli ataui, & Pipini aui, & postremo Caroli genitoris nostri mos fuit. Hanc igitur nostram voluntatem scripto ac iureiurando firmamus, & per Legatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Theodorum Domno Paschali misimus, manuque propria me subscripsi: Ego Ludouicus. *Subscripsere quoque tres eius filij: Episcopi X. Abbates VIII. Comites XV.* Bibliothecarius, Mansionarius, Ostiariusque vnus.

Verba Volaterrani.

Insequente deinde tempore Otto Imperator apud eundem librum sub Ioanne XII. in hæc se subscripsit: Ego Otto Imperator, pro animæ nostræ, filiique ac parentum nostrorum salute hæc omnia supra dicta tibi, B. Petre, successoribusque tuis libenter concedo. *Subscripsereque Episcopi X. Abbates duo, Comites V. Optimates VIII. anno salutis M.CCCC.LXII. Indictione V. Sub Henrico autem, subscripsere Episcopi XIV. Abbates IV. Duces III. Comites VIII. Optimates VIII. Hactenus Volaterranus.*

Othonis Magni, & Henrici sancti Impp. donationes integras habes supra fol. 26. & 31.

Oggerunt Sectarij, instrumentum hoc differre ab illo, quod Gratianus suo Volumini intexuit, & quod Baronius ex Vaticanis monumentis deprompsit Tom. IX. Anno DCCC. XVII. At iam in Apologia Baroniana cap. 8. respondi; si qua differentia inter hæc exemplaria esset; potius Gratiano & Vaticanis monumentis credendum esse, quàm recentioribus. Deinde Respondeo, non esse vllum discrimen inter diploma, quod Volaterranus ex Vaticana quoque Bibliotheca recitat, & inter alia; nisi quod Baronianum prolixius est; quia integrum; breuiora, Gratiani & Volaterrani; quia in Epitomen redacta. Quis autem nescit, & olim fuisse, & nostro itidem æuo hunc morem vigere, vt priuilegia in Compendium redigantur, quò paucis, quæ sit eorum summa perspici queat? Certè Gratiano solenne fuit Epitomatoris, *atque adeo* Abbreuiatoris *officio fungi.*

Donatio Vidonis Imperatoris, ex Sigonio lib. 6. de Regno Italiæ.

ANNO *DCCC.XCI. 9. Kalend. Martij, Vido à Stephano Pontifice Imperator est consecratus. Qui* vt se Pontifici gratum præberet, priuilegia ac dona à Pipino Rege, Carolo & Pio Imperatoribus Romanæ Ecclesiæ data probauit.

Testimonium Adriani I. Pontif. de munificentia Caroli Magni, in Sedem Apostolicam.

FILIVS & spiritualis compater noster Dominus Carolus Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, nostris obtemperans monitis, atque adimplens in omnibus voluntates, omnis Hesperiæ occiduæque partis barbaras nationes sub suis prosternens conculcauit pedibus, &c. Vnde per sua laboriosa certamina eidem Dei Apostolicæ Ecclesiæ ob nimium amorem plura dona perpetuò obtulit possidenda, tam prouincias, quàm ciuitates, seu castra & cætera territoria, imò & patrimonia, quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti, eidem Dei Ecclesiæ restituit, cuius & iure esse dignoscebantur: sed & aurum atque argentum quotidie pro luminariorum concinnatione seu alimoniis pauperum non desinit offerendo, quatenus eius regalis memoria non derelinquatur in sæculum sæculi. *Hæc & plura huius generis Adrianus Epist. ad Constantinum & Irenen. de Caroli erga S. Petrum liberalitate; quæ ab eodem Pontifice in illis etiam Epistolis, quorum periochæ duntaxat exstant, non semel deprædicata est, vt docent summaria, quæ adhuc supersunt. Quomodo autem hæc Regum Francicorum Pipini, Caroli Magni, Ludouici Pij munificētia in Ecclesiam Romanam Centuriatoribus Magdeburgensibus arrideat, intelliges, si euoluere velis Centuriæ octauæ, & Centuriæ nonæ caput septimum, quod est* de politia & gubernatione Ecclesiæ. *Nec opus ire per singula;*

singula; vel ex hoc vnico totum intelliges, quando Pontificem & Pipinum Regem, nominãt duos prædones, qui mutuas operas tradiderint.

Porrò, principatum & potentiam temporalem, atque adeo opes & diuitias cum principatu Ecclesiastico ritè ac legitimè coniungi posse, & reipsa itidem in Catholica Ecclesia copulari; & donationes Ecclesiæ factas, & à Pontificibus Romanis aliisq; acceptatas, Deo placere, copiosè ostendit Bellarminus lib. 5. de Pontifice cap. 9. & 10. Quod si similes donationes & oblationes Lutheranis & Caluinianis Prædicantibus obuenirent, forsan occlamandi finem facerent. At Quintum hoc Euangelium non est Datiuum, *sed* Ablatiuum; *nec docet donare, sed harpagare; nec templa ditare; sed expilare. A* Verre *progenitum credas, ita accuratè omnia suo euerriculo euerrit. Qua de re exstant ipsorum Prædicãtium threnodiæ & lamentationes longè longiores & flebiliores, quàm sint* Threni *Hieremiæ.*

Obseruatio pro literis in Diplomate Henrici Imp. fol. 31.

TOM. XI. *Anno Christi M.XIV. ita scribit Illustriß. Baronius:* Contulimus hoc priuilegium cum quatuor diuersis manuscriptis, atque ita ob nonnulla, in quibus variant, distinximus, vt A Codicem Cencij Camerarij. B. Volumen Priuilegiorum Romanæ Ecclesiæ. C Autographum molis Adriani. D. nostrum manuscriptum denotet.

QVÆSTIO

Vtrum Alexander III. Papa pede calcarit ceruicem Friderici I. Imp. cum illo Epimetro; ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

AFFIRMANT *magno cum eiulatu, propè dixeram, vlulatu, omnes Sectarij; eamque ob cauſſam, Alexandrũ & vniuerſos Pontifices ad inferos, & ſi quid inferis inferius eſt, ablegãdos exiſtimãt; vt videre eſt in* Schardiano Hypomnemate; *& in præfatione Lutheri, quam Anno 1545. præfixit* Libello, *cuius inſcriptio.* Bapſts Trew *Hadriani IV.* vnd *Alexandri III.* gegen Keyſer Friderichen Barbaroſſa geübt. *quæ præfatio vno anno ante Lutheri obitum,* **vel** *potius exitium cuſa, tam furioſa & maniaca eſt, vt non ab homine, ſed à Furiarum maxima in Pontifices effuſa videatur, quibus ad extremum hoc odarium accinit.* Ja wol/ was ſolten die läſterlichen Buben vnd Gottes Verächter/ die groſſen groben Eſel/ Tölpel/ Knebel/ Rültze/ Filtze/ Rangen/ Klötze/ Plöcke/ vnuernünfftige Narren/ deß Teuffels Larуen vnd Butzen dencken/ ohn was dem Teuffel wol gefellt? *Nec ferre volunt Aduerſarij, vt quiſquam de fide huius facti dubitet, aut inquirat, num tanta certitudine nitatur; quanta ab ipſis venditatur. Sed tamen velint nolint, pati debent, vt & nos ſuper hac re ſententiam noſtram aperiamus; & num rumor ille hiſtoria ſit an fabula, accuratius inueſtigemus.*

Tom. 8. Ien. Germ. Sua & ſuorum elogia tribuit Lutherus Pontificibus.

Reſpon-

Responsio ad Quæstionem.

RESPONDEO igitur cum illustrissimo Card. Baronio Tom. 12. Annalium, Anno Redemptoris 1177. id quod de Imperatoris Friderici calcato collo in conuentu Veneto, fertur, fabulam esse non historiam.

Probatur I. *Quia Romualdus, Archiepiscopus Salernitanus, qui Venetiis toti actioni & reconciliationi Imperatoris cum Pontifice interfuit, & quidquid agebatur, coram vidit, & in literas accuratissimè retulit, nullum verbulum de calcata ceruice habet: non omissurus vtiq; rem tanti, & tam inauditi exempli, si contigisset. Cum alia omnia minutissimè in suo Chronico persequatur.*

Nec dici potest, omissum hoc à Romualdo, Imperatoris studio & amore: nam VVilhelmi Regis Siciliæ legatus erat; cuius rebus potius, quàm Friderici Imperatoris studebat; nec premere hoc, amici erat; sicut nec inimici prodere; quia potius ad laudem, quàm vituperationem Imperatoris pertinuisset propter submissionem & patientiam.

Nec rectè affirmabis, hoc silentio inuolutum ob Pontificem; quia si Pontifex tale quid in frequentissimo totius orbus theatro patrare nõ horruisset, caussæ nihil habebat Romualdus, cur illud litteris non mandaret. Nec Romualdi incuriæ seu negligentiæ id meritò adscribes; quia cum minutissima, quæ in illa pacificatione inter Pontificem & Fridericum; Inter hũc & VVilhelmum Regem Siciliæ, itemq; Lombardos acciderunt, vltroq; & citro dicta & acta sunt, tam studiosè literarum monumentis consignarit, verisimile nõ est, eum rem nouitate sua prorsus obstupescendam oscitanter præteriisse.

II. Summum hac de re silentium est apud Auctores eiusdem ætatis, vt est ille, qui Alexandri Papæ gesta conscripsit, quorum partem huc spectãtem exscripsit Baronius 1177. Item Rogerius in Annalibus Anglicanis. Nec ex Epistolis Alexandri III. quas ad varios de eodem negotio dedit, vllum vestigium huius facti elucet: Neq; Alexander taciturus fuisse videtur, si quid simile vel à se, tot testibus. patratum; vel à Friderico toleratum fuisset: quem post pedum oscula ad pacis osculum amantissimè recepit, & humanissimè habuit ac tractauit, omnemq; operam dedit, ne vllius impedimenti interuentu cœpta pacis tractatio perturbaretur.

III. Nullus ex scriptoribus, facti illius assertoribus conuentui Veneto interfuit; quis igitur non videt Romualdo, Archiepiscopo Salernitano, qui coram

ram omnia spectabat, vnusque ex præcipuis Comitiorum illorum Principibus erat, & monumentis ipsius Alexandri Papæ, potius fidem habendam, quàm aliis, qui non visa, sed vano rumore iactata in chartas retulerunt?

IV. Quis sibi persuadeat, Fridericum, acerrimi, & satis irritabilis ingenij principem hoc passurum fuisse, qui ob paucula Hadriani IV. verba, & Legatorum Hadriani responsum, ita cum suis aliquando exarsit, vt Legati contra ius gentium in præsentissimum salutis discrimen inciderint. Vide Baronium Tom. 12. Anno Redemptoris 1157. Certè Fridericus nec tam viliter abiectus, nec tam piè religiosus erat, vt tale quid sibi inferri sineret.

V. Alexander III. vir fuit mitissimus, & omni humanitatis genere Ecclesiasticæ libertatis oppugnatores & osores ad meliorem mentem reuocare consuetus; vt docet historia rerum ab ipso gestarum, quam Baronius vt diligenter ita & fideliter, serie continua per annos singulos exsequitur; & quid non tentauit, vt Fridericum, tam grauem & potentem Ecclesiæ Romanæ aduersarium, Deo & sibi reconciliaret? Quis igitur credat, mansuetissimum Pontificem, supplicem, & ad pedes suos prouolutum Imperatorem, tanto probro tam inusitato & inaudito afficere voluisse; cum illa orationis intolerabili acerbitate, & sarcasmo mordacissimo: super aspidem & basiliscum, &c. immemor Apostolici illius moniti: Patres, nolite filios ad iracundiam prouocare. Nam quod maius irritamentum iræ Friderici animo subiici potuisset, quàm hoc factum dicto aculeatissimo exasperatum? Neq; respondisset Fridericus: Non tibi, sed Petro, vt quidem respondisse fingitur, sed recentissimè initam amicitiam sine mora dissuisset, vel potius discidisset: nam cum per se nouæ amicitiæ fragiles sint, quanto citius disrumperentur, si tanta rerum & sermonis indignitas accederet?

VI. Scriptores, qui hoc commentum de conculcatione literis prodiderunt, non paucas alias, easque perspicuas fabulas Relationi suæ adsperserunt: vt Fridericum ingenti exercitu contra Romanam vrbem processisse; Alexandrum rebus desperatis, sumpto coqui suo habitu, Venetias profugisse, ad D. Virginis de Charitate Monasterium abiisse, ab incolis receptum, hortoque præfectum fuisse; quem post aliquot menses quidam, cui nomen Commodus, agnouerit, & Sebastiano Venetiarum Duci patefecerit, qui, re cognita, mox Senatum congregauerit, cum omni apparatu ad Pontificis diuersorium accesserit, agnitumque sub tam vili & abiecto habitu Pontificem cum Crucibus, aliisque solennitati-

bus

bus ad D. Marci Templum cum omni gaudio perduxerit: *Et plura huius sortis, quæ ab omni vero abire, ex epistolis & serie rerum gestarum tam Alexandri quàm Friderici, & ex Romualdo, qui interfuit, aliisq; eiusdem æui commentariis planum apertumq; facit Baronius.*

Adde, quòd omnes in designatione temporis errant, dum pacificationem inter Pontificem & Fridericum integram non referunt ad Annum salutis 1177. sed partim etiam ad annum 1176. partim ad annum 1178. Et multa alia assytata admiscent, quæ nobis Caluinianus Schardius in suo Hypomnemate pleno modio admetitur. Cum ergo ab aliis, iisq; manifestis mythologiis non abstinuerint; mirandum non est, si & hanc de calcata Imperatoris ceruice cupidius, quàm verius arripuerint, & ad posteritatis memoriam transmiserint. Sectariis tamen eò magis quiduis abblanditur, quò est fabulosius.

Hinc etiam tam auidè percensent, suisque chartis intexunt fabulosissimam illam matæologiam de Friderico Imperatore litteris Alexandri Papæ Soldano Prodito. Quod mendacium tam est inconditum, vt mirer vllum mortalium exstitisse, qui voluerit illud ad aures admittere; nedum ad animum & assensum; quod vel ex hoc vno funditus euertitur, quod Alexander III. multis annis antè obiit, quàm Fridericus vllam cogitationem de suscipienda peregrinatione in Palæstinam susciperet. Si de hoc incredibili figmẽto plura cupis, lege quæ Tomo 3. de S. Cruce in Apologia pro Cruciatis Expeditionibus contra Balæum & alios Nouatores disseruimus; & in Basilico Doro, seu Apologetico contra Regem Angliæ.

DE

DE HAERETICORVM ARGVMENTO QVOD DVCVNT INTERDVM A SVORVM PAVCITATE; ALIQVANDO A SVORVM multitudine.

V*T alia multa Nouatores huius ætatis à Priscis hæreticis mutuati sunt; ita ab iisdem acceperunt duos diuersos, & inter se planè aduersos argumentandi modos; quorum vtroq; vtuntur, cum argumento à paucitate sumpto vrgentur; nam aliquando negant paucitatem suorum falsæ Ecclesiæ indicium esse; interdum se Sectatorum paucitate laborare, audacter abnuunt. Illud, vt obtineant, paucitatem iustorum ex veteri & nouo Testamento ingeminant: dictitantes, eam boni esse naturam, vt angustis limitibus circumscribatur:* Multos esse vocatos; paucos, electos. *Malos semper exstitisse innumeros; probos, perquam paucos*; nam Enoch vnus inter homines placuit Deo & translatus est; *(verba sunt Donatistarum apud S. Augustinum lib. de vnitate Ecclesiæ cap. 12.)* postea toto mundo aquarum inundatione deleto, solus Noë cum coniuge & filiis & nuribus suis in arca meruit liberari. Adiungunt etiam Loth, quòd solus cum filiabus de Sodomis liberatus sit. De ipso quoque Abraham, Isaac & Iacob, quòd pauci fuerint Deo placentes, cæteri idolis dediti & Dæmonibus. Postremo iam multiplicato populo Israël, iam temporibus Regum in terra promissionis, quæ futura omnibus duodecim tribubus distributa commemorat, decem tribus diuisas & traditas seruo Salomonis, duas autem remansisse filio Salomonis ad regnum, quod erat Hierusalem. Sic & nunc, inquiunt, totus mundus apostatauit; nos autem tanquam duæ illæ tribus in Templo Dei, hoc est, in Ecclesia, permansimus. *Hæc & similia olim Donatistæ; postea Lutheristæ & Caluinistæ.*

Genes. 7.

Genes. 5.

Genes. 19.

Sed

Sed vt prisci, ita & recentiores hac sua Defensione fumos vendunt. Nam quidquid sit, de paucitate fidelium antiquæ legis; nunquam Christus, aut ante Christum Prophetæ dixerunt aut prædixerunt, promulgato aut propagato Euangelio, fore tam paucos electos, vt ea paucitas vnius prouinciæ, vel nationis finibus includeretur; sed semper Ecclesiam, hoc est, congregationem fidelium, ita nobis depinxerunt, & oraculis suis repræsentarunt, quasi à mari ad mare, & ab oriente ad occidentem vno verbo, in omnem terram diffundenda esset, neque enim Deus pater filio suo pro hæreditate promisit solam Germaniam, aut solam Galliam, aut solam Angliam; sed vniuersos terræ fines. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. *En omnes gentes, & terminos terræ, hoc est, vniuersam terram, Christo in Hæreditatem & possessionem promissam cernis, non hunc aut illum terræ angulum. Idem vates alibi:* Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, *ergo non sola Germania cum nonnullis appendicibus suis.* Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. *Si vniuersæ; ergo non tantum aliquæ in aliquibus prouinciis. Huius generis de fidelium per vniuersum orbem diffusione, testimonia, passim in diuinis literis occurrunt, neq; opus est ea fusius percensere.*

Psalm. 2.

Psalm. 21.

Si dicant Lutherani aut Caluiniani iam olim suam sectam fuisse per totum orbem diffusam; & postea, vbi renata est, ad solius Germaniæ, Galliæ, aut Angliæ limites restrictam: meras nugas agent; quomodo enim per totum mundum diffusa fuit, cum ne vnicum quidem oppidulum, viculum, aut domicilium monstrare queant, in quo immediatè ante Lutherum & Caluinum eadem doctrina adæquatè per omnia, & quoad omnia, fuerit credita & tradita, quam hodie credunt & tradunt Lutherani ac Caluiniani.

Si dicant; doctrinam suam olim quidem per omnes gentes peruasisse; at postea desiisse & intercidisse; Ego mox regeram, hanc responsionem non esse euasionem, sed Lutheranæ & Caluinianæ sectæ euersionem; nam si quãdo desiit, non igitur est Catholica, Apostolica, & Orthodoxa, quia ex promisso Christi scimus, Ecclesiam veramq; doctrinam ac fidem petræ solidissimæ inædificatam, aduersus quam ne ipsæ quidem Tartareæ inferorum portæ sint præualituræ. Quomodo non præualuerunt, si eam in nihilum redegerunt? Vbi ille veritatis spiritus Ecclesiæ à Deo donatus, vt maneat cum ea in æternum; si fides recta aliquando funditus interiit?

Si reſponſent coactam in angulos & ſpeluncas, & alicubi fuiſſe, licet locus deſignari nequeat; non audiam; quia ſcripturam audio; quæ teſtificatur, Eccleſiam eſſe ciuitatem ſupra montem poſitam; & lucernam in eminenti candelabro lucentem; viamq; ad domum Dei ſeu Eccleſiam fore tam tritam ac notam, vt ne ſtultus quidem ab ea ſit aberraturus.

Si dicant; orthodoxam quoque fidem in exordio Chriſtianiſmi modicis terminis circumſcriptam fuiſſe; poſtea tamen totum terrarum orbem occupaſſe; idem etiam ſuæ profeßioni euenturum; Reſpondeo, I. meo animo perſuaderi non poſſe, Lutheraniſmum in omnem terram aliquando exiturum; cum quotidie magis atq; magis euaneſcat; & cum in alias ſectas, tum præcipuè in Caluinianam tranſeat. Nec de Caluiniſmo hoc crediderim; nam & ipſe variè ſcinditur, potiuſque in Mahometiſmum aut Atheiſmum abiturus, quàm totum mundum occupaturus videtur.

Deinde, nimis ſerum eſt, iam poſt tot ſæcula à Chriſtianæ religionis ortu tibi blandiri, quaſi fidem profitearis, quæ aliquando ab ortu ſolis vſque ad occaſum diffundenda & dilatanda ſit; nam hoc pridem factum oportuit; & pridem factum fuiſſet; ſi tua fides vera, non falſa & fallax eſſet.

Nec iuuant iſtos Pauci illi, de quibus aliquando ſcriptura; Nuſquam enim affirmat ſcriptura; fideles ita paucos fore, maximè poſt Euangelij vbique locorum prædicationem, vt vnius regionis finibus includantur; ſed pauci dicuntur fideles boni, idque non abſolutè, ſed per comparationem ad malos, quorum longè maior eſt copia. Nam hanc paucitatem in comparatione multitudinis malorum, eſſe à Domino commendatam (*verba S. Auguſtini audis libro de Vnitate Eccleſiæ cap. 13.*) multitudinem autem bonorum cum per ſe conſideratur non tacuiſſe ſcripturas, legant & videant quam plura teſtimonia reperiantur. Vnde enim ipſum ſemen Abrahæ, ſicut ſtellæ cæli, & ſicut arena maris promittitur, *niſi propter innumeram multitudinem? &c.* Vnde multi filij deſertæ magis, quàm eius, quæ habet virum? Vnde multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cælorum; filij autem regni ibũt in tenebras exteriores, hoc eſt, impij Iudæi? &c. Vnde Apocalypſis millia millium dicit eſſe Sanctorum Eccleſiæ filiorum? Ecce ipſi dicuntur multi, qui dicuntur & pauci.

Geneſ. 15.

Matth. 8.

Quare,

Tunc autem maximè vtendum est argumentis, quæ prædictus Auctor pro paucitate contra hæreticorum multitudinem adfert; quando, vt sæpe in Germaniæ ciuitatibus & oppidis vsuuenit, omnibus turmatim ad Lutherum vel Caluinum desciscentibus, nonnulli ex Catholicis constantiores, quam vt auitam religionem deserant, hoc vel simili ariete cõquatiuntur: Ecce quanta multitudo ad Lutheri, & Caluini castra transit? Num tu omnibus prudentior & intelligentior censeri cupis? Num tu paucorum vestigia, quàm tantæ multitudinis sequi præoptas? Hoc casu tempus postulat, vt quis contenta voce exclamet: Non audiemus Dominum dicentem? Multi sunt vocati, pauci verò electi. Et iterum: Angusta est porta, & stricta via, quę ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniant eam? Quis igitur sana mente præditus non malit in paucorum esse numero, per angustam ad salutem ingredientium; quàm associari multis illis per latam ad interitum ruentibus? Quis vero si ætas sua in tempus certaminis Stephani incidisset, non ab illius potius stare partibus exoptasset, qui solus lapidibus obrutus, solus omnibus deridendus fuit propositus, quàm à vulgo, quod sese id profiteri credebat, quod iure omnes amplexarentur? Maior honor habendus est, vel vni probatæ fidei viro: quàm decem aliorum millibus, qui se insolentius iactitant, &c.

Pulchrum igitur est, pulchrum, siue vnus aliquis, quæ iusta sunt, liberè & ingenuè profiteatur: siue improbus multorum sensus infringatur. Age verò & multitudinem diluuio submersam, conseruato Noacho, tu quidem, si placet, antepone: mihi verò permitte, vt ad arcam, paucorũ receptaculum accurram. Tu si voles cum Sodomitica multitudine coniungito: ego cum Lotho iter faciam, quamlibet is solus à turba, magno suo bono diuellitur, &c.

Quomodo igitur non miserandi illi, qui vim auctoritatemque doctrinæ, sola applaudentium multitudine metiuntur? nec considerant Dominum nostrum Christum duodecim discipulos, simplices, illiteratos, pauperes, eos denique qui nullo negotio capi possent, fiducia aduersus mundum gratis muniuisse? nec duodecim illos decem millia sequi: sed decem millia ad duodecim se accommodare nutum voluisse? Hunc

admodum semper vincit veritas, quantumuis apud paucos interim inueniatur.

Hæc præclarè Auctor ille; quibus rectissimè vtetur, quisquis obiectu multitudinis ad Lutheri vel Caluini castra pellicitur. Neq; tamen, qui hanc defensionem vsurpat, multitudini Catholicæ nihil tribuit; imò plurimum tribuit: quod apertè cum Auctore illo profitetur, & quidem his verbis: Et ego multitudinem veneror, non eam quæ ab inquisitione refugit, *solum verbum Dei insolentissimè iactitans,* sed quæ demonstrationem exhibet, *hoc est, quæ ratione & ratiocinatione vtitur, & quid ex quaque re sequatur, accuratè perpendit:* non quæ acerbè pugnat, *vt facit multitudo Hæretica;* sed quæ paternè corrigit, *vt facit multitudo Catholica:* non quæ gaudet nouitatibus; *qualis est multitudo Hæretica.* Sed quæ patriam hæreditatem tuetur: *quod diligenter præstat multitudo Catholica.* Tu verò, qualem multitudinem mihi nominas? Eam nimirum, quæ adulatione & muneribus cōducta est, eam, quæ ab imperitia & inscitia abrepta est: eam, quæ momentaneam peccati voluptatem præfert vitæ æternæ; id quod multi palam sunt confessi. Multitudine mendacium roboras? Mali vehementiam innuis. Hoc enim maior est miseria, quò plures malo sunt implicati.

FINIS.

APPRO-

Quare nisi multi per seipsos considerati, pauci autem in consideratione iniquorum. *Hæc S. Augustinus Donatistis; ego Lutheristis & Caluinistis. qui quando suam paucitatem iactant; eis non iniuria oggesseris, longè pauciores Schuuenckfeldianos & Anabaptistas esse, quàm Lutheranos aut Caluinianos; ac proinde illos iustius paucitatis laudem, si qua laus est, sibi vendicare. Nam & S. Augustinus Donatistis de paucitate gloriantibus obiecit Rogatistas & Maximinianistas; qui longe pauciores erant, quàm Donatistæ. Porro ad id quod Donatistæ occinebant de diuisione duodecim tribuum Iudaicarum, respondet S. Augustinus;* Deus has tribus iusserat separari, non vt religio, sed vt regnum diuideretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Iuda. Deus autem nunquam iubet schisma aut hæresin fieri: neque enim quia & in orbe terrarum plerunque regna diuiduntur, ideo & Christiana vnitas diuiditur, cum in vtraque parte Catholica inueniatur Ecclesia. *Ibidem ostendit S. Augustinus, in Regno itidem Israëlis fuisse multos bonos. Nam & in illa parte, quam pro exemplo perditionis ponunt, id est, in Israël, fuerunt sancti Prophetæ. Ibi erat ille memorabilis Helias, vt de aliis taceam,* cui etiam dictum est; reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal. Ideo nequaquam pars illa populi, tanquam hæresis fuisset, deputanda est. *Ita S. Augustinus.*

Verum quidquid tandem diuisio illa tribuum, & vtriusq; Regni populus significarit, hoc de Christiana Ecclesia certum & exploratum est, eam nunquam defectione aliqua ita imminutũ iri; vt ad paucos vnius prouinciæ vel nationis homines redigenda sit: & quoties quis aliquos de tali paucitate gloriantes audit, tum se Africanos Donatistas ab inferis resuscitatos audire, quin & detestari, meminerit.

Altero argumento à multitudine mirifice triumpharunt olim Hæretici, vt planum fit ex disceptatione quadam de huius ipsius argumenti vi ac pondere, quæ Græcè & Latinè exstat Tom. 2. Operum S. Athanasij fol. 246. A quorum more non deflectunt hodierni Nouatores, quibus interdum suorum multitudo grandissima apparet: nominatim Serenissimo Regi Angliæ in sua præfatione Monitoria, ad Imperatorem, Reges ac Principes Christianos, vbi præ admiratione vix se capit, quomodo tam breui tempore Caluinismus tam longè lateq; diffundi potuerit; & vix se continet, quo minus exclamet: Digitus Dei hic est. *De quo plura in Apologia contra Regem Angliæ.*

Cæterum, vt horum intempestiuam iactantiam infringas, diligenter obseruabis istos, nec gloriari, nec gloriari posse, multitudine quaqua versum diffusa, qualis est, multitudo eorum, qui in Catholica Ecclesia degunt; sed ea tantùm, quæ vnius vel aliquarum prouinciarum finibus comprehenditur: quæ magna quidem est seorsim & absolutè spectata; parua autem est per comparationem ad Catholicos. Fateor, multos esse Lutheristas: sed incomparabiliter plures Catholicos esse scio. nam & Catholici multis in locis, vbi Luthericolæ sunt; & multis in locis Catholici sunt, vbi Luthericolis nullus locus relictus est. Multi sunt Caluinistæ. At hos itidem Catholici longissimè superant; quia multis in locis Catholici cum Caluinicolis permisti sunt; Et plurimis in prouinciis Catholici soli omnia obtinent; vbi Caluino cum suis non benedictio, sed æterna maledictio accinitur.

Fallunt ergo isti cum multitudinem suam prædicant; quia non prædicant multitudinem vniuersalem, quam non habent; sed localem, & prouincialem; vel nationalem: quæ non est Catholica; nam Catholica Ecclesia non partem orbis, sed totum orbem à Deo accepit: Quocirca cum Catholici de multitudine sua gloriantur, iure id faciunt; quia Catholicæ Ecclesiæ nota est esse vbique: *non in vnum vel alterum angulum seu paruum, seu magnum detrudi, vt accidit Hæresi.*

In disceptatione seu oratione antea citata: quæ est contra illos, qui μόνῳ τῷ πλήθει, sola multitudine *veritatem diiudicādam docent.*

Quapropter cum Hæreticus multitudinem suorum decantat; tu recine illud seu D. Athanasij, seu alterius Auctoris: Quid multitudinem nobis ingeris, quasi alteram turris Babylonicæ exstructionem Deo minitans ad insanæ illius multitudinis exemplum? Multitudo suo aliquid arbitratu sine demonstrationibus comprobans, est illa quidem idonea ad incutiendum metum, sed ad persuadendum nullo modo: *multitudo nimirum hæretica localis & angularis, vt ita loquar.* Quot enim hominum millia mihi persuaserint, vt diem noctem esse statuam? Vt æreum numisma pro aureo agnoscam & accipiam? Vt noxium Pharmacum pro vtili alimento sumam? Si rerum terrenarum gratia non curamus *multitudinem* ψευδωνύμων, falso nominatorum, cur in cælestibus dogmatibus simplicem multitudinis nutum intuebor, *ab iis* nimirum discessurus, quæ magno consensu multisque scripturarum testimoniis iam inde ab antiquissimis temporibus sunt tradita?

Tunc

APPROBATIO R. P. PROVINCIALIS.

Ego THEODORVS BVSAEVS, Societatis IESV, per Germaniam ſuperiorem Prouincialis, concedo facultatē, vt hic Commentarius de Imperatorum, Regum, ac Principum in Sedem Apoſtolicam munificentia, à P. Iacobo Gretſero ex variis Auctoribus collectus, & à Theologis ad id deputatis lectus & probatus, typis excudatur. Ingolſtadij, 9. Iulij, 1610.

THEODORVS BVSAEVS.

APPRO-

APPROBATIO FACVLTATIS THEOLOGICAE, IN ACADEMIA INGOLSTADIENSI.

Commentariolum istum luce Typorum, multorumq; lectione dignum iudico.

PETRVS STEVARTIVS, Leodius, Academiæ Ingolstadiensis Professor Theologus, Procancellarius; & pro tempore RECTOR.

INDEX

INDEX CAPITVM COMMENTARIOLI, DE IMPERATORVM, REGVM AC PRINCIPVM CHRISTIANORVM, IN SEDEM APOSTOLICAM MVNIFICENTIA.

PRAEFATIO

Antidorum pro strena Huttero-clemangiana.

XXV. Re-

INDEX RERVM SECVNDVM SERIEM LITERARVM.

A.

B.

D.

Dona-

I.

L.

Literæ

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

siæ

FINIS.

Errata.

PAg.5.lin.7.quod.ibid.22.multos.11.antepenult.Lutherana.23.28.vobis.30.1. videlicet.45.23.satagemus.50.antepenult.Gebizo.51.12.Aragonū.53.14.vos. ibid.15.Elborensem.57.20.viis.65.21.siquidem.66.19.CAPVT XXV.68 26.isthoc.71.23.concessam.83.19.obolum.ibid.obolo.86.13.nihil.87.14.Antistitum. ibid.16.diuitias.91.28.caleret.94.20.non in.99.antepenult.scribit.100.vlt.solis. 106.8.PONTIFICI.121.14.omnia.ibid.3.in margine, Othonis.